

EIROPAS DARBA KĀRTĪBA
KULTŪRAS JOMĀ

DARBA PLĀNI KULTŪRAS JOMĀ

2011.-2014. gadam/2015.-2018. gadam

2015. GADA NOVEMBRI

UN KULTŪRAS IZPRATNES IZPAUSMES ROKASGRĀMATA

ATKLĀTĀS KOORDINĀCIJAS METODES (AKM)
ES DALĪBVALSTU EKSPERTU DARBA GRUPA
PAR KULTŪRAS IZPRATNES UN IZPAUSMES
KOMPETENCES ATTĪSTĪŠANU

EIROPAS SAVIENĪBA

Europe Direct *dienests jums palīdzēs rast atbildes
uz jautājumiem par Eiropas Savienību.*

**Bezmaksas tālruņa numurs (*):
00 800 6 7 8 9 10 11**

(*) Informāciju sniedz bez maksas, tāpat arī lielākā daļa zvanu ir bezmaksas
(izņemot dažus operatorus, viesnīcas vai taksofonus).

Papildu informācija par Eiropas Savienību ir pieejama portālā Europa (<http://europa.eu>).

Luksemburga: Eiropas Savienības Publikāciju birojs, 2016. gads

ISBN 978-92-79-58593-7

doi:10.2766/11281

© Eiropas Savienība, 2016. gads

Reproducēšana ir atļauta, ja tiek norādīts avots.

EIROPAS DARBA KĀRTĪBA
KULTŪRAS JOMĀ

DARBA PLĀNI KULTŪRAS JOMĀ
2011.–2014. gadam/2015.–2018. gadam

2015. GADA NOVEMBRĪ

KULTŪRAS IZPRATNES UN IZPAUSMES ROKASGRĀMATA

ATKLĀTĀS KOORDINĀCIJAS METODES (AKM)
ES DALĪBVALSTU EKSPERTU DARBA GRUPA
PAR KULTŪRAS IZPRATNES UN IZPAUSMES
KOMPETENCES ATTĪSTĪŠANU

1.	Ievads	5
2.	Termini un jēdzieni	13
2.1	Eiropas Parlamenta un Padomes ieteikums	15
2.2	Ieteikuma par kompetencēm mūžizglītībā interpretācija	16
2.3	Svarīgāko terminu (prasme, mākslas izglītība, kultūras izglītība) skaidrojums	20
2.4	Vispārējas debates par mākslas un kultūras izglītības mērķiem un paredzēto rezultātu	23
3.	Nodaļa. Kultūras izpratnes un izpausmes veicināšana: mācības nākotnei, pamatojoties uz Eiropas pašreizējo praksi	39
3.1	Ievads: nākotnes perspektīvas, pārskatot tagadni	39
3.2	Pirmā mācība: priekšnoteikumi sekmīgai kultūras izpratnes un izpausmes apguvei	41
3.3	Otrā mācība: skolotāju un izglītības programmu būtiskuma pārskatīšana	43
3.4	Trešā mācība: kultūras izpratne un izpausme ir kompetence visam mūžam	45
3.5	Ceturtā mācība: kultūras izpratnes dažādo slāņu ievērošana	49
3.6	Piektā mācība: kultūra ir daudzšķautņaina, un kultūras izpratni un izpausmi var mācīt dažādi	53
3.7	Sestā mācība: kultūras izpratne un izpausme ir dalīta atbildība (izglītībā iesaistīti dažādi nozīmīgi dalībnieki)	56
3.8	Septītā mācība: laiks stratēģiski padomāt par 8. kompetenci	57
4.	Ieteikumi	59
	Dokumentu atsauces	74
	Dalībnieki	75
	Pieaicinātie eksperti	78

IEVADS

*Kopš 200.gada šis darbs atrodas uz mākslas centra deSingel
Art Campus centrālā torņa jumta Antverpenē, Beļģijā.*

Jans Fabrs (Jan Fabre), Vīrs, kas mēri mākoņus
© Michel Hendrickx

Paveries augšup! Lūk, kur vīrs, kas mēra mākoņus! Tur jau viņš stāv uz kāpnītēm, augstu uz “DeSingel” koncertzāles jumta Antverpenē. Viņš tur ir vienmēr, jebkuros laikapstākļos. Lai arī necīgs, viņš sev ir izvirzījis šķietami neiespējamu uzdevumu – izmērit visuma robežas.

Iztēles spēks, skaistuma burvība, patiesības meklējumi vai cilvēces alkas: Jana Fabres [*Jan Fabre*] bronzas statuja iemieso kultūras nozīmes bezgalīgos slāņus.

Cilvēki pastāvīgi piešķir nozīmi visam, ko jūt, redz, dzird vai piedzīvo. Šo simboliskās jēgas procesu spēcīgi virza mūsu kultūras izpratne un spēja izpausties. Šajā ziņojumā atbilstoši atklātajai koordinācijas metodei (AKM) mūsu Eiropas darba grupa iepazīstina lasītāju ar novērojumiem un secinājumiem par kultūras izpratnes un izpausmes kompetences īstenošanu ES dalībvalstīs.

Kultūras izpratne un izpausme

“Kultūras izpratne un izpausme” ir viena no astoņām kompetencēm, kas veido Eiropas valstu atsaucē dokumentu un tiks integrētas stratēģijās un infrastruktūrā mūžizglītības kontekstā. Pārējās kompetences ir šādas: 1) saziņa dzimtajā valodā, 2) saziņa svešvalodās, 3) matemātiskās prasmes un kompetences dabaszinībās un tehnoloģijās, 4) digitālā prasme, 5) mācīšanās mācīties, 6) sociālās un pilsoniskās prasmes 7) pašiniciatīva un uzņēmējdarbība. Kompetenču apguvei zināšanu, iemaņu un attieksmes veidā ir būtiska nozīme katra indivīda dzīvē 21. gadsimta sabiedrībā. Mēs vēlētos uzsvērt visu astoņu kompetenču savstarpējo saistību un sakarību. Kultūras izpratne būtiski ietekmē ne vien prasmi apgūt sociālās, pilsoniskās un starpkultūru prasmes, bet arī pašiniciatīvu un uzņēmējdarbību. Šo prasmju attīstība patiešām lielā mērā ir savstarpēji saistīta un atkarīga.

ES¹ piedāvātā definīcija 8. kompetencei, proti, kultūras izpratnei un izpausmei, skar daudzus elementus, piemēram, ideju, pieredzes un emociju nozīmi dažādos plašsaziņas līdzekļos, tostarp mūzikā, izpildītājmākslā, literatūrā, vizuālajā mākslā, un visas starpdisciplinārās un saliktās formas, kas parādījušās, pateicoties jaunajiem plašsaziņas līdzekļiem. Tajā uzsvērtā kultūras zināšanu nozīme un prasmes novērtēt un baudīt mākslas darbu pašizpaušmi dažādos plašsaziņas līdzekļos, izmantojot savu iedzimto spēju. Turklāt šīs kompetences definīcijā pieņemts, ka pilnīga savas kultūras izpratne un identitātes izjūta var būt pamats atklātai attieksmei pret citiem un cieņai pret kultūras izpausmes daudzveidību.

Groningenas Universitātes kultūras un izziņas profesors Barends van Hešdens [*Barend van Heusden*] norāda, ka kultūra nosaka to, kā raugāties uz sevi un citiem. Liela nozīme ir plašai un saskaņotai pašuztveres/uztveres, pašiztēles/iztēles, paškonceptualizācijas/konceptualizācijas un pašanalīzes/analīzes prasmju attīstībai un apguvei: “Kultūra izziņas nozīmē ir pamats apzinātai cilvēka darbībai”².

1

Eiropas Parlamenta un Padomes 2006. gada 18. decembra lēmums 2006/962/EK par kompetencēm mūžizglītībā, <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=URISERV:c11090>

2

Barend van Heusden, *Arts Education 'After the End of Art. Towards a New Framework for Arts Education'*.
Grām.: Barend van Heusden and Pascal Gielen,
Arts Education Beyond Art. Teaching Art in Times of Change, 2015.

Konteksts

Mūsdienu pasaulē, kur sastopama attēlu pārpilnība, pastāvīgas un straujas izmaiņas un liela pašnoteikšanās un identitātes nepieciešamība, “kultūras izpratne un izpausme” pamatoti ir nosaukta par *kompetenci*. Patiesībā šobrīd šīs prasmes nozīmi ir grūti pārvērtēt, jo dzīvojam desmitgadē, kad atklātums, optimisms un iecietība Eiropā piedzīvo grūtus laikus. Pēdējos gados atvērtā Eiropas sabiedrība ir piedzīvojusi nopietnus uzbrukumus. Cilvēki ir zaudējuši dzīvību, izmantojot tādas demokrātiskās pamattiesības kā vārda brīvība vai apmeklējot kultūras pasākumus un vienkārši baudot ikdienas dzīvi. 2015. gadā ir pārsniegts jauns līmenis. Uzbrukumi dažādās pasaules vietās (Palmīrā, Ankarā, Beirūtā, Bamako un Parīzē) ir vienas starptautiskas organizētas ekstrēmistu kustības darbības rezultāts. Eiropas valstis ir sapratušas, kādas ir visu veidu radikalizācijas sekas, šai radikalizācijai novedot pie dehumanizācijas un nāvējošas vardarbības. Būtisks mērķis Eiropā ir kultūras dzīve un izpausme. Šis ir brīdis, kad iestāties par tādām kopīgām Eiropas vērtībām kā vārda un izteiksmes brīvība, kā arī cieņa pret kultūras daudzveidību.

Bēgļu traģēdija 2015. gadā vēlreiz pārbauda Eiropas spēju stiprināt solidaritātes un brīvības ideālus. Daudzi cilvēki dziļi izjūt vajadzību palīdzēt līdzcilvēkiem, kuri bēg no vardarbības un kara. Tomēr ir arī saprotams, ka cilvēkus uztrauc tas, kā migrācija ietekmēs ikdienas dzīvi viņu valstī vai kopienā. Pieaug ekstrēmisma draudi no abām politiskā spektra pusēm. Ja neuzticēšanās izjūtai un sociālās atstumšanas un atstumtības procesiem netiek pievērsta uzmanība, sabiedrībā rodas bailes un dusmas. Kultūras izpratnes un izpausmes apguve var palīdzēt pārvarēt bailes un neuzticību, kā arī sekmēt cilvēku spēju saprast sevi un citus.

Daudzas Eiropas Savienības valstis ir piedzīvojušas ilgstošu miera un stabilitātes posmu. Atskatoties uz iepriekšējām desmitgadēm, redzams, ka šie iepriekš nepieredzētās labklājības laiki izrādījās auglīgs pamats kultūras un mākslas attīstībai un izaugsmei. Pietiek tikai apmeklēt kādu Eiropas pilsētu vai reģionu, lai apmulstu no kultūras, mantojuma un mākslas daudzveidības un bagātības, kas atklāj dažādas vērtīgas perspektīvas par pasauli un cilvēku dzīvi.

Taču konflikti un karš nav pagātnes rēgi. Patiesībā tie no Eiropas nekad nav bijuši īpaši tālu un tagad atkal pienākuši pie mūsu kontinenta robežām un ietekmē Eiropas publisko telpu. Vienlaikus smaga finanšu krīze spiež pārdomāt un pārveidot esošos ekonomikas modeļus un radīt jaunus veidus, kā garantēt labklājību tagad un nākotnē. Mēs dzīvojam digitālā pasaulē, kas pilnībā kļuvusi savstarpēji saistīta un atkarīga. Visas dalībvalstis atbildes saskata ilgtspējīgas pārticības, labklājības un sociālās kohēzijas meklējumos un cīņā pret nabadzību vai atstumtību.

Kopā ar kultūras globalizāciju, klimata pārmaiņām un nepārtrauktām demogrāfiskā sastāva izmaiņām šīs ģeopolitiskās tendences rada identitātes krīzi, apšaubot ne vien sabiedrības modeļus, bet arī paštēlu. Šo attīstību dokumentē daudzi plašsaziņas līdzekļi. Ikdienas dzīves, politikas, konfliktu, traģēdiju, kultūras, izklaides un mākslas tēli pastāvīgi ienāk mūsu mājās, skolās un publiskajā telpā. Ļoti svarīgs, bet ne vienkāršs jautājums ir, kā ar to visu tikt galā. Lai tiktu galā ar nākotnes problēmām, šajā saistībā ārkārtīgi būtiska ir kultūras izpratnes un izpausmes kompetences attīstība un apguve.

Definīcijas

Kultūra nav vienkāršs termins. Šaurā nozīmē šo vārdu var lietot attiecībā uz mākslas pasauli. Taču, raugoties ne tik šauri, vārds norāda uz mantojuma, humanitāro zinātņu un filozofijas pasauli. Savukārt plašākā nozīmē kultūra attiecas uz visiem cilvēka uzvedības aspektiem.

Sabiedriskās diskusijās par mākslas un kultūras izglītības nozīmi tiek izmantota dažāda argumentācija. Ir tādi, kas ievēro estētikas bagātās tradīcijas, kurās mākslas izglītība tiek uzskatīta par ievadu “augstās” mākslas pasaulē, liekot spēcīgu uzsvāru uz mākslas vēsturi un mākslinieciskajām iemaņām. Pēdējās desmitgadēs novērojama arī cita argumentācija, kurā dominē ekonomiskais pamatojums, akcentējot radošuma un inovāciju nozīmi. Kā atbilde uz mūsdienu ekonomiskajām un tehnoloģiskajām problēmām priekšplānā izvirzās salikto mākslas formu pieaugums. Tāpat bija, ir un vienmēr būs argumentācija, kas skar sociālo aspektu un kurā mākslas un kultūras izglītība tiek uzskatīta par ieguldījumu sociālajā kohēzijā un identitātē. ES piedāvātā kultūras izpratnes un izpausmes definīcija skar visas šīs dimensijas. Visas šīs perspektīvas ieņem normatīvu nostāju, kas nav slikti, kamēr vien... mēs to *saprotam*. Mūsu nostāja, kas sakņojas domāšanas humanistiskajās, demokrātiskajās tradīcijās, ir tāda, ka kultūra jāuzskata par patiesi būtisku cilvēku dzīvē.

Mihēla Vimmera [*Michael Wimmer*] un Annas Bemfordas [*Ann Bamford*]³ pētījumā mūsu darba sākumā norādīts, ka dalībvalstis kultūras izglītību definē ļoti dažādi. Mēs šo dažādību izlēmām pieņemt tādu, kāda tā ir. Tā vēlreiz pierāda izglītības un kultūras bagāto tradīciju daudzveidību mūsu kontinentā. Arī valsts un vietējā līmenī vai pat skolās vai kultūras iestādēs var sastapt ļoti atšķirīgus viedokļus par to, kas ir kultūras vai mākslas izglītība, vai par to, kādai tai būtu jābūt. Mēs neesam centušies atrast vienu “pareizo” modeli. Toties esam izvēlējušies izpētīt daudzveidību, apkopojot piemērus, kurus mūsu grupas pārstāvji uzskatīja par labu praksi savai valstij.

Taču, neraugoties uz cieņu pret daudzveidību, mums tomēr ir arī kopīgi uzskati un ideāli. Pirmkārt, mēs apzināmies, ka visi cilvēki ir piedzimuši ar iedzimtu un neiero-bežotu spēju mācīties. Spēcīga kultūras izpratne un plaša spēja izpausties var rosināt cilvēkus mērīt mākoņus, skaitīt zvaigznes un izdzīvot cilvēka dzīves bagātību jebkādos apstākļos.

Otrkārt, mēs stingri ticam neapstrīdamajiem demokrātijas un vārda brīvības principiem, jo tie nodrošina auglīgu augsni, kurā cilvēku spējas var pilnībā plaukt un attīstīties tieši tā, kā tas paredzēts ANO konvencijā par bērnu tiesībām⁴.

3

Kultūras izpratne un prasmes, 2014.

4

ANO konvencijas par bērnu tiesībām 29. panta 1. punkts. Dalībvalstis vienojas par to, ka bērnu izglītības mērķiem jābūt šādiem:

- a) attīstīt bērna personību, pilnībā izkopt viņa talantus, kā arī garīgās un fiziskās spējas;
- b) ieaudzināt cieņu pret cilvēktiesībām un pamatbrīvībām, kā arī Apvienoto Nāciju Organizācijas Statūtos pasludinātajiem principiem;
- c) ieaudzināt cieņu pret vecākiem, pret savu kultūras identitāti, valodu un vērtībām, pret tās valsts nacionālajām vērtībām, kurā bērns dzīvo, un pret viņa izcelsmes valsts nacionālajām vērtībām, kā arī pret citām kultūrām;
- d) sagatavot bērnu apzinīgai dzīvei brīvā sabiedrībā saprašanās, miera un iecietības garā, ievērojot dzimumu līdztiesību un visu tautu, visu etnisko, nacionālo un konfesionālo grupu, kā arī pirmiedzīvotājiem piederīgo personu draudzību;
- e) ieaudzināt cieņu pret dabu.

Darba metode

Mūsu grupa ir strādājusi pēc atklātās koordinācijas metodes (AKM) principiem, brīvprātīgi sadarbojoties dalībvalstīm, kuras dalās savā praksē un pieredzē, lai uzlabotu savu darbu. AKM procesa mērķis ir veicināt labākās prakses apmaiņu starp dalībvalstīm, lai uzlabotu politikas veidošanu un strukturētu sadarbību galveno prioritāšu jomā.

2008. gadā pirmā AKM valsts ekspertu grupa pievērsās sinerģijai starp kultūru un izglītību, jo īpaši mākslas izglītību (ziņojums izdots 2010. gadā). 2012. gadā kultūras AKM grupa, kas strādāja pēc starpnozaru pieejas, arī veltīja uzmanību izglītībai un skolām (citu sektoru starpā): AKM par radošo partnerību (rokasgrāmata izdota 2014. gadā).

Mūsu AKM grupa, kas darbojas ar kultūras izpratnes un izpausmes kompetenču attīstīšanu, tika izveidota 2014. gadā. Dalībvalstis Padomes daudzgadu darba plānā kultūras jomā 2011.–2014. gadam noteica šādas pilnvaras, kas tika apstiprinātas darba plānā 2015.–2019. gadam, kurā izklāstītas atklātās koordinācijas metodes prioritātes:

Speciālisti apzinās paraugpraksi, kas jāīsteno, lai attīstītu minēto kompetenci un to iekļautu izglītības politikā, balstoties uz zināšanām un attieksmi, kas izklāstītas Eiropas Parlamenta un Padomes ieteikumā (2006. gada 18. decembris) par kompetencēm mūžizglītībā.

Grupai izvirzītais mērķis ir labas prakses rokasgrāmata kultūras un izglītības iestādēm valsts un Eiropas līmenī. Mēs esam izvēlējušies plašu pilnvaru interpretāciju, kuras rezultāts ir ziņojums, kas ne vien atspoguļo situāciju dalībvalstīs, bet arī satur pārdomas un ieteikumus.

Mūsu grupas sastāvā bija 25 dalībvalstu⁵ pārstāvji no izglītības un kultūras departamentiem, kā arī kultūras izglītības vai valsts kompetences centriem vai konsultatīvajām padomēm. Pirmajā sanāsmē, kas notika 2014. gada 10. un 11. martā Briselē, Brehts Demēlenārs [*Brecht Demeulenaere*] (no Beļģijas Flāmu Izglītības ministrijas) un Jans Jāps Knūls [*Jan Jaap Knoel*] (Nīderlandes Kultūras līdzdalības fonda direktors) tika ievēlēti par līdzpriekšsēdētājiem. Kopumā grupai bija sešas sanāksmes Briselē un viena Rīgā Latvijas prezidentūras ES laikā 2015. gadā.

Sanāksmju laikā notika intensīvas diskusijas gan plenārsēdē, gan apakšgrupās. Tāpat tika uzaicināta virkne ārējo runātāju. Ikviens dalībvalsts piedalījās diskusijās un piedāvāja divus labas prakses piemērus rokasgrāmatai. Šie piemēri vēlreiz apliecina iepriekšminēto – Eiropas daudzveidību izglītības un kultūras jomā.

Struktūra

Šā ziņojuma struktūra ir šāda. Pēc *ievada* seko *2. nodaļa*, kuru uzrakstījis Ernsts Vāgners [Ernst Wagner] (Erlangenas Universitātes pasniedzējs un UNESCO Mākslas un kultūras izglītības katedras atbildīgais koordinators). Šī daļa pilnībā veltīta terminiem, jēdzieniem un debatēm par kultūras izpratni un izpausmi. Lai iegūtu labāku izpratni par pamatjēdzieniem, šajā nodaļā analizēts un komentēts sākotnējais teksts ieteikumam par kultūras izpratni un izpausmi. Nodaļā ir arī punkti par tādiem būtiskiem terminiem kā pati “prasme”, mākslas izglītība un kultūras izglītība. Nodaļas beigās minēti vairāki tādi saistītie jēdzieni kā starpkultūru izpratne, kultūras identitāte un radošums, kurus uzskatām par ārkārtīgi būtiskiem saistībā ar kultūras izpratnes un izpausmes kompetenci. *3. nodaļā*, kuru uzrakstījis Lode Fermērs [Lode Vermeersch] (Lēvenas Universitātes HIVA Darba un sabiedrības pētniecības institūta un Briseles Brīvās universitātes Izglītības zinātņu departamenta vecākais pētnieks), ir mūsu pārdomas par labas prakses piemēriem kultūras izpratnes un izpausmes jomā, kurus darba grupas locekļi atraduši savas valsts politikā un praksē. *4. nodaļā* mēs iekļāvam ieteikumus politikas veidotājiem valsts un Eiropas līmenī.

Ar to visu mēs nepiedāvājam lietotājam rokasgrāmatu, kā īstenot kultūras izpratnes un izpausmes kompetenci. Šāda rokasgrāmata neatspoguļotu Eiropas situāciju. Tomēr mēs vēlamies piedāvāt norādījumus, kas attiecas uz plašāko terminu un definīciju klāstu. Bet vēl vairāk mēs ceram ar savu praksi un ieteikumiem iedvesmot lasītāju.

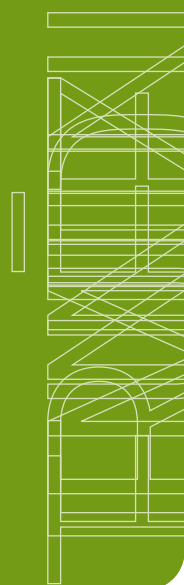
Kultūras izpratne ir attieksme. Brīvas un demokrātiskas sabiedrības piedāvā pamatu pilnīgai šīs izpratnes un kultūras izpausmes pašrealizācijai. Lolosim šo brīvību un prasmi ik dienu! Mēs to esam parādā saviem priekštečiem un bērniem. Mēs to esam parādā nākotnei.

TERMINI UN JĒDZIENI

2

TERMINI UN JĒDZIENI

2.1 Eiropas Parlamenta un Padomes ieteikums

Eiropas Parlamenta un Padomes 2006. gada 18. decembra lēmumā 2006/962/EK par kompetencēm mūžizglītībā L 394/18 attiecībā uz **kultūras izpratni un izpausmi** norādīts šādi:

Definīcija

Ideju, pieredzes un emociju nozīmes novērtējums vairākos medijos, tostarp mūzikā, izpildītājmākslā, literatūrā un vizuālajā mākslā.

Svarīgās zināšanas, prasmes [iemaņas] un attieksmes saistībā ar šo prasmi

Kultūras zināšanas ietver izpratni par vietējo, valsts un Eiropas kultūras mantojumu un tā vietu pasaulē. Tās ietver pamatzināšanas par izcillākajiem kultūras darbiem, tostarp populāro mūsdienu kultūru. Ir būtiski izprast Eiropas un citu pasaules reģionu kultūras un valodu daudzveidību, vajadzību saglabāt to un estētisko faktoru nozīmi ikdienas dzīvē.

Prasmes [iemaņas] saistītas gan ar novērtējumu, gan izpausmi: indivīda iedzimto spēju pašizpausmi dažādos plašsaziņas līdzekļos un mākslas darbu un izpildītājmākslas novērtējumu un baudījumu. Prasmes [iemaņas] ietver arī spēju saistīt savus radošos un izpausmes uzskatus ar citu atzinumiem un noteikt un realizēt sociālās un ekonomiskās iespējas kultūras pasākumos. Kultūras izpausme ir būtiska, lai attīstītu radošās iemaņas, kuras var daudzveidīgi izmantot profesionālajā saskarsmē.

Pilnīga savas kultūras izpratne un identitātes izjūta var būt pamats atklātai attieksmei un cieņai pret kultūras daudzveidības izpausmēm. Pozitīva attieksme ietver sevī arī jaunradi un vēlmi attīstīt estētiskās spējas ar māksliniecisku pašizpausmi un līdzdarbību kultūras dzīvē.

2.2 Ieteikuma par kompetencēm mūžizglītībā interpretācija

Nākamajā nodaļā šā politikas dokumenta teksts tiks interpretēts un komentēts soli pa solim.

ES dokumenta teksts	Komentārs/norāde
A. Kultūras izpratne un izpausme.	Termins “<i>kultūras izpratne</i>” nozīmē zināt, kāda ir kultūras un mākslas nozīme, un attīstīt spēju to baudīt vai būt tajā ieinteresētam. Tas ir saistīts ar uztveri (piemēram, mūzikas klausīšanos, teātra uzveduma skatīšanos, mākslas darbu aplūkošanu muzejā). Turpretī termins “<i>kultūras izpausme</i>” koncentrējas uz izjūtu vai ideju nodošanu ar mākslinieciskiem līdzekļiem un sevi pašu. Tas attiecas uz lietām, ko cilvēki saka, raksta, dzied, glezno, dejo, tēlo vai dara, lai parādītu savas izjūtas, uzskatus un idejas, un galvenokārt ir saistīts ar radīšanu/jaunradi. Mākslas izglītība, tāpat kā kultūras izglītība, kas ir formāla, neformāla un ikdienēja, notiek divās jomās: uztveršanā un radīšanā. Abu terminu “<i>izpratne un izpausme</i>” apvienošana vienā frāzē parāda vadošo didaktisko pieeju Eiropas mākslas izglītībā. Radošums ir atkarīgs no pasaules izpratnes. Un mākslas darba izpratne dziļākā līmenī bieži vien ir atkarīga no praktiskās pieredzes. Ja vēlamies dziedāt kori, ir jāklausās mūzika. Un klausīšanās kļūst interesantāka, ja zinām, kā radīt mūziku. Tieši tāpēc daudzās Eiropas skolu programmās iekļauj abus aspektus (īpaši uzsverot praksi vai uztveršanu atkarībā no kultūras tradīcijām dažādās mākslas nozarēs).
B. Ideju, pieredzes un emociju nozīmes novērtējums vairākos plašsaziņas līdzekļos, tostarp mūzikā, izpildītājmākslā, literatūrā un vizuālajā mākslā.	Frāze “<i>idejas, pieredze un emocijas</i>” parāda daudzās funkcijas, kuras pilda māksla un kultūra: jēdzieni (idejas) pret empīrisko/sensuālo sastapšanos (pieredzi), izziņa (idejas) pret iespaidiem (emocijām). Šāda pieeja mākslai un kultūrai seko Eiropas filozofijas tradīcijām. Frāze “<i>vairāki plašsaziņas līdzekļi, tostarp mūzika, izpildītājmāksla, literatūra un vizuālā māksla</i>” koncentrējas uz tradicionālo rietumu (Eiropas) mākslas formu kanonu (“izpildītājmākslā” apvienojot deju un teātri), bet tas nav izslēdzoši (sk. C punktu “populārā [...] kultūra”).

ES dokumenta teksts	Komentārs/norāde
C. Svarīgās zināšanas, prasmes [iemaņas] un attieksmes saistībā ar šo prasmi: kultūras zināšanas ietver izpratni par vietējo, valsts un Eiropas kultūras mantojumu un tā vietu pasaulē. Tās ietver pamatzināšanas par lielākajiem kultūras darbiem, tostarp populāro mūsdienu kultūru. Ir būtiski izprast Eiropas un citu pasaules reģionu kultūras un valodu daudzveidību, vajadzību saglabāt to un estētisko faktoru nozīmi ikdienas dzīvē.	Frāze “zināšanas, prasmes [iemaņas] un attieksmes” atbilst pašreizējai prasmes izpratnei. Šī izpratne izšķir šīs trīs dimensijas, un prasme nozīmē to, ka tās visas jāapgūst attiecībā uz konkrēto jomu, kas šajā gadījumā ir kultūra un māksla. Sarežģītākos jēdzienos papildus attieksei, iemaņām un zināšanām kā ceturta dimensija ietilpst arī metapārdomas/pārdomas. Frāze “vietējais, valsts un Eiropas kultūras mantojums un tā vieta pasaulē” uzsver to, cik svarīgi mācīties no pagātnes, kā arī parāda Eiropas tradīciju starpkultūru (relativistisko, postkoloniālo) perspektīvu. Termins “daudzveidība”, kas šobrīd ļoti bieži tiek lietots arī humanitārajās zinātnēs, apstiprina šo interpretāciju.
D. Prasmes [iemaņas] saistītas gan ar novērtējumu, gan izpausmi: indivīda iedzimto spēju pašizpaušmi dažādos plašsaziņas līdzekļos un mākslas darbu un izpildītājmākslas novērtējumu un baudījumu. Prasmes [iemaņas] ietver arī spēju saistīt savus radošos un izpaušmes uzskatus ar citu atzinumiem un noteikt un realizēt sociālās un ekonomiskās iespējas kultūras pasākumos. Kultūras izpaušme ir būtiska, lai attīstītu radošās iemaņas, kuras var daudzveidīgi izmantot profesionālajā saskarsmē.	Frāze “iedzimto spēju pašizpaušme” un frāze “realizēt sociālās un ekonomiskās iespējas” sasaista 8. kompetences galveno akcentu ar četrām vadošajām tradīcijām (vai leģitimācijas pavedieniem), kas nosaka mākslas un mākslas izglītības funkciju mūsdienu rietumu sabiedrībā. • Pirmā tradīcija ir pašveidošanās mākslā. Vācu izglītības tradīcijas <i>Bildung</i> koncepcijā “pašizpaušme” un “mākslas darbu [...] novērtējums un baudījums” pats par sevi tiek uzskatīts par vērtību. • Otrā tradīcija koncentrējas uz iemaņu nodošanu no mākslas uz vispārējo izglītību. • Trešā tradīcija attiecas uz mākslas vēlamā sociālo ietekmi (divi pazīstamākie šīs pieejas piemēri ir Auguštū Buau [Augusto Boal] “Apspiesto teātris” (<i>Theatre of the Oppressed</i>) un Daniela Barenboima [Daniel Barenboim] “Rietumu–austrumu divāna orķestris” (<i>West-Eastern Divan Orchestra</i>) – ES teksts šajā saistībā nesniedz sīkāku informāciju vai komentārus. • Ceturta tradīcija ir ekonomiskā ietekme (izmantojot mākslu [vai mākslas izglītību], piemēram, radošuma un inovāciju veicināšanai, lai nodrošinātu izaugsmi). Eiropas tradīcijās izteiktākais parasti ir vācu izglītības tradīcijas <i>Bildung</i> aspekts, un ir daudz skepses pret mākslas funkcionalizēšanu un izmantošanu citiem mērķiem (sk. ESAO, Māksla mākslas dēļ, 2013 – pētījumu metaanalīze par mākslas pieredzes nodošanu citās jomās).

ES dokumenta teksts	Komentārs/norāde
E. Pilnīga savas kultūras izpratne un identitātes izjūta var būt pamats atklātai attieksmei un cieņai pret kultūras daudzveidības izpausmēm. Pozitīva attieksme ietver arī jaunradi un vēlmi attīstīt estētiskās spējas ar māksliniecisku pašizpausmi un līdzdarbību kultūras dzīvē.	Kultūra, māksla, mākslas izglītība un kultūras izglītība ir ar neitrālu vērtību. Demokrātiskā sabiedrībā mēs tās varam izmantot, lai bagātinātu dzīvi, bet, piemēram, totalitārā, agresīvā sistēmā tās var izmantot arī propagandai. Tāpēc kultūrai nepieciešams normatīvs regulējums un nemitīgas debātes par kritērijiem, kas palīdz novērtēt kultūras izmantošanu. ES teksts sniedz divus šādus kritērijus: <i>“atklātu attieksmi un cieņu pret kultūras daudzveidību”</i> un <i>“līdzdarbību”</i>. Pirmais attiecas uz starpkultūru apmaiņu starp kultūrām, kas tiek uzskatītas par vienlīdzīgām (sabiedrībā, kā arī starp sabiedrībām un valstīm); otrais skar demokrātijas aspektu, kurā ietilpst prasība par atklātību visiem.

Mērķi
↑
Prasme
↑
Saturs

Apkopojot iepriekšminēto, ieteikumu teorētiskais modelis izriet no pašreizējās prasmes izpratnes. Trīs līmeņi pārklājas:

- šeit prasme tiek definēta kā “kultūras izpratne un izpausme” (ar tādām dimensijām kā zināšanas, iemaņas un attieksme) attiecībā uz kultūras novērtēšanu, māksliniecisko izpausmi un daļēju prasmju diferencēšanu;
- normatīvie mērķi, kurus šī prasme veicina; un
- saturs, attiecībā uz kuru šī prasme tiek attīstīta: visas kultūras formas.

Attiecībā uz ieteikumiem tas nozīmē šo:

2.3 Svarīgāko terminu (prasme, mākslas izglītība, kultūras izglītība) skaidrojums

Prasmes un kompetences

ES dokumentā Eiropas Parlamenta un Padomes 2006. gada 18. decembra lēmums 2006/962/EK par kompetencēm mūžizglītībā (L 394/18) lietoti divi svarīgi vispārīgi termini: prasme un kompetence. Termina (un līdz ar to modeļa) **prasme** lietošana izriet no paradigmas maiņas pedagoģijā kopš 20. gadsimta otrās puses, kas Eiropā ir nepārtraukts process, jo īpaši kopš brīža, kad to sāka virzīt ESAO, galvenokārt veicot SSNP (pirmie rezultāti publicēti 2000. gadā).

Prasmes

Prasmes paradigma ļauj skaidri saprast mācīšanās rezultātu. Tā pārsniedz labi zināmos ieguldījuma (piemēram, izglītības programmu, resursu) un procesa (piemēram, mācīšanas kvalitātes) aspektus, jo īpaši uzsverot mācīšanās rezultātu/iznākumu (=prasmes). Šī pieeja liecina par to, ka izglītībā svarīgākais ir faktiski panāktais rezultāts. Šo rezultātu dod ieguldījums un procesi. Skolotāji, pedagogi, vidutāji un mērķgrupas zina, kā var panākt konkrētu rezultātu (ar attiecīgo *procesu*), un politika ir atbildīga par *ieguldījumu*, kas padara šo rezultātu iespējamu (piemēram, tādi resursi kā skolotāju darbs, skolu arhitektūra, mācību grāmatas, izglītības programmas, skolotāju izglītība).

Pedagoģijas un izglītības intereses koncentrējas uz iespējām iegūt prasmes attiecībā uz zināšanām, iemaņām un attieksmi. Šīs trīs atšķirīgās dimensijas kopā veido prasmi. Jāņem vērā, ka prasmi pašu par sevi nevar novērot, ir jāredz personas sniegums (piemēram, problēmu risināšanā), lai novērtētu, vai šai personai ir attiecīgā prasme.

Kompetences

Kompetenču jēdziens atbilst uzskatam, ka nav īsti skaidrs, kas nākamajai paaudzei ir jāzina, kuras konkrētās iemaņas un attieksme būs svarīga, lai risinātu nākotnes problēmas. Tomēr izglītības sistēmām šīs nākamās paaudzes ir jāapmāca. Šo dilemmu ļauj risināt diskusija par šīm kompetencēm kā vispārīgām, abstraktām prasēm (kas drīzāk parāda virzienu, nekā atklāj konkrētu saturu).

Mākslas izglītība un kultūras izglītība

ES dokuments par kompetencēm mūžizglītībā neaplūko konkrētas izglītības pieejas vai dalībniekus, kas var panākt kultūras izpratnes un izpausmes kompetenci. Visas ES dalībvalstis ir izstrādājušas dažādus līdzekļus, lai pedagoģiski veicinātu šo kompetenci; formālajā izglītībā (piemēram, skolās) tas notiek tieši, neformālajā sektorā (piemēram, kultūras iestādēs) – netiešākā veidā, bet ikdienējā izglītībā (piemēram, ģimenēs un starp vienaudžiem) gandrīz tikai netieši. Galvenie līdzekļi attiecībā uz kultūras izpratni un izpausmi ir mākslas izglītība vai kultūras izglītība. Mākslas vai kultūras izglītība var tikt uzskatīta par galvenajiem kultūras izpratni un izpausmi veicinošajiem faktoriem. Tie ir papildinoši jēdzieni, kas ir vienlīdz svarīgi, lai izprastu 8. kompetences saturu un īstenotu šo prasmi praktiski.

Mākslas izglītībai un kultūras izglītībai ir liela nozīme mūžizglītībā un pilnīgā personības un pilsoniskuma attīstībā.

- Tās ir daļa no visiem periodiem un visām dzīves jomām.
- Tās veido mācību un attīstības procesus formālajā, neformālajā, un ikdienējā izglītībā.
- Šīs izpratnes pamatā ir holistiska pieeja izglītībai un mācīšanās procesam, kas aptver visas emocionālās, fiziskās, kognitīvās, sociālās, estētiskās un morālās cilvēka prasmes.
- Mākslas izglītību, kā arī kultūras izglītību veido izglītība mākslai (piemēram, jaunu talantu veicināšana nākamajai mākslinieku paaudzei), izglītība mākslā (piemēram, iedrošināt spēju visiem gūt māksliniecisko pieredzi) un izglītība ar mākslu (izmantojot mākslu citiem mērķiem, piemēram, lai izmantotu dažādus mācīšanās veidus vai kļūtu radošs ar mākslu nesaistītās jomās).
- Mākslas izglītība un kultūras izglītība iedrošina cilvēkus mācīties par savu kultūras mantojumu un iesaistīties dažādās tradicionālās un mūsdienu mākslas formās (= mākslas izglītība šaurā nozīmē) un ikdienas kultūrā (= kultūras izglītība plašākajā nozīmē), uztverot to kā avotu un resursu dzīvei tagad un nākotnē.

Cilvēku uztvere un dzīvesveids rod savu izpausmi mākslā un ikdienas dzīves kultūras formās. Tas savukārt ietekmē uztveri, darbības un attieksmi visās dzīves jomās. Tādējādi, no vienas puses, kultūras izglītības un mākslas izglītības nošķiršana ir saistīta ar plašu pieeju (kultūru), bet, no otras puses, ar konkrētāku pieeju (mākslu).

Kultūra šajā saistībā var tikt saprasta kā atsaukšanās uz konkrētām, bet vienlaikus ļoti svarīgām dzīves jomām: tā ietver paražas un uzskatus, ieradumus un dzīvesveidu, tostarp mākslu. Tā tiek saukta par “veselu kompleksu ar atšķirīgām garīgām, materiālām, intelektuālām un emocionālām īpatnībām, kas raksturo sabiedrību vai sociālo grupu, [tostarp] ne vien mākslu un literatūru, bet arī dzīvesveidu, cilvēka pamattiesības, vērtību sistēmas, tradīcijas un uzskatus”⁶. To var salīdzināt ar daudzveidīgu atjaunojamo resursu krājumu, kas (ar izglītību) tiek nodots no paaudzes paaudzei, no kura cilvēki gūst iedvesmu un ar kuru tie izsaka nozīmi, kuru piešķir savai esamībai⁷.

Māksla – liberālā māksla veido (Eiropas) kanonu, kurš pamatā sastāv no vizuālās mākslas, mūzikas, teātra, dejas un literatūras⁸. Eiropas civilizācija mākslai ir radījusi dažādas iestādes – muzejus, koncertzāles, teātrus un bibliotēkas. Lai izglītotu māksliniekus, māksla kā priekšmets tiek mācīta universitātēs, akadēmijās. Tāpat tā tiek mācīta skolās vispārējās izglītības ietvaros, galvenokārt vācu izglītības tradīcijas *Bildung* (izglītība kā pašveidošanās/veidošanās) humānistiskajā izpratnē. Uztveršanas veids ir estētiskais baudījums⁹. **Lietišķā māksla** ir, piemēram, amatniecība, arhitektūra, dizains, filma, mediji; tātad mākslas formas, kas rada produktus, kuri var tikt izmantoti un pilda konkrētu funkciju. Protams, ir daudz starpmediju mākslas veidu, kas ir gan tradicionāli, gan jauni, piemēram, cirks, interaktīvie mediji, spēles, ielu māksla u. c. Šajā saistībā mākslas izglītību un kultūras izglītību var atšķirt šādi.

6

Meksikas kultūras politikas deklarācija,
ko UNESCO pieņēmis Pasaules konference
kultūrpolitikas jomā 1982. gadā.

7

Šajā saistībā Fribūras kultūras tiesību deklarācija (2007)
var tikt uzskatīta par svarīgu atsaucē dokumentu:
[www1.umn.edu/humanrts/instree/
Fribourg%20Declaration.pdf](http://www1.umn.edu/humanrts/instree/Fribourg%20Declaration.pdf)

8

Šo mākslas formu kopumu var paplašināt:
dizains/amatniecība, arhitektūra, digitālie plašsaziņas
līdzekļi, fotogrāfija/filma, starpdisciplīnu un pārdisciplīnu
pieejas/multimediji u. c., kamēr vien šīs formas ir saistī-
tas ar mākslas sistēmu. Šajā kopumā ietilpst mūsdienu
māksla, kā arī (materiālais un nemateriālais) mantojums.
Dažām mākslas formām ir atbilstoši mācību priekšmeti.

9

Neieinteresēta baudījuma izpratnē, kā to apraksta Kants:
 baudījuma apziņa, kas pavada iztēles un izpratnes
 “brīvo spēli”.

Mākslas izglītība var norisināties:

1. formāli (mācību priekšmetos, piemēram, vizuālajā mākslā, mūzikā, teātra mākslā, literatūrā, dejā, dizainā – mācīšanās *par* mākslu). Mākslas izglītību var izmantot arī transversāli, lai izstrādātu jaunas vai alternatīvas metodes, piemēram, tādās zinātniskos priekšmetos kā fizika, ķīmija, ģeogrāfija, IKT, matemātika (mācīšanās *ar* mākslu);
2. neformāli, piemēram, mūzikas skolās, mākslas skolās, tiešsaistesursos, filmu veidošanas uzņēmumos vai tādās mākslas iestādēs kā teātri, deju studijas, mākslas galerijas un muzeji, ja to programma ir saistīta ar tādām mākslas formām kā vizuālā māksla, mūzika, teātris, literatūra, filma, deja;
3. ikdienēji, piemēram, dziedāšanā un zīmēšanā/gleznošanā ģimenēs kopā ar maziem bērniem; muzicēšanā vai dejošanā kopā ar vienaudžiem; fotogrāfiju uzņemšanā un kopīgošanā ar virtuālajiem draugiem sociālajos plašsaziņas līdzekļos.

Kultūras izglītība norisinās:

1. formāli – skolās, galvenokārt tādās mācību priekšmetos kā valodas, vēsture, mediju dizains, sports (mācīšanās *par* kultūras priekšmetiem), bet, tāpat kā mākslas izglītība, arī visos pārējos priekšmetos (mācīšanās *ar* kultūru);
2. neformāli – galvenokārt sociālajos centros, jauniešu centros un sporta klubos, kas savu darbu saprot kā kultūras izglītību, ne vienmēr īpaši koncentrējoties uz kultūru;
3. ikdienēji, piemēram, tūrismā, sociālajos plašsaziņas līdzekļos, datorspēlēs, kā arī TV, kino, radio, grāmatās u. c. Tā norisinās individuāli, ģimenēs vai starp vienaudžiem.

Gan mākslas izglītība, gan kultūras izglītība var izmantot sadarbību starp šīm sešām atšķirīgajām jomām, un šis starpnozaru aspekts Eiropā šobrīd kļūst arvien svarīgāks, lai attīstītu kultūras izpratni un izpausmi. Tādējādi nākamajos apsvērumos *mākslas izglītība* netiek nošķirta no *kultūras izglītības*, un termins *mākslas izglītība* vienmēr tiek apvienots ar terminu *kultūras izglītība* atbilstoši tā dominējošajam globālajam lietojumam, piemēram, saistībā ar UNESCO, ESAO vai Starptautisko pētniecības tīklu mākslas izglītībā.

2.4 Vispārējās debates par mākslas un kultūras izglītības mērķiem un paredzēto rezultātu

Ieinteresēto personu starpā notiek aktīvas diskusijas par mākslas un kultūras izglītības paredzēto un pārbaudāmo rezultātu attiecībā uz prasmēm. Vai mums nepieciešama izglītība **par** mākslu vai izglītība **caur** mākslu? Vai vēlamies “ekspluatēt” mākslu citiem mērķiem? Vai arī vēlamies izveidot tiltus starp dažādām izglītības jomām? **Izglītībā par mākslu** viens no apspriežamajiem jautājumiem ir ideja, ka mākslas izglītība ir vērtība pati par sevi. Tā attīsta mākslinieciskās iemaņas (uztveršanas un radīšanas spēju turpmākai amatieru, kā arī potenciālai profesionālu darbībai); tā iepazīstina izglītojamo ar kultūras tradīcijām un mantojumu, tādējādi veidojot kultūras identitāti. Sasaistot mākslas izglītību ar jomām ārpus kultūras sektora (**izglītība caur mākslu**), var izšķirt vēl šādus trīs pamatjēdzienus: pieeju, kas akcentē mākslas izglītības nozīmi kognitīvo prasmju attīstīšanā un izglītības atjaunošanā (nodošanā citām prasmju jomām, kā arī mijiedarbībā starp mākslu un citām sabiedrībai būtiskām jomām, piemēram, inovāciju ar izglītību), sociālo aspektu (piemēram, izglītību ilgtspējīgai attīstībai vai pilsoniskai izglītošanai) un ekonomisko dimensiju.

Ir četri pamatjēdzieni.

Izglītība **par** mākslu un kultūru

1. Mākslas un kultūras izglītība pati par sevi, kas nozīmē kultūras un mākslas prasmju apguvi kā būtisku dimensiju pilnvērtīgas personas attīstībai (pašveidošanās mākslā/*Bildung*), tostarp
 - mākslinieciskās iemaņas;
 - kultūras identitāte;
 - kultūras mantojums;
 - auditorijas attīstība.

Šī pieeja ir 8. kompetences centrā (skat. 2.2. punkta B, C un D apakšpunktu 10.–11. lapā).

Izglītība **caur** mākslu un kultūru

2. Mākslas un kultūras izglītības ietekme uz mācīšanu un mācīšanos, lai atjaunotu didaktiku vai izglītības sistēmas, tostarp:
 - radošā mācīšanās skolās, nodošana kognitīvajām prasmēm, starpdisciplinārās pieejas konkrētām tēmām;
 - dažādas mācīšanās metodes, mācīšanās pieeju individualizācija;
 - izglītības sistēmu un apakšsistēmu attīstība (visas iestādes pieeja), kas veicina starpdisciplināru mācīšanos (*STEAM*¹⁰).
3. Mākslas un kultūras izglītības sociālā ietekme, kuras mērķis ir sociālā kohēzija, līdzdarbojoties mākslinieciskās nodarbēs, kultūrā un sabiedrībā, tostarp
 - kultūras daudzveidība, starpkultūru izpratne un dialogs;
 - ilgtspējīga attīstība.

Šim jēdzienam ir cieša saistība ne vien ar 5. kompetenci “mācīšanās mācīties”, bet arī ar visām pārējām kompetencēm.

Šie mērķi parāda ciešu saistību ar 6. kompetenci “sociālās un pilsoniskās prasmes” un 8. kompetenci (sk. 2.2. punkta D un E apakšpunktu 10.–11. lapā).

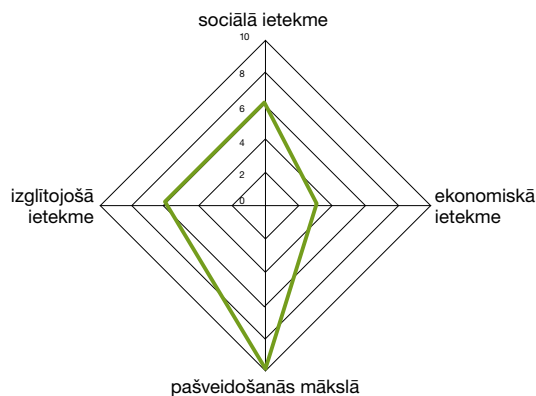
4. Mākslas un kultūras izglītības ietekme uz individu un sabiedrību ekonomisko attīstību, kas koncentrēta uz
- mācīšanās konkrētajām iemaņām saistībā ar profesionālo apmācību radošajās nozarēs (piemēram, plašsaziņas līdzekļos, tautas mākslā, amatniecībā, dizainā);
 - radošumu kā 21. gadsimta prasmi inovatīvā sabiedrībā.

Šī pieeja ir saistīta ar 4. kompetenci “digitālā prasme”, 7. kompetenci “pašiniiciatīva un uzņēmējdarbība” un 8. kompetenci (sk. 2.2. punkta D un E apakšpunktu 10.–11. lapā).

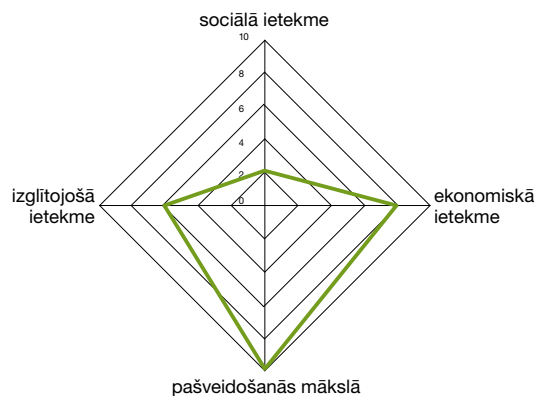
Eiropas Parlamenta un Padomes 2006. gada 18. decembra lēmumā 2006/962/EK par kompetencēm mūžizglītībā norādīts, ka “kompetences uzskatāmas par vienlīdz svarīgām, jo katra no tām var nodrošināt veiksmīgu dzīvi zināšanu sabiedrībā” un ka “daudzas prasmes pārklājas un savienojas: vienai sfērai būtiskie aspekti attīsta prasmes citā”. Šie apgalvojumi tikpat labi attiecas uz četrām iepriekšminētajām dimensijām, kas piemīt izglītībai *par* mākslu un kultūru un izglītībai *caur* mākslu un kultūru. Svarīgi uzsvērt, ka teorijā un praksē šīs dimensijas jeb pieejas pārklājas. Tās izpaužas kā īpatnēji sajaukumi, kas redzams dalībvalstu iesniegtajos labas prakses piemēros (sk. 3. nodaļu un pielikumu). Katrs projekts, katrs pasākums, pat katra politikas joma ietver konkrētu dažādu mērķu, pieeju un īpatnību loku. Nozīme, kas tiek piešķirta katrai no četrām dimensijām, atspoguļo konkrēta projekta vai politikas specifisko profilu. To var vizualizēt, piešķirot dimensijām punktus.

Divi fiktīvi projektu piemēri ar dažādiem profiliem attiecībā uz četrām dimensijām

1. paraugprojekts

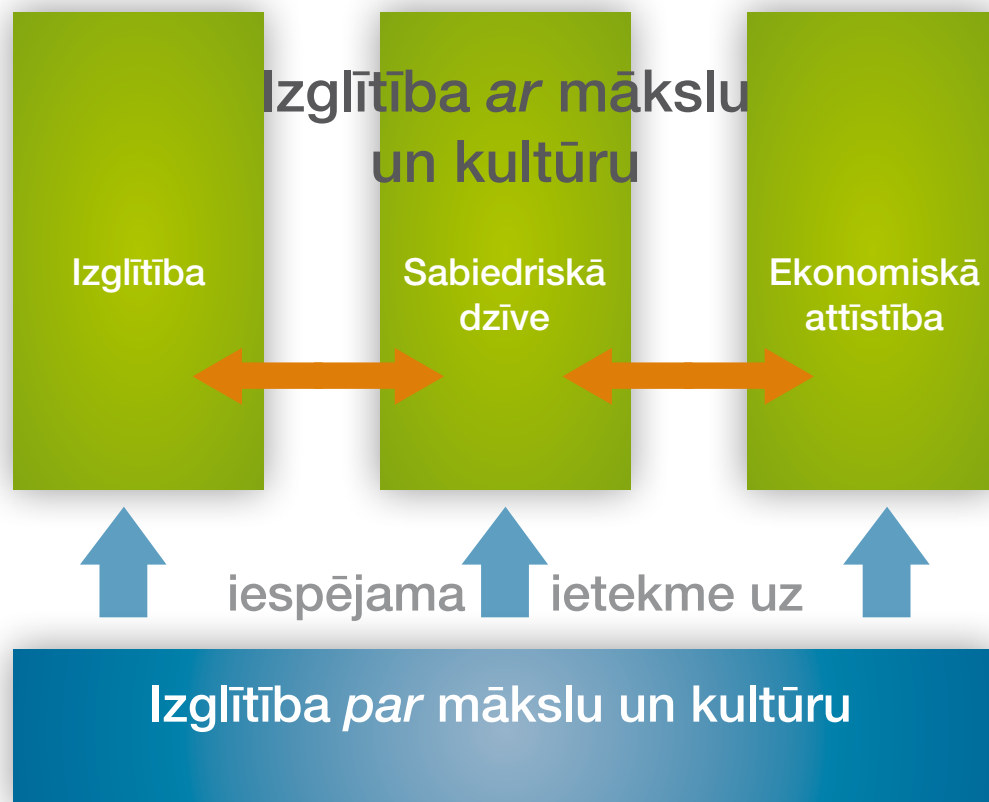
2. paraugprojekts

Punkti, kurus atsevišķie projekti iegūst katrā dimensijā, var tikt noteikti sarunā starp šo projektu izpildītājiem un neatkarīgiem ekspertiem. Profilus var izveidot arī pašnovērtējuma procesā. Diferenciācija pēc dažādām dimensijām nodrošina pirmo struktūru, lai raksturotu mērķus un ieguldījumu mākslas un kultūras izglītības praksē. Šeit ierosinātais modelis ir aprakstošs un vērsts uz pašreizējo daudzveidību ar individualizētiem profiliem. To var attiecināt uz dažādiem projektiem vai dažādiem posmiem viena projekta izstrādē.

Ir acīmredzams, ka mākslas un kultūras izglītības centrā ir izglītība *par* mākslu un kultūru. Izglītība *par* mākslu un kultūru ir pamats turpmākiem mērķiem vai nolūkiem, taču tā var būt mērķis arī pati par sevi.

Mākslas un kultūras izglītības dimensija

Nākamajos punktos iekļautas piecas apakšdimensijas, kas izriet no šīs struktūras. Tās palīdz attīstīt dziļāku izpratni par mākslas un kultūras izglītības apjomu un ietekmi. AKM grupas dalībnieki šīs apakšdimensijas atlasīja atbilstoši tam, cik svarīgas tās ir pašreizējām valsts un Eiropas diskusijām par mākslas un kultūras izglītību, un spējai adekvāti pārstāvēt attiecīgās jomas.

2.4.1 Starpkultūru izpratne un izpausme/dialogs

Atsauces dokumenti

Kultūras daudzveidība ir daudzie un dažādie veidi, kādos izpaužas grupu un sabiedrību kultūra. Šīs izpausmes tiek nodotas tālāk grupu un sabiedrību ietvaros un starp tām. Kultūras daudzveidība atklājas ne tikai dažādajos veidos, kādos ar dažādu kultūras izpausmju starpniecību tiek izteikts, papildināts un nodots tālāk cilvēces kultūras mantojums, bet arī daudzveidīgos mākslinieciskās jaunrades, ražošanas, izplatīšanas un patērēšanas veidos neatkarīgi no izmantotajiem līdzekļiem un tehnoloģijām.

> UNESCO Konvencija par kultūras izpausmju daudzveidības aizsardzību un veicināšanu, 2005., 4. panta 1. punkts

Kultūras daudzveidība ir galvenais cilvēces mantojums. Tas ir tūkstošiem gadu vēstures produkts un visu cilvēku kopīgā ieguldījuma auglis, ko cilvēki veidojuši ar savu valodu, idejām, paņēmieniem, ieradumiem un jaunradi. Daudzveidība nav tikai "citāda", tai ir daudz dimensiju, un tā veido daļu no ikviena indivīda unikālās identitātes. Kultūras daudzveidība ļauj pastāvīgi pārskatīt identitātes un atšķirības. Tā ir būtiska sociālās harmonijas, pilsoniskuma un mierīgas sabiedrības izveides sastāvdaļa.

> Kultūra 21: pasākumi. Saistības attiecībā uz kultūras lomu ilgtspējīgās pilsētās. 2015. gada 21. februāris

Viena no galvenajām problēmām, ar kurām mūžizglītība saskaras daudz kultūru sabiedrībā, ir spēja iemācīties sadzīvot. [...] Mākslas un humanitāro zinātņu izglītība, multivides pasākumi, muzeji un ceļojumi palīdz attīstīt kritiskās spējas, kas ir nepieciešamas, lai cīnītos ar vienpusējiem uzskatiem, pielāgotos kulturāli atšķirīgai sociālajai videi un reaģētu uz starpkultūru dialoga problēmām. Padarīt cilvēkus jutīgākus pret kultūras daudzveidību vairāk ir pieeju, metožu un attieksmes nekā satura asimilācijas jautājums. Pirms iecietība var kļūt par prasmī, tā ir jātrenē. [...] Māksla ir spēcīgs un universāls līdzeklis savstarpējās sapratnes un miera veicināšanai, un nodarbošanās ar mākslu ir efektīvs veids, kā socializēties ar citiem. Mākslas mācīšana palīdz no jauna savienot zinātniskos un emocionālos procesus ar intuīciju – tā ir galvenā sastāvdaļa, kura attīsta attieksmi, kas veicina starpkultūru atvērtību. Mākslas izglītība var arī palīdzēt novērst etnocentrismu, kultūras aizspriedumus, stereotipus, tendenciozitāti, diskrimināciju un rasismu.

> UNESCO Pasaules ziņojums. Kultūras daudzveidības un starpkultūru dialoga izpēte. 2009., 2. daļa, 4. nodaļa

Kultūras zināšanas [...] ir būtiskas, lai izprastu Eiropas un citu pasaules reģionu kultūras un valodu daudzveidību [...]. Prasmes ietver arī spēju saistīt savus radošos un izpausmes uzskatus ar citu atzinumiem [...]. Pilnīga savas kultūras izpratne un identitātes izjūta var būt pamats atklātai attieksmei un cieņai pret kultūras daudzveidības izpausmēm

> 8. kompetence

Mākslas un kultūras izglītība un starpkultūru izpratne un dialogs

ES teksts par 8. kompetenci ietver skaidru (normatīvu) mērķi, spēju iegūt "atklātu attieksmi un cieņu pret kultūras daudzveidības izpausmēm", un tādējādi tas pievienojas UNESCO Konvencijai par kultūras izpausmju daudzveidības aizsardzību un veicināšanu. Starpkultūru izpratne un dialogs, vienlīdzīga kultūru apmaiņa (sabiedrībā, kā arī starp sabiedrībām, valstīm) tiek uzskatīti par būtiskiem nosacījumiem, lai Eiropas pilsoņi būtu atvērti un kulturāli cieņpilni, tādējādi nodrošinot arī sociālo kohēziju un mierīgu Eiropu. Mākslas un kultūras izglītība piemērotā vidē un infrastruktūrā var palīdzēt sasniegt šo mērķi, visaptveroši veicinot attieksmi, iemaņas un zināšanas,

jo īpaši sadarbībā ar saistītajām jomām. Tā var sekmēt šo mērķi un ietekmēt tā sasniegšanas veidu, jo īpaši šobrīd, kad Eiropa saskaras ar lielām migrācijas problēmām. Var izšķirt trīs atšķirīgas pieejas, kurām ir vienāda vērtība: daudz kultūru pieeja uzsver atšķirīgu un dažādu dzīvesveidu vai kultūras pamatu līdzāspastāvēšanu, starp kultūru pieeja akcentē dialogu, mijiedarbību un attiecības starp grupām un dzīvesveidiem attiecībā uz sevi un citu definēšanu, savukārt pārkultūru pieejas centrā ir saplūšanas procesi, parādoties jaunām un saliktām formām dažādās un atšķirīgās vidēs. To pieņemšana ir atkarīga no attiecīgā konteksta.

Kultūras izglītība **daudzkultūru** sakarā piedāvā konkrētas iespējas, piemēram:

- piedzīvot un novērtēt dažādas nepazīstamas kultūras izpausmes formas, un izvērtēt to nozīmi attiecībā uz sevi;
- ievērot kultūras atšķirības un izmantot attiecīgi iegūtās zināšanas, lai bagātinātu savu dzīvi un uzlabotu saskarsmi ar citiem;
- uztvert priekšmetus, ieradumus, formas kā radošus risinājumus dažādiem kultūras uzdevumiem konkrētās situācijās;
- salīdzināt kultūras, novērtēt daudzveidību kā vērtību pašu par sevi, izpētīt un ietekmēt atsevišķas pieredzes telpas;
- spēt novērtēt un atlasīt.

Starpkultūru kontekstā kultūras izglītība var veicināt šādas prasmes:

- izprast kultūru kā konstrukciju un sasaistīt kultūras jēdzienus;
- interpretēt un novērtēt kultūras fenomenus attiecībā uz atsevišķiem grupai raksturīgiem un universāliem kritērijiem;
- ierosināt un radīt dialogus un mijiedarbību;
- atklāt, saprast un novērtēt konflikta iespējamību;
- cilvēktiesību ietvaros attīstīt kultūras mijiedarbības formas.

Pārkultūru pieeja uzsver šādus aspektus:

- atklāt vispārējus vai universālus procesus jaunradē un kultūrā;
- konkrētus kultūras fenomenus uztvert kā pārkultūru fenomenus;
- novērtēt nolūkus un sekas;
- piedzīvot un radīt hibriditāti jeb kultūru saplūšanu;
- rīkoties sabiedriskajā telpā.

Saistītie jēdzieni

sociāla kohēzija labkājība
iekļaujoša izglītība mākslinieciskās iemaņas
**starpkultūru izpratne
un dialogs**
globālais pilsoniskums demokrātijas apgūšana
cilvēktiesības

Saistītie labas prakses piemēri

Read it loud! (Izlasi skaļi!) (organizācija *Urban Woorden*) (Beļģija – Flandrija)
Ways of seeing II (Skatījumi II) (Īrija)

2.4.2 Kultūras identitāte

Atsauces dokumenti

Cilvēki visās kultūrās vienmēr ir meklējuši un meklēs atbildes uz jautājumiem par savu esamību. Ikviens kultūra rada līdzekļus, ar kuriem tā nodod atklāsmes, kas iegūtas izpratnes meklējumos. Šīs nodošanas pamatelementi ir vārdi, kustības, pieskārieni, skaņas, ritms un attēli. Daudzās kultūrās izpausme, kas nodod atklāsmes un paver ceļu pārdomām cilvēku prātā, tiek saukta par “mākslu”. [...]

Jebkurā mākslas izglītības pieejā vispirms jāņem vērā kultūra, pie kuras izglītojamais pieder. Radot uzticību, kas sakņojas dziļā savas kultūras novērtēšanā, tiek izveidots labākais iespējamais sākumpunkts tam, lai izpētītu un pēc tam cienītu un novērtētu citas kultūras. Šajā gadījumā svarīgi ir atzīt kultūras un tās vērtības pastāvīgo evolūciju gan vēsturiskā, gan mūsdienu kontekstā.

> UNESCO. Ceļvedis mākslas izglītībā – radošo spēju veidošana 21. gadsimtā. 2006. Nodaļa: Ar mākslas izglītību saistītie jēdzieni, punkti: Mākslas jomas; Mākslas izglītības pieejas.

Prasmes [iemaņas] ir saistītas gan ar novērtējumu, gan izpausmi: indivīda iedzimto spēju pašizpausmi dažādos plašsaziņas līdzekļos un mākslas darbu un izpildītājmākslas novērtējumu un baudījumu. [...] Pilnīga savas kultūras izpratne un identitātes izjūta var būt pamats atklātai attieksmei un cieņai pret kultūras daudzveidības izpausmēm

> 8. kompetence

Mākslas un kultūras izglītība un kultūras identitāte

Ir dažādas pieejas, kā cilvēki var palūkoties uz mācīšanos un pasauli¹¹. Antropoloģiskajās pieejās ir identificētas četras dažādas stratēģijas, kā izprast pasauli, kā pasaulē atrast virzību un kā veidot pasauli. Šīs pieejas nav aizstājamās cita ar citu vai iedalāmas kategorijās pēc pakāpes. Iespējams izdalīt šādas četras pieejas: kognitīvi instrumentālo, ētiski novērtējošo, estētiski ekspresīvo un konstitutīvi reliģisko. Mūsdienu sabiedrībā šīs pieejas parādās, piemēram, mācību priekšmetu kanonā:

- kognitīvi instrumentālā pieeja parādās tādos mācību priekšmetos kā dabaszinātnes un matemātika;
- ētiski novērtējošā dimensija atklājas tādos mācību priekšmetos kā vēsture, ekonomika, pilsoniskā audzināšana un tiesību zinātnes;
- estētiski ekspresīvā pieeja izpaužas vizuālajā mākslā, mūzikā, teātra mākslā, literatūrā, dejā, sportā;
- konstitutīvā pieeja, kas prasa “pēdējos iemeslus”, ir pamats tādiem priekšmetiem kā filozofija, ētika un/vai ticības mācība.

Mēs šo pieeju klasifikāciju varam sasaistīt ar jautājumu par kultūras identitāti. Šajā saistībā ir svarīgi norādīt, ka tikai tāda izglītība, kas visas šīs četras pieejas iekļauj līdzsvarotā attiecībā, ir pelnījusi saukties par izglītību, kas tiek galā ar cilvēku antropoloģisko stāvokli. Kultūras identitāti var uzskatīt par izglītības iznākumu un rezultātu šajā plašākajā nozīmē. Tā vienmēr ir visu disciplīnu uzdevums, jo tiek veidota mūžizglītības procesā un ir salikta un mainīga.

11

PISA (2000): Baumert, Jürgen, PISA 2000. Basiskompetenzen von Schülerinnen und Schülern im internationalen Vergleich. Opladen. p. 21; Baumert, Jürgen (2002): Deutschland im internationalen Bildungsvergleich. Grām.: Kilius, N. et al. (Red.): Die Zukunft der Bildung. Frankfurt / Main. p. 113

Mākslas un kultūras izglītība ir atbildīga par vienu no četrām pieejām, proti, estētiski ekspresīvo pieeju. Tā, pirmkārt, ir izglītība **par** mākslu un kultūru (sk. iepriekš). Kultūras identitāte ir mainīga, dinamiska un dzīvīga izpratne par savu domāšanu un uzvedību visās četrās dimensijās un izpratne par citu domāšanu un uzvedību (mākslas un kultūras izglītības metakognitīvais, refleksīvais līmenis). Kultūras identitāti attīsta indivīds, un tajā ietilpst iespējas kaut ko radīt, būt radošam un izdzīvot un izteikt kultūru. Tā ir cieši saistīta ar atbildīgu, dinamisku un līdzsvarotu indivīda jēdzienu, kura esamību nosaka empātija, sensibilitāte, atvērtība un ziņkārība, estētikas/skaistuma baudīšana un radošuma novērtēšana. Postmodernā sabiedrībā, kurā pasaule mainās ik dienu, tas kļūst aizvien svarīgāk. Ikvienam indivīdam nepieciešams stabils atskaites punkts.

Lai attīstītu kultūras identitātes izjūtu, nepieciešams arī veidot pieeju mākslinieciskajām iemaņām. Piemēram, bērni mācās klausīties mūziku vai spēlēt mūzikas instrumentu, novērtēt vai radīt gleznas, vērot deju vai dejot, uztvert teātra uzvedumu vai atbilstoši tēlot savas holistiskās attīstības ietvaros. Formālajā un neformālajā vidē šo māksliniecisko spēju attīstīšanai tiek izmantoti kvalitātes standarti, kas attiecas uz mākslu un ir saistīti ar tradicionālo formu kanonu vai eksperimentālām, atvērtām formām. Iemaņas jāuzlabo pēc iespējas profesionālāk.

Šī kultūras identitātes pieeja koncentrējas uz izglītības procesiem, kas attiecas uz mākslas un kultūras patieso vērtību, bet skar ne tikai estētiski ekspresīvo dimensiju mūsu pasaules izpratnē. Arī pārējās trīs dimensijas ir jāņem vērā un jāuzskata par *kultūru*. To izpausmes ir kultūras preces. Attiecībā uz izglītību šajā izpratnē vismaz Eiropā bieži tiek lietots vācu termins *Bildung*. Tas atspoguļo Eiropas pašveidošanās un pašattīstības humānistiskās tradīcijas un attiecas uz personas un kultūras nobriešanas procesu. *Bildung* mērķis ir pilnvērtīgas personības attīstība un biogrāfijas bagātināšana ar mākslas pieredzi produktīvos un uztverošos procesos.

Saistītie jēdzieni

Eiropas identitāte
mantojuma izglītība
starpkultūru prasmes
kultūras identitāte
mūžizglītība
pašveidošanās
mākslinieciskās iemaņas
labklājība

Saistītie labas prakses piemēri

Projekts *MEYOU US* (ESTU MĒS) (Beļģija – Flandrija)
Bink tikls (Austrija)
Interesting school (Interesanta skola) (Igaunija)

2.4.3 Kultūras mantojums

Atsauces dokumenti

 Kultūras zināšanas ietver izpratni par vietējo, valsts un Eiropas kultūras mantojumu un tā vietu pasaulē. Tās ietver pamatzināšanas par lielākajiem kultūras darbiem, tostarp populāro mūsdienu kultūru. Ir būtiski izprast Eiropas un citu pasaules reģionu kultūras un valodu daudzveidību, vajadzību saglabāt to [...]
> 8. kompetence

 Pilnīga savas kultūras izpratne un identitātes izjūta var būt pamats atklātai attieksmei un cieņai pret kultūras daudzveidības izpausmēm
> 8. kompetence

 Mantojums ir mūsu ieguvums no pagātnes, ar kuru dzīvojam šodien un kuru nododam nākamajām paaudzēm. Mūsu kultūras un dabas mantojums ir neaizstājami dzīves un iedvesmas avoti.
> <http://whc.unesco.org/en/about>

 Kultūras preces un pakalpojumi atšķiras no citām precēm un pakalpojumiem, jo tie nes nozīmi un kultūru. [...] Kultūras daudzveidība ir galvenais cilvēces mantojums. Tas ir tūkstošiem gadu vēstures produkts un visu cilvēku kopīgā ieguldījuma auglis, ko cilvēki veidojuši ar savu valodu, idejām, paņēmieniem, ieradumiem un jaunradi.
> Kultūra 21: pasākumi. Saistības attiecībā uz kultūras lomu ilgtspējīgās pilsētās. 2015. gada 21. februāris

 “Kultūra pazīst atšķirības, bet nepazīst robežas.”
> AKM grupas dalībnieka paziņojums

Mākslas un kultūras izglītība un kultūras mantojums

Eiropas debatēs par mākslas un kultūras izglītību ļoti stingri uzsvērts viedoklis, ka izglītojamo sasaistīšana ar (vienmēr atšķirīgo) reģiona vai valsts mantojumu ir unikāls nākotnes ietekmēšanas avots. Šā mērķa sasniegšanai būtiska ir izglītība *par* mākslu un kultūru. Māksla un citas kultūras preces nodod un pārnes sabiedrības kultūras kopīgo atmiņu, tādējādi nosakot, kā nākotnes ideja tiek attīstīta un kā nākotne tiek veidota. Mantojums var tikt izmantots produktīvi, lai veidotu mierīgu un sociāli līdzvērtīgu nākotni, bet to var izmantot arī ļaunprātīgi.

Mākslas un kultūras izglītība var veicināt *mākslinieciskas prasmes*, piemēram, mākslas un kultūras baudīšanu, kā arī kultūras mantojuma vai māksliniecisko iemaņu novērtēšanu (piemēram, spēju uztvert ar visām maņām, interpretēt, novērtēt, radīt, veidot, sacerēt). Tā uzsver, ka māksla un kultūra ir neatņemama izglītības sastāvdaļa. Šajā saistībā izglītība tiek uzskatīta par līdzekli, ar ko saistīt nākamās paaudzes ar kultūras tradīcijām un mantojumu ne tikai tādēļ, lai šīs tradīcijas saglabātu, bet arī lai tās veidotu un attīstītu nākotnei.

Ar kultūras aprakstiem, kuri ir saistīti ar produktiem, mākslas darbiem un kultūras mantojuma precēm, mēs visi kā ģimenes locekļi, līdzīga grupa, reģions, vienas valsts pilsoņi vai eiropieši kļūstam par to, kas esam (lai arī ātri gaistošu, saliktu un mainīgu). Šādi apraksti rodas no tradīcijām un izdomājumiem; tie saista vēsturi ar nākotni. Kultūras mantojuma un kultūras identitātes apziņu, kas ir pārliecināta par sevi un vienlaikus apzinās citas kultūras, var veidot mākslas un kultūras izglītībā ar aspektiem, kas sader kopā kā integrēts prasmju kopums. Izglītības programmās, pasākumos, programmās un politikas dokumentos var pievērsties šādiem aspektiem:

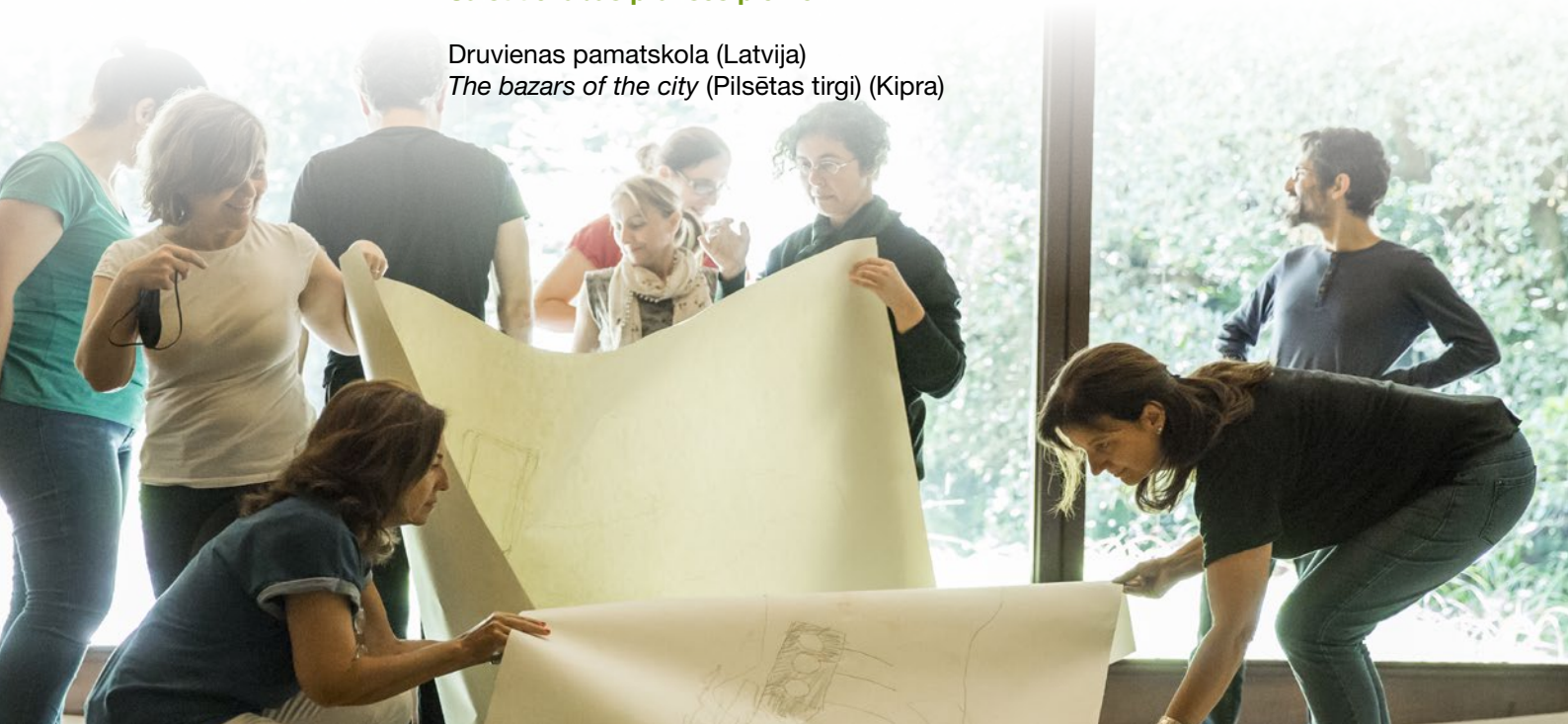
- justies kā mājās konkrētas kultūras tradīcijās, zināt tās un spēt rīkoties vidē, kuru tās nosaka (piemēram, kultūras mantojums mākslā kā nemateriālais mantojums: dzīves organizēšanas veidi, dzimtā valoda, kultūras un apkārtējās vides standarti, principi, noteikumi);
- apzināties savas kultūras dažādās, daudzveidīgās saknes, izprast kultūru kā dinamisku un mainīgu struktūru un starpkultūru apmaiņas (pārkultūru izpratnes) rezultātu;
- apzināties citu kultūru cieņu un vērtību un sakritību, ka kāds ir dzimis vienā, nevis citā kultūrā (iecieta, pasaules mantojuma kā cilvēces mantojuma novērtēšana, starpkultūru izpratne);
- izprast citu kultūru struktūru (gramatiku un izpausmes); salīdzināt savu kultūru ar nepazīstamu kultūru; pamatoti izlemt par atsevišķiem veidiem, kā veidot savu nākotni; iecietīgi un elastīgi identificēties ar lēmumiem (kultūras izpausme);
- apzināties nepieciešamību aktīvi veicināt savas kultūras, grupu, apkārtējās vides, reģionu, valstu un Eiropas turpmāko attīstību kopīgai kultūras identitātei, kā arī nākamajām paaudzēm. Mūsdienu kultūra būs rītdienas mantojums. (Savas vēsturiskās dimensijas izpratne, līdzdalība kā kultūras izpausme.)

Saistītie jēdzieni

globālais pilsoniskums
kultūras identitāte
Eiropas identitāte
mantojuma izglītība
starpkultūru prasmes
cilvēks ar plašu redzesloku
kultūras daudzveidība

Saistītie labas prakses piemēri

Druvienas pamatskola (Latvija)
The bazars of the city (Pilsētas tirgi) (Kipra)

2.4.4 Izglītība ilgtspējīgai attīstībai (IIA)

Atsauces dokumenti

 Divdesmit pirmā gadsimta sākumā mēs zinām, ka attīstība var būt ilgtspējīga tikai tad, ja galvenā loma tiek piešķirta kultūrai. [...] Cilvēces attīstība var būt efektīva tikai tad, ja noteikti ņemam vērā neatņemamo vērtību, kāda piemīt kultūras procesam un tādiem kultūras faktoriem kā atmiņa, radošums, daudzveidība un zināšanas. 21. gadsimta globālajās debatēs atzīts, cik būtiski kultūras daudzveidība ietekmē pasauli. Kultūra veido dinamiskas un mijiedarbīgas attiecības starp cilvēkiem un vidi. Nosakot cilvēktiesības kā sākumpunktu, visas kultūras šobrīd vēlas tikt atzītas par aktīviem attīstības dalībniekiem un savā unikālajā veidā veicināt ilgtspējību. Ikvienu kultūra atsevišķi bagātina pasauli, un to mijiedarbība palīdz virzīties uz cilvēci, kas sadarbojas un ir savstarpīgi atkarīga, ar savstarpējo cieņu un uzticību.

> Kultūra 21: pasākumi. Saistības attiecībā uz kultūras lomu ilgtspējīgās pilsētās. 2015. gada 21. februāris.
APVP Pasaules sekretariāts. Barselona [Ilgtspējība plašākā nozīmē].

 Nodrošinot saimnieciskas patērēšanas un ražošanas modeļus, pilnībā tiek ņemta vērā kultūra, pievēršoties aktīvu un ierobežoto resursu izmantošanai. Cilvēku radošums, aptverot kultūras izpausmi un inovācijas transformatīvo spēku, ir unikāls atjaunojamais resurss, kas rada ne tikai jaunus produktus, bet arī jaunus dzīvesveidus, organizējot un uztverot mūsu sabiedrību un vidi. Radošo aktīvu, tradicionālās zinātības un prasmju apzināšana var efektīvi veicināt idejām bagātu un labāku attīstības rezultātu atrašanu un pievērsties tādām globālām problēmām kā klimata pārmaiņu un neilgtspējīga tūrisma negatīvā ietekme.

> Kultūrai un kultūras nozarēm veltītais UNESCO 3. pasaules forums. "Kultūra, radošums un ilgtspējīga attīstība. Pētniecība, inovācija, iespējas". Florences deklarācija – 2014. gada 4. oktobris [Ilgtspējība šaurā nozīmē, kas galvenokārt saistīta ar vides aizsardzību].

 Mēs, kas piedalāmies UNESCO Pasaules konferencē par izglītību ilgtspējīgai attīstībai, kura notika Aiči Nagojā Japānā no 2014. gada 10. līdz 12. novembrim, [...] uzsveram, ka, īstenojot izglītību ilgtspējīgai attīstībai (IIA), pilnībā jāņem vērā valsts, reģionālais un globālais konteksts, kā arī kultūras ieguldījums ilgtspējīgā attīstībā [...]

> UNESCO Aiči Nagojas deklarācija par izglītību ilgtspējīgai attīstībai. 2014.:

http://www.unesco.org/new/fileadmin/MULTIMEDIA/HQ/ERI/pdf/Aichi-Nagoya_Declaration_EN.pdf

 Mākslas izglītība veido prasmes, kuras var saistīt ar kultūras/radošajām nozarēm: "Viss kultūras nozaru potenciāls, kas ir radošās ekonomikas pamatā, tiks īstenots, tiklīdz to izmantos, lai veicinātu inovāciju ekonomiskajai izaugsmei, pilnīgai un produktīvai nodarbinātībai un pieņemamam darbam visiem. Kad kultūras un radošās nozares kļūst par daļu no kopējās izaugsmes un attīstības stratēģijas, tās var veicināt tautsaimniecības atdzīvināšanu, radīt videi draudzīgu nodarbinātību, veicināt vietējo attīstību un sekmēt radošumu. Pierādījumi liecina, ka tās var piedāvāt jaunus vietējās attīstības risinājumus, kuru pamatā ir pašreizējās prasmes un zināšanas."

> Kultūrai un kultūras nozarēm veltītais UNESCO 3. pasaules forums. "Kultūra, radošums un ilgtspējīga attīstība. Pētniecība, inovācija, iespējas". Florences deklarācija – 2014. gada 4. oktobris.

Mākslas un kultūras izglītība un izglītība ilgtspējīgai attīstībai (IIA)

Ilgtspējīga attīstība plašākā, kā arī šaurākā nozīmē¹², tāpat kā starpkultūru izpratne un dialogs vai radošums, ir viena no būtiskākajām un aktuālākajām 21. gadsimta problēmām. Pievēršoties ilgtspējīgai attīstībai izglītībā, jāņem vērā mākslas un kultūras izglītības potenciāls. Mākslas un kultūras izglītība var palīdzēt IIA, kontekstualizējot un pamatojot visus ilgtspējības aspektus kultūrā. Tas jāņem vērā Eiropas politikā, piemēram, iekļaujot IIA mākslas un kultūras izglītības mācību programmā.

12

Šaurā nozīmē – vides aizsardzība; plašā nozīmē – jebkura attīstība jāskata, ņemot vērā sistematiskas savstarpējās saistības un ilgtspējības aspektus.

Tradicionālās tēmas un jautājumi mākslas un kultūras izglītībā jau ietver spēcīgus ilgtspējības aspektus un sastāvdaļas, piemēram, dzīvesveida radīšanu un atspoguļošanu (kā konkrētu estētisku dzīvesveidu, rīcību, ģērbšanos un patērēšanu); arhitektūru, pilsētplānošanu, teritoriālo plānošanu, produktu dizainu, rūpniecisko dizainu, interjera dizainu; modi un visu veidu kultūras mantojumu. Produktīvā, kā arī uztverošā pieeja mākslas un kultūras izglītībā piedāvā plašu iespēju klāstu, lai pievērstos šīm tēmām: uztvert fenomenus, analizēt un interpretēt tos un nonākt pie atbilstoša, pamatota sprieduma un lēmuma; vai attīstīt savus radošos un ilgtspējīgos risinājumus, attīstot ideju, veidojot, izstrādājot, projektējot un radot produktus vai modeļus (iespējamiem) produktiem. Izglītojamie tiek informēti par konkrētiem jautājumiem veidā, kas ir radošs, bet nav normatīvs.

Mākslas un kultūras preču vēsture var tikt uzskatīta par milzīgu un nebeidzamu izpausmju un simbolu resursu, kas atspoguļo to, kā cilvēce tiek galā ar dabu un savu apkārtni. Šie resursi nes vērtības, attieksmi, pieejas un priekšrokas un sniedz dažādas atbildes uz jautājumiem, kas ir saistīti ar cilvēces esamību un vidi. Tie arī nodod aprakstus un stāstus par to, kā cilvēki risina konfliktus, kas parādās saistībā ar šiem jautājumiem. Izglītībā, piemēram, muzejos, saskarsme ar tradicionālās mākslas darbiem var palīdzēt izpētīt, kā par šiem galvenajiem jautājumiem ir domāts dažādos laikos un kultūrās. Cieņa un saistības pret dabu un kultūru ir divi iespējamie mākslas un kultūras izglītības rezultāti.

Mākslas un kultūras izglītību tradicionāli noteikušas inovatīvas un līdzdalību veicinošas mācīšanas un mācīšanās metodes, kas sniedz iespēju izglītojamajiem rīkoties un motivē viņus to darīt; mācību priekšmeta rezultātos ietilpst kritiskā domāšana, sarežģītu sistēmu izpratne, spējas iztēloties nākotnes scenārijus un pieņemt lēmumus, veicinot līdzdalību un sadarbību. Šo konkrēto iemaņu un prasmju nozīme uzsvēta UNESCO Ceļvedi globālās rīcības programmas īstenošanai attiecībā uz izglītību ilgtspējīgai attīstībai: "Tās pieprasa izglītība ilgtspējīgai attīstībai"¹³. Un mākslas un kultūras izglītība tās var sekmēt, tādējādi veicinot jaunu mācīšanās kultūru, kas padara iespējamu šādu izglītību ilgtspējīgai attīstībai ar nosacījumu, ka mācīšanās procesā šī nodošana tiek skarta tieši¹⁴.

Saistītie jēdzieni

vides nozares
radošums
**izglītība ilgtspējīgai
attīstībai**
mantojums
globālā pilsoniskuma izglītība
aktīvs pilsoniskums
līdzdalība
kultūras daudzveidība

Saistītie labas prakses piemēri

¹³
UNESCO Ceļvedis globālās rīcības
programmas īstenošanai attiecībā uz izglītību ilgtspējīgai
attīstībai (33. lpp.), [http://unesdoc.unesco.org/
images/0023/002305/230514e.pdf](http://unesdoc.unesco.org/images/0023/002305/230514e.pdf)

¹⁴
Sk. komentāru par zināšanu tālāknodo-
šanu nākamajā punktā par radošumu.

Environmental – cultural routes (Vides – kultūrtūrisma maršruti) (Grieķija)
Estētiskā un mākslinieciskā izglītība skolās (PEEA) (Portugāle)

2.4.5 Radošums kā individuālās un kopējās ekonomiskās attīstības līdzeklis

Atsauces dokumenti

Divdesmit pirmā gadsimta sabiedrība aizvien vairāk pieprasa darbaspēku, kas ir radošs, elastīgs, pielāgojams un inovatīvs, un izglītības sistēmām nepieciešams sekot šiem mainīgajiem apstākļiem. Mākslas izglītība nodrošina izglītojamos ar šīm prasmēm, ļaujot izpausties, kritiski novērtēt pasauli sev apkārt un aktīvi iesaistīties dažādos cilvēces esamības aspektos.

Mākslas izglītība ļauj valstīm arī attīstīt cilvēkresursus, kas nepieciešami vērtīgā kultūras kapitāla apzināšanai. Šo resursu un kapitāla izmantošana ir svarīga, ja valstis vēlas attīstīt spēcīgas un ilgtspējīgas kultūras (radošās) nozares un uzņēmumus. Šādām nozarēm var būt liela nozīme sociāli ekonomiskās attīstības veicināšanā [...].

> UNESCO. Ceļvedis mākslas izglītībā – radošo spēju veidošana 21. gadsimtā. 2006. 2. nodaļa.

Individuālo spēju attīstīšana

Visā pasaulē notiek debates par prasmēm, kas skolēniem būtu jāapgūst modernā, globalizētā ekonomikā, kuras pamatā ir zināšanas un inovācija. Vairākas valstis ir atkārtoti pievērsušās savām izglītības programmām, lai īstenotu stingrāku pieeju zināšanu apguvei, kā arī attīstītu domāšanas un radošuma iemaņas un sociālās un uzvedības prasmes. SSNP konceptuālais pamats īpaši atzīmē visu šo dažādo iemaņu svarīgumu un aizvien vairāk paplašina to aptvērumu savā novērtējumā. Tādējādi izglītības vidē plaši tiek atzīta nepieciešamība novērtēt plašāku iemaņu loku.

[... Ir] piecas radoša prāta dispozīcijas:

Zinātkārā. Radošums ir saistīts ar interesantu un vērtīgu jautājumu atklāšanu un risināšanu radošā jomā. Šajā dispozīcijā ietilpst trīs prāta apakšieradumi:

a) brīnīšanās un izjautāšana; b) izpēte un izmeklēšana; c) sarežģīti pieņēmumi.

Noturīgā. Kā norādījis Tomass Edisons [Thomas Edison] (un vairākkārt uzsvēruši citi), “ģēnijs – viens procents iedvesmas un deviņdesmit deviņi procenti sviedru”.

Šajā dispozīcijā ietilpst trīs prāta apakšieradumi: a) neatteikšanās no grūtībām;

b) uzdrīkstēšanās būt atšķirīgam; c) nenoteiktības paciešana.

Iztēles bagātā. Plaša radošas personības analīze atklāj, ka tās pamatā ir spēja nākt klajā ar iztēles bagātiem risinājumiem un iespējām. Šajā dispozīcijā ietilpst trīs prāta apakšieradumi: a) spēlēšanās ar iespējām; b) saiknes veidošana; c) intuīcijas izmantošana.

Sadarbības. Daudzas pašreizējās radošuma pieejas uzsver radošā procesa sociālo un sadarbības būtību. Šajā dispozīcijā ietilpst trīs prāta apakšieradumi: a) produkta koplietošana; b) atgriezeniskās saites sniegšana un saņemšana; c) atbilstoša sadarbība.

Disciplinētā. Lai līdzsvarotu radošuma “sapņaino”, iztēles bagāto pusi, veidojot radošu produktu un attīstot kompetenci, nepieciešamas zināšanas un prasme.

Šajā dispozīcijā ietilpst trīs prāta apakšieradumi: a) paņēmieni pilnveidošana;

b) kritiskā novērtēšana; c) pilnveidošana un uzlabošana.

> ESAO, Izglītības pētniecības un inovācijas centrs (IPIC), Stefans Vensāns-Lankrēns [Stéphan Vincent-Lancrin], Virzības novērtēšana radošās un kritiskās domāšanas prasmēs, 2014, 2.-3. lpp.

Ideju, pieredzes un emociju nozīmes novērtējums vairākos plašsaziņas līdzekļos, tostarp mūzikā, izpildītājmākslā, literatūrā un vizuālajā mākslā. [...] Kultūras izpausme ir būtiska, lai attīstītu radošās iemaņas, kuras var daudzveidīgi izmantot profesionālajā saskarsmē.

[...] Pozitīva attieksme ietver arī jaunradi un vēlmi attīstīt estētiskās spējas ar māksliniecisku pašizpaušmi un līdzdarbību kultūras dzīvē.

> 8. kompetence; sk. arī 4. un 7. kompetenci

Mākslas un kultūras izglītība un radošums

Iepriekšminētie ESAO kritēriji kā “inovācijas prasmes” nav izstrādāti īpaši mākslas un kultūras izglītībai, bet gan ekonomiskiem mērķiem izglītībā kopumā. Taču, pārnesot tos uz kultūras jomu, kļūst acīmredzams, ka tos visus var viegli pieņemt un pielāgot. Divas no iepriekšminētajām dispozīcijām šķiet īpaši piemērotas un būtiskas izglītībai par un ar mākslu un kultūru, iespējams, pat svarīgākas nekā citām jomām un mācību priekšmetiem izglītībā: dispozīcija būt “zinātkāram” un dispozīcija būt “iztēles bagātam”. Mākslas un kultūras izglītībai raksturīgās prasmes, kas veido kultūras izpausmes pamatu, ir jo īpaši “spēlēšanās ar iespējām”, “saiknes veidošana” un “intuīcijas izmantošana” (iztēles bagātās dispozīcijas apakšieradumi). Savukārt “brīnīšanās un izjautāšana”, “izpēte un izmeklēšana” un “sarežģīti pieņēmumi” (zinātkārās dispozīcijas apakšieradumi) ir obligāts kultūras izpratnes pamats.

Taču nevar sagaidīt, ka mākslā apgūtās “zinātkārās” un “iztēles bagātās” prasmes būs viegli nododamas citam, ar mākslu nesaistītam mācību priekšmetam. Mēs varam aplūkot dažādas pieejas, kā cilvēki var palūkoties uz mācībām un pasauli kopumā¹⁵. Mūsu gadījumā ir būtiski tas, ka vienā konkrētā jomā apgūtās prasmes nav attiecināmas un automātiski nododamas citā jomā. Tas attiecas arī uz radošumu. Vienīgā iespēja, kā prasmes pārnest no vienas jomas uz citu, ir ar metakognitīvajiem mācību procesiem – personai ievērojot procesuālās un deklaratīvās zināšanas un apzinot konkrētajai jomai raksturīgos domāšanas veidus un stratēģijas īpašības, lai regulētu problēmu risināšanu un mācību pasākumus. Mūsu gadījumā metakognitīvās zināšanas un metakognitīvās prasmes ir zināšanas par to, kas ir radošums, kā tas darbojas, kādiem mērķiem tas ir piemērots, un prasme aktivizēt šīs zināšanas un pārveidot uzvedībā. Lai panāktu un pievērstos prasmju ilgtspējībai un nododamībai no vienas jomas citā, noderīgs ir konkrēts mācību konteksts. Starpdisciplināra vide, kā arī, piemēram, apzināta māksliniecisko metožu izmantošana citās mācību jomās (piemēram, zinātnē), var veicināt šo nodošanu, pamatojoties uz metakognitīvajām prasmēm¹⁶.

Saistītie jēdzieni

transversālā mācīšanās
mediju lietotprasme nodarbinātība
inovācija
radošums radošās nozares
kultūras identitāte
cilvēks ar plašu redzesloku

Saistītās labas prakses piemēri

Mākslas pamatizglītība (Čehija)

Novigrad's Spring (Novigradas pavasaris) – lietišķās mākslas skola (Horvātija)

Radošuma nedēļa “Radi!” (Latvija)

Radošums pirmsuniversitātes izglītības sistēmā – valsts izglītības programmas izstrāde par teātra ietekmi uz izglītību (Rumānija)

SuperCLass (SuperKLase) (Slovākija)

Radošās skolas iniciatīva (Zviedrija)

15

Sk. punktu par individuālo kultūras identitāti.

16

Sk. punktu par IIA.

The background features a large, stylized, semi-transparent letter 'S' in a light blue color. Behind the 'S' is a circular image with a purple and pink color palette, showing a close-up of a person's face, possibly a woman, with a focus on the eyes and nose. The overall design is layered with various geometric shapes like rectangles and circles, some in white and some in light blue, creating a complex, abstract composition. On the right side, there is a vertical strip of white lines and shapes, including several chevron-like symbols pointing to the right.

KULTŪRAS IZPRATNES
UN IZPAUSMES VEICINĀŠANA:
MĀCĪBAS NĀKOTNEI,
PAMATOJOTIES UZ EIROPAS
PAŠREIZĒJO PRAKSI

ELING

3

KULTŪRAS IZPRATNES UN IZPAUSMES VEICINĀŠANA: MĀCĪBAS NĀKOTNEI, PAMATOJOTIES UZ EIROPAS PASREIZĒJO PRAKSI

3.1 Ievads: nākotnes perspektīvas, pārskatot tagadni

Šajā nodaļā mēs apkopojam no prakses gūtās mācības.

Lai varētu saprast, kā Eiropā tiek piemērota 8. kompetence, esam apkopājuši lielu skaitu dažādu prakses piemēru (kopā 43). Dalībvalstis AKM darba grupā tos norādīja kā labus, ilustratīvus piemērus tam, kā kompetence tiek tieši vai netieši veicināta. Daži no tiem ir jauna prakse mākslas un kultūras izglītības jomā, citi – iedibināta prakse vai organizācijas, kas darbojušās vairākus gadus. Lai gan šie piemēri ir ļoti atšķirīgi, tiem ir dažas kopīgas pazīmes. Šīs nodaļas mērķis ir raksturot dažas no kopīgajām pazīmēm, lai tās varētu uztvert kā mācības *no* prakses un *prakse*ī. Tādējādi mēs ceram, ka šie piemēri būs noderīgi ikvienam, kurš vēlas rast jaunus *ad hoc* vai stratēģiskus veidus, kā nostiprināt 8. kompetenci ES pilsoņu vidū.

Ievērojiet, ka šajā nodaļā izmantoto piemēru saraksts ir garš, taču nebūt ne pilnīgs. Bez šaubām, ir atrodami vēl interesantāki piemēri. Tāpēc secinājumi, kas iegūti no šā saraksta, nebūtu izmantojami, lai izdarītu vispārinājumus par to, kā 8. kompetence tiek praktiski īstenota mūsdienu Eiropā. Tie ir tikai piemēri, kurus galvenās ieinteresētās personas uzskata par labiem. Tomēr, rūpīgāk aplūkojot šeit aprakstītos dažādos gadījumus, varam labāk saprast, kā dalībvalstis interpretē 8. kompetenci un iekļauj to savā politikā un praksē.

Lasītājam jāsaprot, ka šajā nodaļā izklāstītās mācības ir orientētas uz nākotni. Tās atspoguļo to, kā dalībvalstis šobrīd iekļauj 8. kompetenci savā mūžizglītības politikā, vienlaikus labas prakses analīze palīdz formulēt ierosinājumus mākslas un kultūras izglītības attīstībai nākotnē. Tieši tāpēc mēs izmantojam terminu “mācības”, jo no dažādajām pieejām, kuras šīs mācības parāda, var mācīties. Mūsu uzdevums savā veidā ir raudzīties nākotnē, pārskatot tagadni.

Īss projektu, pasākumu un citu darbību apraksts neparāda kopainu. Lai pilnībā saprastu šajā nodaļā minētos prakses piemērus, nepieciešama padziļināta politikas konteksta analīze. Tāpēc šā dokumenta pielikumā sniegta sīkāka informācija un hipersaites. Vispārēja informācija par mākslas un kultūras izglītību dažādās dalībvalstīs ir atrodama *Eurydice* pētījumā “Mākslas un kultūras izglītība Eiropas skolās” (2008).

Mācības

- 1 Ņemt vērā priekšnoteikumus sekmīgai kultūras izpratnes un izpausmes apguvei.
- 2 Pārskatīt skolotāju un izglītības programmu būtiskumu.
- 3 Kultūras izpratne un izpausme ir kompetence visam mūžam.
- 4 Ievērot kultūras izpratnes dažādos slāņus.
- 5 Kultūra ir daudzšķautņaina, un kultūras izpratni un izpausmi var mācīt dažādi.
- 6 Kultūras izpratne un izpausme ir dalīta atbildība (izglītībā iesaistīti dažādi nozīmīgi dalībnieki).
- 7 Laiks stratēģiski padomāt par 8. kompetenci.

Lai gan daudzas no šajā nodaļā pieminētajām idejām parādās rokasgrāmatas pēdējā nodaļā, šeit norādītās mācības nav ieteikumi kā tādi. Tās ir analīzes rezultāts, nevis darāmo darbu vai konkrētu rīcības priekšlikumu saraksts. Šī analīze būs pamats ieteikumiem 4. nodaļā (kā arī ieteikumiem iepriekšējās nodaļās), bet ar skaidriem un atsevišķiem ierosinājumiem politikai un praksei.

3.2 Pirmā mācība: priekšnoteikumi sekmīgai kultūras izpratnes un izpausmes apguvei

Viena no mākslas un kultūras izglītības funkcijām ir izglītojamo sasaistīšana (vai konfrontēšana) ar mākslu un kultūru. Lai sekmīgi veicinātu kultūras izpratnes un izpausmes prasmi vai jebkuru kultūras prasmi vispār, izglītojamiem nepieciešama tieša pieeja mākslai un kultūrai.

Pilnīgi izprast kultūras nozīmi un funkciju un galu galā izbaudīt tās skaistumu var tikai izdzīvojot dažādus kultūras aspektus. Pieejamība ne vien nodrošina augstāku kultūras izpratnes līmeni, bet arī paver iespējas dziļākai kultūras izpausmei, jo iepazīstināšana ar atšķirīgiem kultūras resursiem ļauj tos izmantot arī kā pamatelementus, lai radītu jaunus kultūras produktus un artefaktus. Citiem vārdiem sakot, pieeja nav tikai priekšnoteikums kultūras izpratnes iegūšanai, bet arī veicina pastāvīgu pašas kultūras attīstību un izaugsmi. No otras puses, pieeja kā tāda negarantē pieaugošu izpratni vai to, ka pilsoņi pilnībā izteiks savas domas un izjūtas kulturālā vai mākslinieciskā veidā. Tā vienkārši ļauj uzlabot izpratni un izpausmi.

AKM grupas apkopotie prakses piemēri parāda, ka daudzas Eiropas valstis veic īpašus pasākumus valsts līmenī (piemēram, **Horvātijas** prakse turpmāk) un/vai reģionālā vai vietējā līmenī (piemēram, **Somijas** prakse turpmāk), lai padarītu mākslu un kultūru pieejamāku jauniešiem. Tie arī parāda, ka pieeja ir svarīga visām vecuma grupām.

Mākslas un kultūras pieejamības paplašināšana ir sarežģīts jautājums¹⁷. Ļoti svarīgi ir piedāvāt viegli pieejamus kultūras (mācīšanās) pasākumus. Tomēr, lai nodrošinātu to, ka neviens netiek atstumts, nepieciešams vairāk nekā tikt galā ar tipiskajām finanšu, organizatoriskajām un informācijas barjerām vai samazināt tās. Tāpat ir jāpanāk un jānotur izglītojamo ieinteresētība un motivācija. Šajā saistībā nav nekāds pārsteigums, ka daudzi no šajā rokasgrāmatā minētajiem piemēriem ar nodomu izmanto uz izglītojamo orientētu pieeju vai vismaz pēc iespējas vairāk cenšas izglītojamos iesaistīt pasākumos un pielāgot šos pasākumus izglītojamo kultūrai, interesēm, spējām, talantiem, mācīšanās ieradumiem un attīstības posmam. Tas norāda uz konkrētām un salīdzinoši jaunām attiecībām starp izglītojamiem un skolotājiem, skatītājiem un pedagogiem, kā arī bērniem un pieaugušajiem, kurās pirmie ir ar lielāku autonomiju, savukārt otrie – vairāk veicina mācīšanos, nevis vienkārši nodod informāciju. Nenorādot, ka šāda paradigma, kas centrēta uz izglītojamo, vienmēr ir vēlamāka nekā izglītības pieejas, kas vairāk centrētas uz saturu vai skolotāju, prakses piemēri vismaz rāda, ka noteikti vērts izpētīt, kā jauno izglītojamo sociālo realitāti var labāk izmantot, lai izglītojamos iesaistītu mācīšanās procesā, kas palielina kultūras izpratni un piedāvā kultūras izpausmes iespējas. Mācību procesa sasaiste ar izglītojamā pieredzi šķiet jo īpaši svarīga neaizsargātām grupām un apdraudētiem izglītojamiem.

Prakses piemērs ***The president's secret garden (Prezidenta slepenais dārzs) (Malta)*** lieliski parāda, kā izglītojamie paši var ietekmēt mākslas izglītības pasākumu. ***Holqa – Eiropas teātra festivāls izglītojamiem***, kas arī norisinās Maltā, ir vēl viens piemērs, kā izglītojamos var iesaistīt ikvienā projekta nozarē. ***Huvitav Kool (Interesanta skola) (Igaunija)*** parāda, kā cilvēki var pārdomāt izglītības sistēmas priekšrocības un organizāciju.

17

Sk. AKM grupas ziņojumu par politiku un labu praksi valsts mākslas un kultūras iestādēs, lai veicinātu labāku kultūras pieejamību un plašāku līdzdalību kultūrā: http://ec.europa.eu/culture/policy/strategic-framework/documents/omc-report-access-to-culture_en.pdf

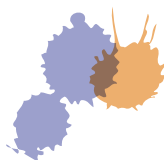

PIEMĒRI

Piekļuve

- > **A Backpack (full of) culture (Mugursoma (pilna) ar kultūru) (Horvātija)** ir politikas programma, kuras mērķauditorija ir bērni vecumā no 3 līdz 18 gadiem. Programma nodrošina bērniem piekļuvi mākslai un kultūrai, stimulējot visu veidu mācīšanās iespējas mākslas un kultūras izglītības jomā. Piemēram, programmas ietvaros mākslas akadēmijas studentiem sadarbībā ar saviem profesoriem tiek lūgts sagatavot dažādus darbseminārus, lai iedrošinātu jauniešus būt jutīgākiem pret mākslas un kultūras jomu. "Mugursoma (pilna) ar kultūru" ir kopīgs izglītības un kultūras jomas ieguldījums valsts un vietējā līmenī, kurā iesaistīti visi Horvātijas apgabali un pašvaldības.
- > **Cultural education plan (Kultūras izglītības plāns) (Somija)** arī ir politikas programma, kuras mērķis ir uzlabot mākslas un kultūras pieejamību jauniešiem. Šī programma, tāpat kā "Mugursoma (pilna) ar kultūru" (Horvātija), ir valsts iniciatīva, kuru var īstenot vietējā līmenī. Galvenais Kultūras izglītības plāna mērķis ir nodrošināt pašvaldības ar pietiekamiem līdzekļiem, lai tās varētu izveidot kultūras izglītības plānu formālajai izglītībai vietējā līmenī. Šis vietējais plāns ir īpaša vienošanās starp skolām un kultūras iestādēm, kas nodrošina, lai visiem bērniem un jauniešiem būtu saskare ar vietējo kultūras mantojumu, kultūras iestādēm un mākslu un iespēja radīt savu kultūru un mākslu. Pagaidām apmēram katrā desmitā Somijas pašvaldība ir sākusi īstenot sistemātisku kultūras izglītības plānu.
- > Līdzīgas ir mākslas un kultūras izglītības vietējās konvencijas Francijā. Šis valsts mēroga politikas pasākums ļauj nodrošināt trīs gadu konvencijas starp valsti un pilsētu (piemēram, Ruānu) vai pašvaldību apvienību. Šādu konvenciju mērķis ir sniegt jauniešiem (no pamatskolas vai vidusskolas) iespēju skolas laikā un pēc skolas saskarties ar mākslu. Skolā tiek izmantotas dažādas metodes, piemēram, ievadsemināri, skolas projekti sadarbībā ar kultūras iestādēm, rezidējošajiem māksliniekiem u. tml.
- > **Culture available (Kultūras pieejamība) (Polija)** ir jauna valsts mēroga politikas programma, kurā ietilpst daudzi pasākumi, kas veicina mākslas un kultūras dzīves (piemēram, tiešsaistes resursu, atlaižu karšu, muzeja nodarbību u. c.) pieejamību. Atšķirībā no iepriekšminētajām politikas programmām šai programmai nav noteikta vecuma ierobežojuma, tā ir īpaši vērsta uz cilvēkiem, kuri dažādu iemeslu dēļ (īpašas vajadzības, naudas trūkums) nevar pilnībā iesaistīties kultūras dzīvē.

Apmācāmo iesaistīšana

- > **Prezidenta slepenais dārzs (Malta)** ir iknedēļas pasākums, kas notiek Maltas prezidenta dārzā. Šā projekta mērķis ir pietuvināt teātri, deju, mūziku, mākslu, kulināriju, veselību un stāstu stāstīšanu bērniem vecumā no 8 līdz 13 gadiem. Šā pasākuma laikā migrantu bērni, bērni no bēgļu ģimenēm un citi bērni, kuriem nav iespējas apmeklēt šādus pasākumus, sajaucas ar izglītojamiem, kam ir augstāks sociālekonomiskais statuss, un darbojas kopā dažādos darbsemināros. Kad sadarbojas izglītojamie ar atšķirīgu sociālās vides pieredzi, parādās un sajaucas dažādas kultūras izpausmes.
- > **Iniciatīva Interesantā skola (Igaunija)** ir projekts, kas atspoguļo sabiedrības cerības uz skolu un izglītību, lai mācīšanās pieredze kļūtu interesantāka izglītojamiem, skolotājiem, vecākiem u. c. Šī iniciatīva cenšas iesaistīt cilvēkus ārpus skolas sistēmas, lai padarītu šo sistēmu motivējošāku un mūsdienīgāku.

3.3 Otrā mācība: skolotāju un izglītības programmu būtiskuma pārskatīšana

Nepārspilējot var teikt, ka skolotājiem ir būtiska loma 8. kompetences apgūšanā. Šī mācība, iespējams, ir svarīgāka par visām pārējām. Obligātajā izglītībā galvenokārt no skolotāja ir atkarīgs tas, vai izglītojamais tiek vai netiek mudināts apgūt (un izmantot) kultūras zināšanas, iemaņas un attieksmi. Tāpēc skolotājiem ir jābūt pašapzinīgiem un jājūtas pārliecinātiem, mācot mākslas un kultūras izglītību, un nopietni par to jāuzņemas atbildība. Efektīvākais veids, kā šo mērķi sasniegt, ir nodrošināt skolotājiem kvalitatīvu sākotnējo un pastāvīgo apmācību. Šajā rokasgrāmatā minētie piemēri parāda dažādas stratēģijas, kā nostiprināt skolotāju apmācību (piemēram, sākumapmācību, kvalifikācijas celšanu, skolotāju programmas, līdzmācību modeļus u. c.). Šie piemēri liecina, ka arī skolotāji būtu jāuzskata par izglītojamajiem (mūža garumā). Un skolotājiem tāpat kā izglītojamajiem arī būtu jādod iespēja ciest neveiksmi. Pats fakts, ka skolotāji apzinās, ka tiem ir atļauts pieļaut kļūdas un ka tas nemazina to stāvokli vai uzdevumu, veicinās skolotāju radošumu un mācīšanas prasmi pilnveidi kopumā [sk. piemēru **10x10: The Multiplier effect of artist-teacher collaboration in Portugal (10x10: mākslinieku un skolotāju sadarbības pastiprinošā ietekme) Portugālē**].

Tā kā kultūras izpratnes un izpausmes prasme ir daudzšķautņaina un transversāla, tā skar gan ar mākslu saistītus, gan nesaistītus priekšmetus. Tā pārsniedz atšķirīgās mākslas disciplīnas un mākslu kā mācīšanās jomu tādējādi, ka gan specializētajiem, gan nespécializētajiem skolotājiem jājūtas atbildīgiem par šīs kompetences nodošanu saviem izglītojamajiem. Skolā skolotājiem savstarpēji jāsadarbjas 8. kompetences mācīšanās, pārkāpjot savu priekšmetu robežas. Daži no šajā rokasgrāmatā minētajiem labas prakses piemēriem, piemēram, **Creative school initiative (Radošās skolas iniciatīva) Zviedrijā**, parāda, ka tas ir iespējams. Lai to veicinātu, svarīgi, lai skolotāji iepazītos ar kultūras iestāžu piedāvājumu un to, ko skolas vide nevar piedāvāt, proti, tiešu piekļuvi īstiem mākslas, amatniecības, dizaina u. c. avotiem. Turklāt skolotājiem jājūtas atbildīgiem, lai novērstu plaisu starp skolas vidi, no vienas puses, un mūsdienu mākslas un kultūras vēsturi un praksi, no otras puses. To labi parāda šajā rokasgrāmatā aprakstītais Rumānijas un Portugāles piemērs.

Nav viegli mācīt prasmes, kas neietilpst **izglītības programmā**. Ja izglītības programma koncentrējas uz konkrētu saturu, kas saistīts ar mācību priekšmetu, tādu

starpnozaru un starpdisciplīnu prasmju kā 8. kompetences pārzināšana, iespējams, tiek aizmirsta. Novērojama tendence virzīties no izglītības programmām, kuru pamatā ir tikai mācību priekšmeti, uz izglītības programmām, kuru pamatā ir prasmes, tāpēc daudzas dalībvalstis varētu atbalstīt 8. kompetences iekļaušanu valsts izglītības programmās. Tāpat skolotājiem vairāk iespēju var dot izglītības programmas modelis, kas ir atvērtāks un piedāvā struktūru, nevis vienkārši skaidru mērķu kopumu. Tomēr līdz šim nav īsti skaidrs, vai un kā dalībvalstis veicina kultūras izpratni un izpausmi savā izglītības programmas pieejā, jo lielākā daļa no tām pie šīs prasmes joprojām strādā ļoti netieši vai pat neskaidri. Skaidra 8. kompetences iekļaušana skolu izglītības programmā ir vienīgais veids, kā nodrošināt, ka tā būs prasme visiem, nevis tikai dažiem laimīgajiem.

Iesaistīt mākslu un kultūru nodarbībās nenozīmē tikai pielāgot izglītības programmu. Tas ir arī didaktikas jautājums. Skolotāji bieži vien ir spiesti stingri īstenot nodarbību plānus un stingri mācīt mācību grāmatās ietilpstošās zināšanas par mākslu un kultūru. Ikviens aspekts ir iepriekš izplānots, un nav daudz iespēju improvizācijai un eksperimentiem. Tomēr tieši mākslas un kultūras saturs piedāvā iespēju mainīt ierasto kārtību. Skolotāji var izmantot šo iespēju un domāt par savu mācīšanas stilu neordināri.

PIEMĒRI

- > Projekts *Creativity in the pre-university educational system – national curriculum development on the impact of theatre on education* (Radošums pirmsuniversitātes izglītības sistēmā – valsts izglītības programmas izstrāde saistībā ar teātra ietekmi uz izglītību) (Rumānija) pievēršas pirmsuniversitātes izglītības sistēmas skolotājiem un izglītojamajiem (vecumā no 6 līdz 18 gadiem), kuri apmeklē ar mākslu nesaistītas arodskolas. Projektam ir divas daļas: 1) mācību kursa izstrāde skolotājiem par teātra ietekmi uz izglītojamo personisko izaugsmi un radošo izpausmi, un 2) valsts izglītības programmas izstrāde saistībā ar teātra ietekmi uz izglītību, turklāt šīs daļas vēlāk tiks izveidotas par izvēles pētījumu.

- > **10x10: mākslinieku un skolotāju sadarbības pastiprinošā ietekme (Portugāle)** ir mākslinieku un skolotāju sadarbības nosaukums. Katrā klasē ir viena mākslinieku/skolotāju komanda, kas trīs mēnešus veic kopēju pedagoģisku projektu. Ārpus mācību stundu laika mākslinieki un klases skolotāji apmainās viedokļiem un apvieno resursus vienu nedēļu ilgā mākslinieciskajā seminārā. Publiskā seminārā, kurā piedalās mākslinieki, skolotāji un izglītojamie, ar pedagoģiskajiem projektiem tiek iepazīstināta plašāka sabiedrība. Tādējādi projekts veicina skolotāju radošumu un profesionālo izaugsmi. Arī otrs Portugāles projekts *Programme of Aesthetic and Artistic Education in Schools* (Estētiskās un mākslinieciskās izglītības programma skolās) (PEEA), kas minēts šīs rokasgrāmatas pielikumā, ir piemērs šai mācībai. PEEA ir valsts iniciatīva, kurā ietilpst skolotāju apmācības programmas stratēģija.

3.4 Trešā mācība: kultūras izpratne un izpausme ir kompetence visam mūžam

Kompetence

Kultūras izpratne un izpausme tiek uzskatīta par kompetenci. Kā jau šajā rokasgrāmatā iepriekš norādīts, kompetences nostiprināšana nenozīmē tikai apkopot konkrētu zināšanu un iemaņu kopumu. Tas sevī ietver spēju izmantot pareizās zināšanas un iemaņas, lai apmierinātu sarežģītas prasības. Tam nepieciešama pārliecība un motivācija. Tāpēc prasmju definīcijā pieminēta arī attieksme. 8. kompetences sastāvdaļas nav vienkārši “iedotas”, tās nav kas tāds, kas izglītojamajam ir vai nav. Tie ir arī mājieni, kuri mākslas un kultūras pedagogiem jāņem vērā. Piemēram, ja par kursa sākumpunktu tiek pieņemts izglītojamā viedoklis, tā savā veidā ir pievēršanās izglītojamā attieksmei un atbalsts viņa vēlmei mācīties.

Izglītojamā zināšanas	Izglītojamā iemaņas	Izglītojamā attieksme
Pamatzināšanas par faktiem, idejām un emocijām, kas saistītas ar to, kā izpaužas: – māksla; – lietišķā māksla; – mantojums, vēsture, tradīcijas; – populārā kultūra; – subkultūras; – plašsaziņas līdzekļi; – (kultūras un lingvistiskā) daudzveidība.	• Spēja uztvert, baudīt, novērtēt, analizēt un kritizēt kultūras artefaktus un procesus; • Kultūras izpausmes spēja dažādos plašsaziņas līdzekļos.	• Pārliecība un motivācija attīstīt kultūras spējas; • Atvērta attieksme un interese par kultūras izpausmi (savu un citu); • Cieņa pret citu kultūras izpausmi, identitāti un uzskatiem.

Saistītas ar vispārējām iemaņām: kritisko domāšanu, radošumu, iniciatīvu, problēmu risināšanu, riska novērtēšanu, lēmumu pieņemšanu un lietišķu emociju pārvaldīšanu

Kultūras izpratne un kultūras izpausme

Prasme mūža garumā

Tā kā sabiedrības pieprasījums nepārtraukti mainās, cilvēkiem nepieciešams atjaunot un papildināt savas zināšanas, iemaņas un attieksmi, nepārtraukti mācoties. Tas kultūras izpratni un izpausmi padara par prasmi visam mūžam. Jau no pašas bērnības (vecumā no 2 līdz 4 gadiem) bērni sāk apzināties, ka citu cilvēku redzējums, uzskati, izjūtas, emocijas u. c. nebūt nav tādas kā viņiem. Pēc 6 gadu vecuma bērni faktiski sāk šo procesu saprast un apjauš, ka cilvēki var domāt atšķirīgi, jo saņem citu informāciju, citu izglītību u. c. Līdz brīdim, kad viņi kļūst par pusaudžiem, lielākajai daļai bērnu ir arī kultūras izpratne, proti, viņi saprot, ka cilvēki piešķir nozīmi atbilstoši savai pieredzei, ieradumiem, uzdevumiem, noteikumiem u. c. No šā brīža bērni nosaka un veido savu kultūras identitāti un atpazīst citu cilvēku kultūras identitāti (pamatojoties uz informāciju par tautību, reliģiju, sociālo stāvokli, dzīvesvietu, dzimumu u. c.), kā arī iepazīst un izprot dažādas kultūras sistēmas/apakšsistēmas (literatūru, zinātni, filozofiju, mākslu u. c.), kas atspoguļo to, kā cilvēki domā un izturas, un tad bērni šīs sistēmas izmanto grupā/-ās, pie kuras pieder. Tas viss ir kumulatīvs, dinamisks un nepārtraukts process. Dzīvē nav tāda

posma, kad cilvēkiem nebūtu nekādas kultūras izpratnes, un nav neviena brīža, kad cilvēki tā vai citādi neizpaustos ar kultūru, piemēram, ar drēbēm, kādas valkā, matu sakārtojumu, iecienīto mūziku (pat tad, ja dod priekšroku klusumam) u. c. Tomēr, lai cilvēki turpinātu bagātināt savu izpratni un paplašinātu prasmju klāstu, nepieciešami jauni izaicinājumi.

Daudzos no ES dalībvalstu norādītajiem prakses piemēriem uzsvērta pirmsskolas izglītības nozīme. Daudzi no pašreizējiem politikas pasākumiem, piemēram, iepriekšminētais **Mugursoma (pilna) ar kultūru (Horvātija)** un **mākslas un kultūras izglītības vietējās konvencijas (Francija)** ir vērsti uz ļoti agrīnu vecumposmu. Šāds ieguldījums ir būtisks, jo tam var būt ilgtermiņa ietekme. Šie prakses piemēri arī parāda, ka aizvien vairāk tiek atzīta vērtība, kāda piemīt mākslas un kultūras izglītībai pieaugušajiem, un pieaugušo līdzdalība kultūrā. Daži, lai gan ne daudzi, projekti ir īpaši vērsti uz vecāka gadagājuma cilvēkiem. Projekts **Long Live Art (Lai dzīvo māksla) (Nīderlande)** ir piemērs valsts mēroga kultūras programmai vecāka gadagājuma cilvēkiem, kas ļauj gūt patiesu mūžizglītības pieredzi kultūrā. Programmā pausts uzskats, ka vecāka gadagājuma cilvēki gūst labumu no kultūras pasākumiem (rodot jēgpilnas, laimīgas dzīves pieredzi) un arī rāda piemēru citām jaunākām grupām, mudinot tās iesaistīties un mācīties ar kultūru.

Daudzpusīga prasme

Cilvēkiem dažādās situācijās un jomās (mājās, skolā, darbā, atpūtas laikā, plašsaziņas līdzekļos) tiek izvirzītas dažādas prasības. Zināšanu, iemaņu un attieksmes izmantošana vienmēr notiek mijiedarbībā ar to. Cilvēkiem arī jāiemācās apgūt dažādas prasmes dažādiem mērķiem un nolūkiem (ekonomiskajai izaugsmei, personiskajam papildījuma, aktīvam pilsoniskumam, arodvajadzībām u. c.). Citiem vārdiem sakot, kompetencēm ir ne vien ilggadēja, bet arī daudzpusīga dimensija. Cilvēki kompetences apgūst dažādās mācību vietās, un tās pēc definīcijas arī ir noderīgas dažādās jomās. Tas nozīmē: lai gan astoņas kompetences ir konceptuāli atšķirīgas, tās vienmēr ir saistītas jomās, kurās cilvēki tās apgūst, saņem un izmanto.

Visur, gandrīz bez ierobežojumiem, ir vietas un jomas, kur cilvēki var uzzināt par mākslu un kultūru. Par mākslu un kultūru var uzzināt no ģimenes locekļiem, vienaudžiem, draugiem, skolotājiem, pedagogiem, vietējās kopienas, māksliniekiem, plašsaziņas līdzekļiem, bibliotēkām, tīmekļa, nopietnām un nenopietnām spēlēm u. c. Tas norāda, ka kultūras izpratne un izpausme nav prasme, ar kuru jāstrādā tikai skolās (formālajā izglītībā). Lai gan izpratnes un izpausmes gūšana ir būtiska bērna formālās izglītības sastāvdaļa, liela nozīme ir arī pasākumiem ārpus obligātās izglītības programmas un ārpusskolas nodarbībām (neformālajai izglītībai). Šīs nodarbības parasti ir elastīgākas laika un vietas ziņā un vairāk vērstas uz interesēm nekā izglītības programmā noteiktās skolas nodarbības. Raugoties no šāda skatupunkta, varētu teikt, ka šīs nodarbības piedāvā bērniem citu (jaunu) pieredzi. Šeit ir vērts pieminēt arī ikdienējo izglītību. Šī mācīšanās var notikt jebkur un jebkad. Lai gan to ir grūtāk veicināt un regulēt nekā formālo un neformālo izglītību, tā ir ļoti nozīmīga.

Tādējādi formālā izglītība neierobežo kultūras izpratnes attīstību un kultūras izpausmes iespējas. Daudzi labas prakses piemēri ne vien parāda neformālās un ikdienējās izglītības nozīmi, bet arī pierāda, ka formālā, neformālā un ikdienējā mākslas un kultūras izglītība pārklājas. Patiesībā varētu teikt, ka aizvien grūtāk ir jēdzieniski nodalīt mācīšanos skolā no mācīšanās ārpus skolas, un šobrīd ir sarežģīti noteikt atšķirību starp formālo, neformālo un ikdienējo izglītību. Tādi projekti kā iepriekšminētās **mākslas un kultūras izglītības vietējās konvencijas (Francija)** vai **iniciatīva Interesantā skola (Igaunija)** skaidri parāda, kā politikas veidotāji ņem vērā iespējamo savstarpējo sakarību starp skolām un mācīšanās piedāvājumiem citur.

Digitālie plašsaziņas līdzekļi šobrīd ir viens no spēcīgākajiem ikdienējās izglītības resursiem (Selwyn & Grant, 2009). Dzīve digitālā un ar attēliem piesātinātā pasaulē rada gan mācīšanās problēmas (piemēram, stratēģijas informācijas meklēšanai), gan iespējas (piemēram, daudz pieejamu tiešsaistes kursu). Tāpēc mācīšanās vizuālos aspektus un vizuālās kultūras mācību potenciālu kopumā nevajadzētu ne ignorēt, ne novērtēt par zemu. Vizuālās kultūras mainīgā sfēra, kas ir cieši saistīta ar prasmju (piemēram, informācijas un zināšanu apkopošanas, vizuālās saziņas, radošuma, kritiskās izpētes un novērtēšanas, kultūras identitātes veidošanas u. c.) daudzveidību, ir jāuztver nopietni visās mācību vidēs.

Pamatojoties uz darba grupas iesniegtajiem prakses piemēriem, šķiet, ka daudzu valstu resursos norādītā 8. kompetence galvenokārt tiek apgūta skolas laikā. Tomēr daži piemēri nepārprotami parāda neformālo dalībnieku iesaistīšanas nozīmi. Piemēram, **politikas pasākums, kas mudina jauniešu centrus un neformālās jauniešu grupas organizēt kultūras mācību pasākumus (Beļģija)**, atklāj, kā valdības sistēma var netieši veicināt 8. kompetenci saistībā ar atpūtu.

PIEMĒRI

Prasme mūža garumā

- > **Lai dzīvo māksla (Nīderlande)** ir valsts daudzgadu programma vecāka gadagājuma cilvēku līdzdalībai kultūrā. Programmas mērķis ir īstenot starpnozaru politiku, kurā apvienotas tādas politikas jomas kā aprūpe, labklājība un kultūra, lai pārvarētu šķēršļus, kas kavē vecāka gadagājuma cilvēkus iesaistīties mākslā un kultūrā, dalīties ar zināšanām un pieredzi šajās politikas jomās, turpināt pētīt finansiālo valsts un privātā sektora partnerību un veicināt mākslas pozitīvo tēlu vecāka gadagājuma cilvēku vidū. Programma arī mudina mākslas skolas savās izglītības programmās, kas paredzētas izglītojamajiem, kuri vēlas kļūst par mākslas skolotājiem, pievērst lielāku uzmanību nodarbībām vecāka gadagājuma cilvēkiem.

Daudzpusīga prasme

- > **Beļģijā (Valonijas reģionā)** jauniešu centriem un jauniešu projektiem, kas piedāvā kultūras izglītību, tiek sniegts īpašs atbalsts. Pateicoties šim strukturālajam finansējumam, jauniešu centri var specializēties konkrētā kultūras disciplīnā un sniegt jauniešiem (galvenokārt vecumā no 12 līdz 16 gadiem) zināšanas, kā arī piedāvāt laiku un vietu kultūras prasmju uzlabošanai. Tādējādi šie centri veido ārpusskolas izglītības vidi, kurā jaunieši var pilnveidot savas mākslinieciskās un tehniskās iemaņas. Konkrēti jauniešu projekti, kurus vada neformālas jauniešu grupas, arī var pieteikties (nelielam) finansiālajam atbalstam.
- > **Radošās skolas iniciatīvas (Zviedrija)** ietvaros kultūras darbinieks (autors, mākslinieks, pedagogs no muzeja) tiek uzaicināts uz skolu, lai strādātu ar skolēniem. Radošās skolas iniciatīva sāk ar skolas izglītības programmu, un kultūras darbinieks parāda skolēniem, ka uz mācību priekšmetiem var paraudzīties arī citādi.

3.5 Ceturtā mācība: kultūras izpratnes dažādo slāņu ievērošana

Kultūras izpratne var attiekties uz dažādām kultūras jomām, sākot no vietējās un tiešās kultūras dinamikas, ar kuru sastopamies ikdienā, līdz globālākiem kultūras spēkiem.

- **Izpratne par mūsu kultūras domām un uzvedību**

Kultūras izpratnes veicināšana sākas ar izglītojamo iedrošināšanu vairāk izprast sevi un jo īpaši savu kultūras esību. Šajā mācīšanās procesā ietilpst divas sastāvdaļas. Pirmā ir tā, ko varētu saukt par kultūras *metaizziņu* – domāšanu par savu kultūras domāšanu. Domāt par savu kultūras domāšanu nav viegli, tas pat varētu atgādināt cenšanos iekost sev zobos. Galvenokārt te ir runa par kritisku savu kultūras izvēli, spriedumu, interpretāciju, aizspriedumu, stereotipu, noteikumu, vēlmju, attieksmes u. c. pārdomāšanu. Patiesībā tas nozīmē savas kultūras identitātes un pamata pētīšanu. Ar šo izpratni ir saistīti tādi jautājumi kā, kāpēc es dodu priekšroku modernajai, nevis klasiskajai mūzikai, vai kāpēc man patīk vai nepatīk tetovējumi. Protams, atbildes uz šiem jautājumiem var nebūt stingri personiskas, jo domāšanu par kultūru vienmēr ietekmē sabiedrība. Otrā sastāvdaļa ir pakāpšanās soli atpakaļ, lai apjaustu, kā šī kultūras domāšana ietekmē personisko kultūras uzvedību. To var ilustrēt ar šādiem jautājumiem: kā un kāpēc es pieņemu konkrētus lēmumus, raugos uz lietām šādi, kāpēc es rīkojos un reaģēju tieši tā? Šie nav jautājumi, kurus sev uzdodam ikdienā, skolā vai mājās. Bieži vien tieši mākslas un kultūras izglītība liek mums sastapties ar šiem jautājumiem un atbildēt uz tiem. Mēs varam atbildēt ne tikai ar vārdiem, bet arī ar notīm vai kustībām, vai citu radošu izpausmi. Mēs redzam, ka ne visas Eiropas kultūras izglītības programmas ir tieši vērstas uz šo izpratni, jo skolotājam ir jāpieliek īpašas pūles, lai norādītu uz “paša” lomu, aplūkojot mākslas vai kultūras saturu.

Šāda kultūras pašizpratne/izpratne palīdz atbalstīt paštēlu un paaugstina pašapziņu un pašspēju.

- **Tiešās (sociālās un fiziskās) kultūras vides izpratne**

Cilvēki visu laiku viens ar otru mijiedarbojas. Skolā, darbā, mājās, veikalā, sporta centrā, teātrī, bibliotēkā, internetā u. c. Tās ir sociālās jomas, kurās dzīvojam un pastāvīgi salīdzinām savu kultūras domāšanu un uzvedību ar citiem. Līdzīga kultūras domāšana un rīcība var pārliecināt cilvēku, ka viņš spēj piedalīties kultūras pasākumos, un tas var būt pamats grupas identitātei. Atšķirību rezultātā var notikt akulturācija, taču tā var arī radīt kultūras problēmas un pat kultūru sadursmi.

Jutīgums un izpratne par to, kā mūsu tiešā sociālā un fiziskā vide veido kultūras domāšanu un uzvedību un kur, kāpēc un kā kultūras domāšana un uzvedība atšķiras no cilvēkiem mūsu tiešajā vidē, ir īpašs kultūras izpratnes aspekts. Tā ir mūsu tiešās (sociālās un fiziskās) kultūras vides izpratne. Šī sastāvdaļa pieņem zināšanas par mūsu dzīvesvietas kultūras normām, ieradumiem, mantojumu u. c. Tā arī pieņem attieksmi pret dialogu ar mūsu kaimiņiem un sastaptajiem svešiniekiem (nevis ignorē tos) un kopumā atvērtību pret atšķirībām. Tāpēc šis kultūras izpratnes aspekts ir cieši saistīts ar kopienas attīstību.

Bink partnerība (Austrija) ir labs piemērs, kā projekts var likt cilvēkiem vairāk izprast tiešo vidi, kurā tie strādā un dzīvo. Izpratne, jušanās ērti un pārlicināti publiskajā un privātajā telpā, kurā dzīvojam, ir daļa no šīs izpratnes aspekta. **Druvienas pamatskolas (Latvija)** piemērs uzsver tiešās kultūras vides sociālo aspektu un to, kā gūt par to lielāku izpratni.

- **Valsts un vēstures izpratne**

Kā minēts šīs rokasgrāmatas 2. nodaļā, Eiropas debatēs novērojama tendence sasaistīt izglītojamo stāvokli ar (vienmēr atšķirīgo) reģiona vai valsts mantojumu kā unikālu nākotnes veidošanas avotu. Šis uzsvars liecina, ka savu kultūras sakņu un identitātes izpēti neapstājas pie mūsu apdzīvoto sociālo jomu robežām. Mēs arī esam daļa no reģiona un valsts (reizēm pat vairāk nekā vienas) kultūras ar savām kultūras tradīcijām, paradumiem, mantojumu un vēsturi. Reģions un valsts, kurā dzīvojam, nav tikai abstrakts jēdziens (valsts nosaukums, kas norādīts identifikācijas kartē), kas ir vēsturiski dots un ierobežots. Tas ir vairāk nekā noteikts fakts kopums vēstures un ģeogrāfijas grāmatās, tas attīstās un mainās ik dienu. Valsts un vēstures izpratne ir plūstoša. Un, lai gan tās pamatā ir sociāla vienošanās, dažādiem cilvēkiem tā nozīmē ko dažādu. Daži cilvēki to spēj redzēt un just, kamēr citi to vispār neredz un nejūt. Ir cilvēki, kuri ar to var identificēties, bet citi atsakās to darīt. To var dažādi ignorēt, izmantot vai nepareizi lietot. Valsts un vēstures izpratni var izmantot tā, kā tā ir atainota grāmatās, muzejos, vēsturnieku un politiķu stāstījumos u. c., bet to var arī kritiski analizēt. Tā ietekmē cilvēkus, bet arī cilvēki kā aktīvi pilsoņi paši to var ietekmēt. Citiem vārdiem sakot, tā ir sociāli izplatīta un dalīta izpratne, kuru var dažādi apšaubīt un paātrināt. Makropolitikas līmenī tas ir izdarāms, izveidojot tādas jauna veida izglītības iestādes kā **Druvienas pamatskolu Latvijā. Vides – kultūrtūrisma maršruti Grieķijā** ir vēl viens piemērs, kā īsā laikā paaugstināt skolotāju vēstures izpratnes līmeni.

- **Starptautiskā, kultūru mijiedarbības, starpkultūru izpratne**

Papildus reģionālajai un valsts kultūras identitātei uz kultūru var paraudzīties arī no starptautiska un transnacionāla skatupunkta. Jebkura starptautiska kultūra (gan Eiropas kultūra, gan kāda cita), tāpat kā reģionāla un valsts kultūra, vienmēr zināmā mērā ir struktūra, kuras pamatā ir kopējas tradīcijas, vēsture, valodas u. c. noteiktos variantos. Tomēr, satiekot cilvēkus no dažādām pasaules vietām ar atšķirīgu kultūras pamatu un saskaroties ar viņu kultūras idejām, noteikumiem, ieradumiem u. c., mēs to piedzīvojam ļoti tieši. Starptautiskā un kultūras mijiedarbības/starpkultūru izpratne šajā gadījumā nozīmē noskaidrot, kur un kā tie atšķiras no mūsu pašu kultūras, un spēt tiem tuvuoties bez iepriekšējiem pieņēmumiem, stereotipiem vai necieņas, bet ar iejūtību, sapratni, empātiju un cieņu.

Projekts Skatījumi II (Īrija) (sk. turpmāk) parāda, kā šī kultūru mijiedarbības/starpkultūru izpratne sākas ar pareizajām pamatzināšanām par citām kultūrām.

Kultūras izpausmes jēdzienu iespējams arī iedalīt atsevišķās kategorijās, kā to darījam ar kultūras izpratni. Jebkuru izpratni var izteikt dažādi. Piemēram, kādu šokējoša vēstures notikuma izteikšanu un interpretēšanu protesta dziesmā varētu nosaukt par “vēstures izpratnes kultūras izpausmi”. Tas pats attiecas uz citām kategorijām. Kultūru mijiedarbības izpratni varētu izteikt, piemēram, dokumentālā televīzijas filmā u. tml. Tomēr jāapzinās, ka kultūras izpausme – jebkura kultūras jaunrade – ir arī indivīda jeb sevis izpausme. Tādējādi kultūras izpausme kā radīšanas darbība vienmēr ir saistīta ar pašreizējo brīdi.

PIEMĒRI

Kultūras izpratne kopumā

- > **Culture in the mirror (Kultūra spoguļi) (Nīderlande, Beļģija – Flandrija)** ir Nīderlandes kognitīvā zinātnieka Barena van Hešdena kultūras teorijas nosaukums (2009, 2012). Saskaņā ar kultūras attīstības un kognitīvajām teorijām, piemēram, Merlina Donalda [*Merlin Donald*] evolūcijas biokultūras teoriju, tiek piedāvātas iespējas sistemātiski atsaukties uz dažādām kognitīvajām stratēģijām, kas tiek mācītas kultūras izglītībā. Saskaņā ar plašu, antropoloģisku kultūras definīciju (kultūra ir izziņas process, kurā atmiņas tiek izmantotas, lai tiktu galā ar pastāvīgi mainīgo realitāti) tiek parādīta kultūras pašapziņas/apziņas un izpratnes nozīme, uzsverot to kā mākslas un kultūras izglītības pamatu. Nesen Nīderlandē un Beļģijā tika īstenota pētniecības programma, kuras pamatā ir šī teorija. Šīs programmas mērķis bija izstrādāt un pārbaudīt teorijā balstītu sistēmu kultūras iekļaušanai pirmsobligātās un obligātās izglītības programmās.

Izpratne par mūsu kultūras domām un uzvedību

- > Projekta **ESTU MĒS (Beļģija – Flandrija)** mērķis ir radīt vietu, kur jaunieši var apmainīties domām un idejām par personisko identitāti un mijiedarbību ar citiem. Projektu veido izstāde, kas parāda augstākās kvalitātes multivides mākslas darbus, ko radījuši mākslinieki no Beļģijas un citām valstīm. Mobilā lietotne, kurā spēle apvienota ar informāciju un filozofiskiem jautājumiem, aicina apmeklētājus veikt pētījumu par identitāti. Šā projekta mērķauditorija ir pusaudži, jo tie veido savu paštēlu, nodibina sociālās attiecības un iesaistās tajās ar kultūru.

Tiešās (sociālās un fiziskās) kultūras vides izpratne

- > Ikviens dzīvo un pārvietojas tam paredzētās vietās. Mūsu radītā vide ir arī vieta, kur tiek tērēta lielākā daļa ienākumu. Dzīves vides iekārtojums tieši ietekmē to, kā dzīvojam, jūtamies un kas esam. Tā ir daļa no mūsu kultūras identitātes. Tomēr cilvēki reti apzināti uztver radīto vidi, kurā tie dzīvo. **Bink tīkls (Austrija)** vēlas to mainīt, organizējot skolas un ārpusskolas nodarbības un pasākumus un sagatavojot mācību materiālus, lai liktu jauniešiem labāk saprast, kā un kāpēc mūsu apkārtnē ir iekārtota šādi un ne citādi. Šis tīkls arī mudina jauniešus atbildīgi iesaistīties radītajā pasaulē. Tīklā iesaistās reģionālās iestādes un cilvēki, kuri aktīvi darbojas radītās vides izglītības jomā.

Valsts un vēstures izpratne

- > **Vides – kultūrtūrisma maršruti (Grieķija)** ir trīs dienu seminārs pamatskolas un vidusskolas skolotājiem. Šā semināra laikā tiek pasniegtas vairākas lekcijas, veikts lauka pētījums, un skolotāju darba grupas izstrādā jaunus kultūras pasākumus. Ideja ir tāda, ka šajā seminārā skolotāji iemācās domāt par arheoloģisko atradumu vietām kā sabiedriskām telpām, kas iekļautas pilsētas ainavā. Šajā procesā tiek vilktas paralēles starp pašreizējo situāciju un Atēnu un Pirejas attīstību antīkajā pasaulē. Tādējādi tiek uzsvērta vides neaizsargātības nozīme un kultūrvēsturiskās sistēmas apgūšana;
- > **Druvienas pamatskola (Latvija)** ir modelis, kā neliela lauku skola var darboties kā daudzfunkcionāls kopienas centrs. Druvienas pamatskola aktīvi sasaista vietējo tradicionālo mākslu un amatniecību ar mūsdienu izglītības problēmām. Tas tiek darīts, izmantojot vietējo spēju izglītības procesā (iesaistot dažādu paaudžu vietējās ieinteresētās personas) un organizējot mērķtiecīgus pasākumus (piemēram, darbseminārus tradicionālo mūzikas instrumentu izgatavošanai, vairojot individuālo un kopienas izpratni par valsts kultūras mantojumu). Šis modelis veicina piederības izjūtu un kopienas attīstību, kā arī sekmē kultūras mantojuma saglabāšanu un nodošanu;
- > **Pilsētas tirgi (Kipra)** ir izglītības programma, kuru īsteno Nikosijas Leventisa pašvaldības muzejs. Ar virkni izglītojošu pasākumu muzejs veicina izglītojamo valsts un vēstures izpratni par Kipras kultūras mantojumu un kultūras identitātes saikni ar pilsētas tagadni un pagātnei.

Starptautiskā un starpkultūru izpratne

- > **Projekts Skatījumi II (Īrija)** veicina iekļaušanu klasē un piedāvā skolotājiem un skolēniem resursus un sistēmas, kas palīdz izziņāt dažādas ticības un kultūras: islāmu, kristietību, jūdaismu, hinduismu, budismu un senās Ēģiptes kultūru. Šis projekts arī mudina skolotājus un skolēnus muzejos iepazīties ar vietējām kolekcijām, kurās ietilpst priekšmeti, kas parāda dažādas kultūras. Lai veicinātu starpkultūru izpratni, projekts skolotājiem un skolēniem piedāvā dažādus rīkus (prātojumu shēmas, *PowerPoint* prezentācijas, attēlus un nodarbības klasē).

3.6 Piektā mācība: kultūra ir daudzšķautņaina, un kultūras izpratni un izpausmi var mācīt dažādi

Kultūras izpratne un izpausme ir mākslas un kultūras izglītības sastāvdaļa. Tā ir arī skolu un skolotāju, mākslinieku, kultūras organizāciju u. c. ikdienas darba rezultāts. Tomēr ir svarīgi noskaidrot, kā tieši šī prasme tiek (var tikt) veicināta.

Kultūra ir daudzšķautņains jēdziens. Kultūras izpratnes vairošanā vai kultūras izpausmes veicināšanā var būt vairāki uzsvāri. Cenšoties bagātināt kultūras jutīgumu un radošo izpausmi, var pievērsties dažādiem kultūras aspektiem:

- mākslai (piemēram, vizuālajai mākslai, mūzikai, dejai, literatūrai, teātrim)
- lietišķajai mākslai, dizainam (piemēram, dekorēšanai, arhitektūrai, modei)
- plašsaziņas līdzekļiem (piemēram, filmai, televīzijai, laikrakstiem, tiešsaistes plašsaziņas līdzekļiem)
- mantojumam, vēsturei, tradīcijām (piemēram, aušanai, koka grebšanai, rotaslietu izgatavošanai, reliģiskajām tradīcijām, stāstu stāstīšanai)
- subkultūrai, dažādām kultūrām (piemēram, hiphopa kultūrai, romu kultūrai, pilsētas kultūrai, imigrantu kultūrām)
- starpnozārēm – mākslas un kultūras ieguldījumam citos ar mākslu un kultūru nesaistītos jautājumos (piemēram, vidē, sociālajā klimatā, sociālajā iekļaušanā, veselībā, aktīvā dzīvesveidā, sportā)
- kultūras un valodu daudzveidībai.

Šajā dokumentā minētie labas prakses piemēri parāda, kā 8. kompetence vienlaikus var attiekties uz dažādiem kultūras aspektiem. Lielākā daļa piemēru, jo īpaši politikas pasākumi, skar vismaz divas no iepriekš norādītajām kategorijām. Piemēram, Polijas valsts programma **Kultūras pieejamība** nav saistīta ar kādu konkrētu mākslas disciplīnu, tas ir politikas pasākums, kas novērš finansiālus šķēršļus visiem sarakstā norādītajiem kultūras aspektiem. Tas pats attiecas uz citām politikas iniciatīvām, kas nodrošina kultūras pieejamību.

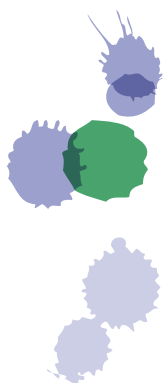
Mākslas un kultūras izglītība palīdz izglītojamajiem (vairāk) saprast, kā tie piešķir nozīmi un, runājot vispārīgāk, kā tie uzvedas kā cilvēki. Tas tiek panākts, parādot izglītojamajiem viņu kultūras pamatu, kultūras sistēmu un kultūras identitāti. Turklāt tiek norādīts, kāpēc un kā tas ir līdzīgs vai atšķirīgs no citiem cilvēkiem. Lai mākslas un kultūras izglītība pildītu šo funkciju, izglītojamajiem jāiesaistās pārdomās par savu un citu vēsturi, pieredzi, domām un uzvedību. Šādas pārdomas veicina pats izglītības process. Lai gan pirmajā mirklī pārdomas var šķist domāšanas uzdevums, tas tā nav. Tas nenozīmē tikai informācijas un zināšanu iegūšanu, apmaiņu, uzkrāšanu, izvēli, strukturēšanu un analīzi, bet prasa arī radošas pūles. Tā nav tikai domāšana par kultūras līdzībām un atšķirībām; tā ir jaunu kultūras līdzību un atšķirību veidošana. Mākslas un kultūras izglītībā izglītojamie parasti tiek mudināti savai pašreizējai kultūrai kaut ko pievienot, ja ne materiālu, tad vismaz uztveramu. Lielākā daļa mākslas izglītības pasākumu uz tieši to arī koncentrējas. Tas var būt, piemēram, jauns mākslas darbs, vai arī jau esoša mākslas darba personiskā interpretācija. Tāpat tā var būt esošo kultūras produktu vai artefaktu kolāža vai kritika. Visi šie piemēri ir mākslas izpausme. Radišana var notikt ne vien mākslā (mākslinieciskā izpausme), bet arī dažādās citās formās. Iepriekšminētie kultūras aspekti (māksla, lietišķā māksla, plašsaziņas līdzekļi, subkultūra u. c.) ir īpaši noderīgi, pārdomājot kultūras jaunrades daudzveidīgo būtību.

Kultūras plašā definīcija (šīs rokasgrāmatas 2. nodaļā kultūra raksturota kā konkrētas grupas paražas, uzskati, ieradumi un sociālā organizācija) norāda, ka visus kultūras aspektus nav iespējams pilnībā aptvert vienā veidā. Ir vairākas metodes un instrumenti, kurus var izmantot, lai liktu cilvēkiem sastapties ar kultūras (pašu un citu kultūras) aspektiem un pārdomāt tos. Šajā rokasgrāmatā minētie labas prakses piemēri parāda projektus, darbseminārus, nodarbības un seminārus, kā arī koncertus, izstādes, lugas, pārgājienus, *PowerPoint* prezentācijas, kompaktdiskus, prātojumu shēmas, konkursus, rezidējošus māksliniekus, stāstu stāstīšanu u. c. Katrai izvēlētajai metodei ir savas priekšrocības un trūkumi, tomēr tā vienmēr ir pārdomāta atbilde uz vienu vai vairākiem no šiem pamatjautājumiem.

- Kāds ir izglītojamo prasmes līmenis?
- Kāda informācija izglītojamajiem tiks sniegta?
- Kura metode vislabāk atbilst izglītojamo mācīšanās stilam?
- Kā apgūt prasmi aktīvi un dzīvi?
- Kas rosinātu izglītojamos pārdomāt informāciju un zināšanas? Kā izglītojamos rosināt atkāpties no sevis?
- Kādi radošie paņēmieni un pieejas tiks mācīti? Kādi plašsaziņas līdzekļi tiks izmantoti kultūras izpausmei?
- U. c.

Tā kā atbildes uz šiem jautājumiem atšķiras, ir skaidrs, ka 8. kompetences prakses piemēros nav izmantota viena skaidra pedagoģija ar vienu konkrētu didaktisko instrumentu kopumu, bet gan vairākas pedagoģijas atkarībā no iniciatīvas mērķgrupām, mērķiem un konteksta. Tas, protams, nenozīmē, ka centieniem uzlabot šo kompetenci der jebkas. Visiem šajā rokasgrāmatā minētajiem piemēriem kopīgs ir tas, ka tie izglītojamajiem uzdod brīvas atbildes jautājumus un piedāvā radošas pieejas, kurus izglītojamais var izmantot saviem mērķiem. Citiem vārdiem sakot, šajos piemēros runa vairāk ir par savām zināšanām nekā grāmatu gudrībām. Vairāk uzsvērts radošums nekā efektīva skolotāja atdarināšana. Lielāka nozīme ir mācību platformas radīšanai nekā stingrai metodei par to, ko un kā mācīties. Šie piemēri arī parāda, ka pašai mākslai ir izglītības potenciāls. ***Theatre of the oppressed (Apspiesto teātris) (Čehija)*** ir piemērs tam, kā teātri var izmantot, lai ietekmētu attieksmi pret minoritātes kultūrām. Projekts ***LÓVA – Opera as a learning vehicle (opera kā mācīšanās mehānisms) (Spānija)*** ir vēl viens piemērs tam, kā mākslas formu izmantot kā mācību līdzekli, un tas ir īpaši interesants, jo izmanto mākslas formu, kas ar izglītību tiek saistīta daudz retāk. Iniciatīva ***SuperKlase (Slovākija)*** dara kaut ko līdzīgu, izmantojot muzikālo drāmu.

Kultūras izglītībai atbilstošu un efektīvu modeļu un metožu meklējumi nav beigušies, pat ne tuvu. Tiek izstrādāts daudz digitālo avotu (tādas datubāzes kā ***Museums a la carte interface (Muzeju mainīgā saskarne) Ungārijā*** un tādi tīmekļa portāli kā ***Arts in Education Portal (Māksla izglītības portālā) Īrijā***) un vairāki tiešsaistes didaktiskie materiāli. Daudzus no tiem var izmantot mākslas un kultūras izglītībā. Patiesībā **AKM darba grupas apkopotie prakses piemēri liecina, ka daudzi politikas veidotāji un izglītības organizācijas pievēršas šīm jaunajām mācību tehnoloģijām, lai jaunieši apgūtu kultūras izpratnes un izpausmes kompetenci.**

PIEMĒRI

- > **Apspiesto teātris** ir īpašs teātra formāts, ko izstrādājis Brazīlijas teātra direktors Auguštu Buau. To veido dažādi teātra paņēmieni, kas var palīdzēt cilvēkiem, sastopoties ar apspiešanu ikdienā. Čehijā šo formātu ieviesa, īpaši koncentrējoties uz konfliktiem starp romiem un pārējiem iedzīvotājiem. Lugas sagatavošanas laikā dalībnieki dalās ar saviem dzīves stāstiem un dažus no šiem stāstiem pārveido scenārijā. Aktieri amatieri arī izspēlē dažus šo scenārijus, kuros saasinās dažādi konflikti. Izrādei seko grupas pārdomas un iespēja skatītājiem scenāriju “pārrakstīt”. **Apspiestā teātra** formātu var izmantot dažādiem tematiem, kurus sabiedriskās diskusijās atstāj novārtā vai pat atsakās apspriest, un tie ir jārisina citādi.
- > **Museum Education Centre (Muzeju izglītības centrs) (Ungārija)** ir organizācija, kas palīdz Ungārijas muzejiem atjaunoties. Centrs vada koordinatoru tīklu un konsultē muzejus, lai izveidotu modernas izstādes, apmeklētājiem un skolām labvēlīgu vidi un aizraujošas programmas, kas izglīto izklaidējoši un sniedz augsta līmeņa pakalpojumus. Daudzi pasākumi ir saistīti ar metodoloģiju (metodoloģijas pētniecību un attīstību, publikācijām, metodoloģijas mācību programmām u. c.). Viens no jaunajiem instrumentiem, kuru ieviesa Muzeju izglītības centrs, ir tiešsaistes “Muzeju mainīgā saskarne”, kas ir valsts izstāžu un muzeju izglītības sesiju datubāze.
- > **Projekts LÓVA – opera kā mācīšanās mehānisms (Spānija)** ir integrēts projekts, kas mudina bērnus izstrādāt, izdomāt, rakstīt un izrādīt jaunu oriģinālu operu. Projekts LÓVA norisinās skolas laikā, un to vada parasti skolas skolotāji. Skolotāji kopā ar skolēniem pārvērš klasi operas teātri. Projekts ir saistīts ar vairākiem priekšmetiem izglītības programmā, jo bērni ne vien sagatavo operu, bet arī sacer mūziku, rada kostīmus, izstrādā reklāmas kampaņu, sagatavo budžetu, izplāno apgaismojumu, meklē teātri pirmizrādei u. c. Projekts veicina estētisko un radošo spēju attīstību, kas saistītas ar dažādiem operas kodiem.
- > **SuperKlase (Slovākija)** ir skolu konkurss, kurā par konkrētu tēmu tiek sagatavotas muzikālās drāmas izrādes vai videoklipi. Konkursanti ir gan no pamatskolām un vidusskolām, gan no speciālajām skolām. Galvenā projekta ideja ir sniegt tūkstošiem bērnu, kuri nepiedalās specializētajā mākslas izglītībā mākslas skolās, iespēju aktīvi iesaistīties mākslinieciskajā radīšanā, sadarbojoties un ar vienaudžiem, kas tādējādi veicina viņu sociālās un pilsoniskās prasmes un attieksmi. Projekta mērķis ir arī paaugstināt mūzikas un mākslas izglītības standartu parastajās skolās.

3.7 Sestā mācība: kultūras izpratne un izpausme ir dalīta atbildība (izglītībā iesaistīti dažādi nozīmīgi dalībnieki)

Neviens indivīds un organizācija nevar apgalvot, ka ir pilnīgi bez kultūras. Kultūra ir pat daudzu organizāciju esamības centrā. Tas automātiski pārvērš 8. kompetenci **dalītā atbildībā**. Šajā rokasgrāmatā minētie piemēri arī parāda: lai sekmīgi veicinātu kultūras izpratnes un izpausmes prasmi, neapšaubāma priekšrocība, ja ne prasība, ir sadarbība un sakaru dibināšana. Iemesls tam ir vienkāršs: dažādi izglītotāji un dažādas organizācijas piedāvā dažādus kultūras uzskatus, sniedz dažādus sākumpunktus, piesaista dažādas auditorijas, piedāvā dažādus mācību ceļus, cenšas sasniegt dažādus mērķus, piedāvā dažādas iespējas mācīties no citu pieredzes u. c. Ar sadarbību un sakariem izglītojamajiem parādās daudzas kultūras perspektīvas un interpretācijas. Taču ieinteresēto personu sadarbībai un sakaru dibināšanai ir arī citas priekšrocības. Sakaru tīklu veidošana ļauj organizēt lielākus projektus, atvieglo ideju un informācijas apmaiņu un jaunu metožu, projektu un organizāciju ieviešanu, ļauj savienot dažādas mācību jomas (piemēram, formālo un neformālo izglītības vidi), atvieglo izglītojamo vajadzību ievērošanu u. c.

Skolas, radošās nozares, mākslas organizācijas, mantojuma organizācijas, mākslinieki, dizaineri, skolotāji, vecāki, uzņēmēji, izglītības zinātnieki u. c. ir ieinteresētās personas, kuras var veicināt un palīdzēt apgūt 8. kompetenci. Tādējādi dažādos ģeogrāfiskajos un politiskajos līmeņos (vietējā, reģionālā vai valsts līmenī) viegli var parādīties sadarbības un sakaru tīkli. Taču prakse arī šķērso ģeogrāfisko un politisko līmeņu robežas. Patiesībā daudzi šajā rokasgrāmatā minētie labas prakses piemēri parāda vairākus šāda veida stratēģiskās partnerības modeļus. Tie, piemēram, pierāda, ka pieaug sadarbība starp valsts un vietējo līmeni. Dažas dalībvalstis uzsver, ka šāda sadarbība starp dažādu līmeņu pārvaldību ir ļoti svarīga veiksmīgai mākslas un kultūras nākotnei. Tāpat tiek pieminēta valsts un privātā sektora partnerība. Taču visvairāk tiek uzsvērtā sadarbība starp formālās izglītības sistēmu un kultūras sektoru. Šī sadarbība norisinās dažādos ģeogrāfiskajos un politiskajos līmeņos. Vietējā līmenī tā var izpausties, piemēram, kā mākslinieku un skolotāju partnerība (iepriekšminētā sadarbība **10x10: mākslinieku un skolotāju sadarbības pastiprinošā ietekme (Portugāle)** un projekts **Theatre playground (Teātra rotaļlaukums) (Slovēnija)**, kurš ir aprakstīts turpmāk). Reģionālajā vai valsts līmenī var izveidot sakaru tīklu starp kultūras iestādēm un skolām [piemēram, tīkls **the Museum – School – Student (Muzeji – skolas – skolēni) (Lietuva)** un iepriekšminētais **Bink tīkls (Austrija)**]. Daudzi darba grupas locekļi vēlas stiprināt šādu sadarbību nākotnē un aicina kultūras un izglītības iestādes uz ciešāku sadarbību. Dažās dalībvalstīs šāda sadarbība joprojām ir sākumstadijā, turpreti citām ar to ir ievērojama pieredze.

PIEMĒRI

- > **Tikls Muzeji – skolas – skolēni (Lietuva)** ir muzeju un vidusskolu sadarbības modelis. Šai valsts līmeņa sadarbībai ir dažādas daļas: muzeju izglītojošo pasākumu novērtēšana, apmācību kursi skolotājiem, tiešsaistes datubāze skolotājiem par muzeju izglītību (www.muzejiedukacija.lt), īpašas izglītības programmas muzejos u. c. Viens no šīs sadarbības iznākumiem ir tāds, ka muzeju izglītojošie pasākumi ir vairāk pielāgoti skolu vajadzībām un programmām.
- > **Projekts Teātra rotaļlaukums (Slovēnija)** cenšas aizvest mūsdienīgu teātri uz divdesmit skolām visā Slovēnijā, iesaistot tajā skolēnus ne vien kā mākslas patērētājus, bet arī radošus radītājus. Šajā procesā viņus vada profesionāli mākslinieki. Projekta mērķis ir nostiprināt mākslu kā tādu, šādā veidā izvirzot māksliniecisko praksi kā izcilu mācību līdzekli, kas var radīt iespaidīgus rezultātus.

3.8 Septītā mācība: laiks stratēģiski padomāt par 8. kompetenci

Kā jau iepriekš norādījām, 8. kompetence ir sarežģīta un daudzšķautņaina. Jāsaprot, ka kultūras izpratne kā izziņas procesa rezultāts un kultūras izpausme kā radošs kultūras produkta vai artefakta radīšanas process ir cieši saistītas, taču to attiecības nav tiešas. Ir iespējams labi izprast noteiktu kultūras dinamiku (piemēram, saprast, ka gatavošanas un ēšanas tradīcijas dažādās valstīs ļoti atšķiras), šo izpratni nekādi neizpaužot (piemēram, joprojām gatavot un ēst tāpat neatkarīgi no atrašanās vietas, neinteresējoties vai necienot šīs vietas paražas). Tāpat kā var saprast gleznu un gūt no tās prieku, neizjūtot vēlmi pašam gleznot. No otras puses, ir iespējams būt iesaistītam kultūras izpausmes procesā (piemēram, gleznošanā), neizprotot kultūras sistēmu, kurā šī izpausme notiek (piemēram, konkrētu tradīciju vizuālajā mākslā).

Organizējot projektu, izveidojot politikas programmu, uzsākot tiklu vai partnerību vai izstrādājot instrumentu, organizācijas reti skaidri nodala kultūras izpratnes mērķi no kultūras izpausmes mērķa. Lielākā daļa šajā rokasgrāmatā norādīto piemēru ir abu mērķu sajaukums. Pat ņemot vērā elastīgās attiecības starp kultūras izpratni un izpausmi, joprojām šķiet svarīgi gūt skaidru priekšstatu par to, kā abi mērķi (atsevišķi un kopā) tiks sasniegti. Šeit ir jāizstrādā skaidra konceptuāla sistēma un praktisks redzējums par to, kā uzlabot un vairot izpratni un veicināt izpausmi. Formālās izglītības sistēmā tas šķiet īpaši svarīgi.

Daudzi mākslas un kultūras izglītības pasākumi ir vienreizējas iniciatīvas. Lai gan šīs iniciatīvas ir vērtīgas, to rezultātiem parasti ir ierobežots apjoms, darbības joma un ilgums. Lai radītu ilgtspējīgāku mākslas un kultūras izglītības politiku, jāpanāk līdzsvars starp projekta iniciatīvām un nelielu finansiālo atbalstu, no vienas puses, un ilgtermiņa pasākumiem un ilgtermiņa finansiālo atbalstu, no otras puses.

Stratēģiska domāšana par 8. kompetenci ir arī stratēģiska domāšana par izglītību kopumā. Kā mūžizglītības politika un prakse ietver šo 8. kompetenci kopā ar pārējām septiņām kompetencēm? Uz šo būtisko jautājumu var atbildēt dažādi, un Eiropas prakses piemēru analīze liecina, ka nav vienas pareizās atbildes. Nākotnes politikas veidošanā jāņem vērā divi svarīgi elementi: 1) Kā jau uzsvērts pielikumā, kas pievienots Eiropas Parlamenta un Padomes 2006. gada 18. decembra lēmumam par kompetencēm mūžizglītībā, visas kompetences ir vienlīdz svarīgas. Lai gan kultūras izpratne un izpausme ir astotā kompetence, kas pieminēta saraksta beigās, tā nav mazāk svarīga par pārējām septiņām kompetencēm. 2) Ir skaidrs, ka astoņas kompetences pārklājas un 8. kompetence ir svarīga kā atbalsta jeb metaprasmē, kas palīdzēs apgūt un pielietot citas prasmes, piemēram, lasītprasmi un prasmi rēķināt.

Tas, ka ir pienācis laiks stratēģiski domāt par 8. kompetenci, ir saistīts ar visām pārējām mācībām, kuras izriet no šajā nodaļā aplūkotojām prakses piemēriem. Tādējādi pēdējā mācība atgriežas pie pašas pirmās mācības, jo stratēģiskās domāšanas nepieciešamība sākas tur, kur domājam par apstākļiem, kas piedāvā cilvēkiem iespēju attīstīt savu kultūras izpratni un izpausmi.

ATSAUCES

van Heusden, B. (2009). *Semiotic cognition and the logic of culture. Pragmatics & Cognition*, 17 (3), 611-627.

van Heusden, B. (2012). *Teaching Art today. Groningen: RU Groningen.*

IETEIKUMI

4

IETEIKUMI

Mūsu grupas diskusijās atspoguļojās dažādas definīcijas, jēdzieni, politika un prakse, ar kuru sastopamies saistībā ar 8. kompetenci. Kultūras izpratne un izpausme, tāpat kā pati kultūra, nekādā ziņā nav vienkārši termini. Tomēr iepriekšējās nodaļās par termiņiem, jēdzieniem un labas prakses piemēriem redzams, ka par spīti dažādajām pieejām attiecīgā kompetence ir ļoti svarīga gan politikas, gan skolu un kultūras iestāžu līmenī.

Šajā nodaļā mēs esam sagatavojuši ieteikumus, kas radušies atklātā un strukturētā dialogā mūsu politikas veidotāju un speciālistu grupā. **Tomēr, ņemot vērā mūsu grupas pilnvaras, šie ieteikumi (un ar tiem saistītie atbalsta pasākumi) ir tikai ieteikumi, kas nav obligāti. Katrai dalībvalstij pašai jānosaka, vai tā spēj sekot šiem ieteikumiem un pielāgot tos savai nacionālajai sistēmai, vajadzībām un iespējām.**

KULTŪRAS IZPRATNES UN IZPAUSMES ieviešana praksē ietekmē daudzas un dažādas politikas jomas vai līmeņus, sākot no rūpīga skolotāja darba klasē, veicinot skolēnu talantus, beidzot ar UNESCO pieņemto iniciatīvu veicināt starpvalstu dialogu par mākslas izglītību. Mēs esam koncentrējušies uz diviem politikas līmeņiem: Eiropas un daudzpusējo līmeni un valsts vai reģionālo līmeni. Lai gan mēs pilnībā apzināmies, ka šī uzmanība netiek tieši pievērsta konkrētai skolu vai kultūras iestāžu praksei, mēs patiesi ticam, ka gan valsts un reģionālā līmenī, gan starptautiskā un Eiropas līmenī ir nepieciešama labi saplānota politika, lai atbalstītu turpmāku KULTŪRAS IZPRATNES UN IZPAUSMES attīstību izglītības programmu līmenī un konkrētus pasākumus skolās un kultūras iestādēs. Kopā mēs esam izstrādājuši 11 ieteikumus, kas apkopoti trīs sadaļās:

- 1) savstarpēji saistītas politikas izstrāde;
- 2) kultūras politika;
- 3) izglītības politika.

KULTŪRAS IZPRATNEI UN IZPAUSMEI, bez šaubām, jāpievēršas kultūras (2. sadaļa) un izglītības (3. sadaļa) politikā. Taču vispirms nepieciešams izstrādāt stratēģiskāku un integrētāku politikas pieeju (1. sadaļa). Papildus ieteikumiem mēs esam pievienojuši rīcības punktu.

Pārskats

ĪETEIKUMI POLITIKAI	RĪCĪBAS PUNKTI
ATBALSTS POLITIKAS IZSTRĀDEI 1. Lai panāktu labāku pieejamību un ilgtspējību, ar starpnozaru infrastruktūras atbalstu dalībvalstīs savienot dažādas politikas jomas/ sektorus. 2. Uzlabot zināšanu bāzi politikas veidošanai KULTŪRAS IZPRATNES UN IZPAUSMES jomā ar projektu un pētījumu rezultātu apmaiņu. 3. Atbalstīt politikas izstrādi KULTŪRAS IZPRATNES UN IZPAUSMES jomā, izstrādājot atbilstošus uzraudzības veidus, kas nodrošina augstu kvalitāti.	• Visos politikas līmeņos savstarpēji savienot attiecīgās politikas jomas: ģimeni, pirmsskolas izglītību un aprūpi, izglītību, kultūru, plašsaziņas līdzekļus, jaunatni, ilgtspējīgu attīstību, ekonomikas inovācijas un radošo nozari. Formulēt kopējos mērķus, vienošanās un darba plānus, lai šo sadarbību iekļautu konkrētākos starpnozaru pasākumos. • Sniegt vietējām iestādēm atbalstu un autonomiju, lai veicinātu lielāku starpnozaru partnerību. • Apmainīties ar attiecīgo pētniecību, politikas pasākumiem un labas prakses piemēriem valstīs un iestādēs. • Sasaistīt Eiropas Komisijas un dalībvalstu paveikto ar tādu iestāžu kā UNESCO, Eiropas Padome un ESAO darbu. • Attīstīt un atbalstīt tādus pašreizējos starptautiskos tīklus kā <i>Ace-Net</i> (politikas veidotājiem) un Eiropas Mākslas un kultūras izglītības observatoriju tīklu (pētniekiem), lai palīdzētu dalīties pieredzē un uzraudzīt to. • Lūgt <i>Eurydice</i> aktualizēt 2009. gada ziņojumu par KULTŪRAS IZPRATNI UN IZPAUSMI.

IETEIKUMI POLITIKAI	RĪCĪBAS PUNKTI
KULTŪRAS POLITIKA 4. Padarīt kultūras pieredzi optimāli pieejamu visiem pilsoņiem. 5. Veicināt visu bērnu līdzdalību kultūrā, sākot no pirmsskolas vecuma, un īpaši pievērsties pilsoņiem no nelabvēlīgas sociāl-ekonomiskās vides. 6. Vairo izpratni par kultūras iestāžu un produktu nozīmi, uzsverot to saikni ar sabiedrības problēmām. 7. Pievērst īpašu uzmanību starpkultūru KULTŪRAS IZPRATNES UN IZPAUSMES apguvei mūža garumā vairākās paaudzēs, lai veicinātu sociālo kohēziju.	• Visos politikas līmeņos veicināt starpnozaru infrastruktūru un ieguldījumu, lai panāktu lielāku un ilgtspējīgu kultūras iestāžu pieejamību. • Analizēt pieejamības šķēršļus un izstrādāt rīcības plānus, ņemot vērā cilvēku atšķirīgās izvēles, pieredzi un finansiālās iespējas kā piedāvājumu, ar kuru tie saskaras. • Ieguldīt kultūras un izglītības iestāžu digitālajos instrumentos, kas var uzlabot artefaktu un pieredzes pieejamību un attīstīt mediju lietošanas prasmes iemaņas. • Atbalstīt un veicināt inovatīvus projektus, kas veido saikni starp KULTŪRAS IZPRATNI UN IZPAUSMI un sociālajām, ekonomikas un kultūras problēmām. • Izstrādāt un atbalstīt mācību programmas kultūras iestāžu darbiniekiem, lai veicinātu viņu starpkultūru un kultūras izpratni un spēju pielāgot savu darba stilu dažādu apmeklētāju un dalībnieku vajadzībām.
IZGLĪTĪBAS POLITIKA 8. Iekļaut KULTŪRAS IZPRATNI UN IZPAUSMI (8. kompetenci) vispārējā pamatizglītībā un vidējā izglītībā, kas ir kvalitatīva un atbilstoši novērtēta un uzraudzīta.	• Izpētīt iespējas iekļaut KULTŪRAS IZPRATNI UN IZPAUSMI pamatizglītības un vidējās izglītības programmās gan mācību priekšmetos (jo īpaši mākslā), gan izglītības programmu jomās. Šajā pasākumā izmantot pašreizējos piemērus. • Veikt kartēšanas uzdevumu, lai labāk saprastu KULTŪRAS IZPRATNES UN IZPAUSMES starpdisciplināro mācību vidi (iespējams, ar augsta līmeņa grupu, tiešsaistes aptauju un/vai <i>Eurydice</i> pētījumu). • Izstrādāt atbilstošu pamatprincipu kopumu skolotājiem, skolu vadībai un izglītības resursu sniedzējiem.

IETEIKUMI POLITIKAI	RĪCĪBAS PUNKTI
9. Attīstīt sākotnējo skolotāju izglītību un nepārtrauktu profesionālo pilnveidi visiem pedagogiem (skolotājiem, skolu vadībai, agrīnās pirmsskolas izglītības un aprūpes profesionāļiem, PIA pasniedzējiem, augstākās izglītības iestāžu mācībspēkiem, atbalsta personālam un kultūras izglītības profesionāļiem), lai uzlabotu iemaņas un izpratni, kas nepieciešama KULTŪRAS IZPRATNES UN IZPAUSMES attīstīšanai izglītojamo un iestāžu vidū. 10. Izstrādāt, īstenot un novērtēt programmas un instrumentus, kas veicina projektus vai mudina iestādes izveidot ilgtspējīgu sadarbību ar skolām. Apsvērt šīs politikas savienošānu ar kultūras iestāžu valsts finansējumu. 11. Veikt pasākumus, lai paaugstinātu standartus un uzturētu mākslas izglītības augsto kvalitāti formālajā un neformālajā mācību vidē.	• Dalīties ar pašreizējām pieejām, kas veicina skolotāju un izglītojamo KULTŪRAS IZPRATNI UN IZPAUSMI visās dalībvalstīs, izmantojot pašreizējos tīklus un tādas Komisijas tiešsaistes platformas kā <i>eTwinning</i> un <i>Skolas izglītības vārteja</i>, kā arī finansētās mobilitātes un partnerības iespējas programmā <i>Erasmus+</i>. • Veikt kartēšanas uzdevumu saistībā ar KULTŪRAS IZPRATNI UN IZPAUSMI skolotāju izglītībā un visu pedagogu nepārtrauktā profesionālā pilnveidē. • Savienot valsts finansējuma daļu sadarbībai starp izglītības un kultūras iestādēm un mudināt resursu (infrastruktūras) apmaiņu. • Sistemātiski īstenot un novērtēt izglītības un kultūras sadarbības projektus/iniciatīvas. • Iekļaut KULTŪRAS IZPRATNI UN IZPAUSMI formālās izglītības novērtējuma un uzraudzības (piemēram, pārbaūžu) prasībās.

Ieteikumi ir izskaidroti turpmāk.

4.1 Atbalstīt savstarpēji saistītas politikas izstrādi

AKM darba grupas sēdēs un daudzu interesantu labas prakses piemēru analizē acīmredzama ir kļuvusi nepieciešamība pēc **stratēģiskākas un integrētākas pieejas KULTŪRAS IZPRATNEI UN IZPAUSMEI**, atbalstot politikas izstrādi.

Mūsuprāt, stratēģiskākas pieejas izstrādei būtiskas ir trīs perspektīvas:

- lai panāktu labāku pieejamību un ilgtspējību, ar starpnozaru infrastruktūras atbalstu dalībvalstīs savienot dažādas politikas jomas/sectorus;
- uzlabot zināšanu bāzi politikas veidošanai KULTŪRAS IZPRATNES UN IZPAUSMES jomā ar projektu un pētījumu rezultātu apmaiņu;
- atbalstīt politikas izstrādi KULTŪRAS IZPRATNES UN IZPAUSMES jomā, izstrādājot atbilstošus uzraudzības veidus, kas nodrošina augstu kvalitāti.

1. Dalībvalstīs savienot dažādas politikas jomas/nozares

Tā kā KULTŪRAS IZPRATNE UN IZPAUSME ir definēta kā būtiska transversāla prasme, mēs aicinām Eiropas Komisiju un dalībvalstis savu pilnvaru ietvaros izstrādāt **saskaņotu KULTŪRAS IZPRATNES UN IZPAUSMES politiku**, ietekmējot visas attiecīgās politikas nozares.

Konceptuālā līmenī kultūras izpratne un izpausme attiecas uz visiem mūžizglītības pamataspektiem un mērķiem¹⁸: radošumu un inovāciju, ilgtspējīgu un iekļaujošu izaugsmi, kultūras daudzveidību, mantojumu, akadēmiskajiem panākumiem, efektīvas jaunatnes politikas izstrādi, agrīnās pirmsskolas izglītības un aprūpes politikas mērķu sasniegšanu, sociālās kohēzijas un iekļaušanas veicināšanu, pilsoniskajām prasmēm un aktīvu pilsoniskumu, plašsaziņas līdzekļu lietotprasmi un uzņēmējdarbību.

Raugoties no šāda skatupunkta, ir būtiski izstrādāt **stratēģiju, kas savā starpā savieno visas attiecīgās politikas jomas**: ģimeni, pirmsskolas izglītību un aprūpi, izglītību, kultūru, plašsaziņas līdzekļus, jaunatni, ilgtspējīgu attīstību, ekonomikas inovācijas un radošo nozari. Šādā integrētā un transversālā sistēmā izglītībai un kultūrai kā politikas jomām, bez šaubām, ir vadošā loma.

Konkrētā līmenī šī transversālā pieeja var daudz iegūt no starpnozaru izmantošanas un **infrastrukturā** konceptualizācijas veicināšanas, tādējādi maksimāli paplašinot gan kultūras pieejamību, gan ilgtspējību.

Šī integratīvā pieeja ir būtiska, cieši mijiedarbojoties formālajai, neformālajai un ikdienējai izglītībai. Šī mijiedarbība, protams, notiek vietējās politikas līmenī, tāpēc **pašvaldībām** ir nepieciešams atbalsts un autonomija, lai veicinātu partnerību.

- *Pirmais ieteikums politikas veidotājiem ES dalībvalstīs:*
 - > Lai panāktu labāku pieejamību un ilgtspējību, ar starpnozaru infrastruktūras atbalstu dalībvalstīs savienot dažādas politikas jomas/sectorus.
- *Atbalsta pasākumi:*
 - > Savstarpēji savienot attiecīgās politikas jomas: ģimeni, pirmsskolas izglītību un aprūpi, izglītību, kultūru, plašsaziņas līdzekļus, jaunatni, ilgtspējīgu attīstību, ekonomikas inovācijas un radošo nozari. Formulēt kopējos mērķus, vienošanās un darba plānus, lai šo sadarbību iekļautu konkrētākos starpnozaru pasākumos.
 - > Sniegt vietējām iestādēm atbalstu un autonomiju, lai veicinātu lielāku starpnozaru partnerību.

2. Uzlabot zināšanu bāzi politikas veidošanai KULTŪRAS IZPRATNES UN IZPAUSMES jomā ar projektu un pētījumu rezultātu apmaiņu, kā arī valstu un iestāžu sadarbību

Tā kā KULTŪRAS IZPRATNEI UN IZPAUSMEI nepieciešama stratēģiskāka pieeja, jāuzlabo KULTŪRAS IZPRATNES UN IZPAUSMES zināšanu bāze. Attiecīgās pētniecības, politikas pasākumu un labas prakses piemēru apmaiņa starptautiskā līmenī var palīdzēt politikas izstrādei gan starptautiskā, gan valsts un reģionālā līmenī.

Nemot vērā pirmajā ieteikumā definēto problēmu, šai zināšanu bāzei jāatspoguļo dažādas attiecīgās politikas jomas, īpaši pievēršoties KULTŪRAS IZPRATNES UN IZPAUSMES integrētajām pieejām.

Lai gan šā jautājuma risināšanā svarīgākais ir Eiropas līmenis, mūsu centieni nav jāaprobežo tikai ar Eiropu. Eiropas Komisijas un dalībvalstu īstenotās iniciatīvas būtu jāsaista ar tādu starpvalstu struktūru kā UNESCO, Eiropas Padome un ESAO darbu.

Šo saikni var panākt, izmantojot pašreizējos starptautiskos tīklus (piemēram, ACEnet¹⁹). Lai izpildītu šo uzdevumu, jāizstrādā šāda tīkla struktūra, pilnvaras, darba metodes un atbalsts.

- *Otrais ieteikums politikas veidotājiem ES līmenī un ES dalībvalstīs:*
 - > Uzlabot zināšanu bāzi politikas veidošanai KULTŪRAS IZPRATNES UN IZPAUSMES jomā ar projektu un pētījumu rezultātu apmaiņu.
- *Atbalsta pasākumi:*
 - > Apmainīties ar attiecīgo pētniecību, politikas pasākumiem un labas prakses piemēriem.
 - > Attīstīt un atbalstīt tādas pašreizējos starptautiskos tīklus kā *Ace-Net* (politikas veidotājiem) un Eiropas Mākslas un kultūras izglītības observatoriju tīklu (pētniekiem), lai palīdzētu dalīties pieredzē un uzraudzīt to.
 - > Sasaistīt Eiropas Komisijas un dalībvalstu paveikto ar tādu iestāžu kā UNESCO, Eiropas Padome un ESAO darbu.

19

ACEnet ir tīkls, kurā Eiropas politikas veidotāji apmainās ar informāciju, zināšanām, pieredzi un iedvesmu mākslā, kultūras un radošajā izglītībā un mācībās. Tā uzdevums ir nodrošināt, lai sabiedrības uzmanības centrā būtu māksla, kultūras un radošā izglītība.

3. Atbalstīt politikas izstrādi KULTŪRAS IZPRATNES UN IZPAUSMES jomā, izstrādājot atbilstošus uzraudzības veidus, kas nodrošina augstu kvalitāti

Uzraudzība ir būtiska nepārtrauktai kvalitatīvas politikas izstrādei. Tā kā KULTŪRAS IZPRATNE UN IZPAUSME attiecas uz sarežģītu nozari un daudzām politikas jomām un apvieno daudz dažādu sektoru, nepārtraukta pareizas un efektīvas politikas izstrāde gūtu ievērojamu labumu no pastāvīgas, uz pierādījumiem balstītas starptautiska līmeņa uzraudzības, kas ievēro, analizē un novērtē tendences.

Ideāls sākumpunkts būtu aktualizēt kartēšanu "Mākslas un kultūras izglītība Eiropas skolās", ko *Eurydice* izstrādāja 2009. gadā²⁰. Lai uzraudzību padarītu pastāvīgāku, var izmantot pašreizējos starptautiskos tīklus (piemēram, *ACEnet*, *EOT*²¹...). Šā uzdevuma izpildei jāizstrādā šādu tīklu struktūra, pilnvaras, darba metodes un atbalsts.

Jebkurai iniciatīvai, kas izstrādāta KULTŪRAS IZPRATNES UN IZPAUSMES uzraudzībai, bez šaubām, jābūt cieši saistītai ar pasākumiem, kas veikti, lai uzlabotu zināšanu bāzi ar apmaiņas palīdzību (otrais ieteikums). Tā kā resursi ir ierobežoti, daudz kas jāpanāk, pievienojoties citu starpvalstu struktūru (UNESCO, Eiropas Padome, Pestaloci programma izglītības profesionāļiem²², ESAO, [...]) iniciatīvām.

20

http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice/documents/thematic_reports/113EN.pdf

21

Eiropas Observatoriju tīkls.

22

Mēs atsaucamies arī uz Eiropas Padomes "Balto grāmatu par starpkultūru dialogu" (2008).

23

Ar "atbilstošiem veidiem" šeit domāti veidi, kas pielāgoti un pieskaņoti dažādu dalībvalstu atšķirīgo izglītības sistēmu specifiskajai struktūrai.

- **Trešais ieteikums politikas veidotājiem ES līmenī:**

- > Atbalstīt politikas izstrādi KULTŪRAS IZPRATNES UN IZPAUSMES jomā, izstrādājot atbilstošus uzraudzības veidus²³, kas nodrošina augstu kvalitāti.

- **Atbalsta pasākumi:**

- > Lūgt *Eurydice* aktualizēt 2009. gada ziņojumu par KULTŪRAS IZPRATNI UN IZPAUSMI.
- > Pilnveidot pašreizējo tīklu darbu, lai palīdzētu šai uzraudzībai.
- > Sasaistīt Eiropas Komisijas un dalībvalstu paveikto ar tādu iestāžu kā UNESCO, Eiropas Padome un ESAO darbu.

4.2 Kultūras pieredze un iestādes

Lai atbalstītu piemērotas un ilgtspējīgas politikas attīstību, nepieciešama starpnozaru pieeja. Tādām politikas jomām kā izglītība un kultūra, bez šaubām, ir vadošā loma, īstenojot KULTŪRAS IZPRATNI UN IZPAUSMI praksē. Lai gan pēdējā jeb trešā sadaļa koncentrējas uz izglītības aspektiem, otrajā nodaļā runa ir par četriem ieteikumiem, kas saistīti ar kultūras pieredzi un iestādēm:

- padarīt kultūras pieredzi optimāli pieejamu visiem pilsoņiem;
- veicināt visu pilsoņu līdzdalību kultūrā, sākot no pirmsskolas vecuma;
- uzlabot kultūras iestāžu un dzīvu vai galveno avotu/artefaktu (mākslas, muzeju, teātru u. c.) pieejamību, jo īpaši pilsoņiem no nelabvēlīgas sociālekonomiskās vides;
- pievērst īpašu uzmanību starpkultūru KULTŪRAS IZPRATNES UN IZPAUSMES apgūvei mūža garumā vairākās paaudzēs, lai veicinātu sociālo kohēziju.

4. Padarīt kultūras pieredzi optimāli pieejamu visiem pilsoņiem

Iespēja attīstīt kultūras izpratni un izpausmi lielā mērā ir atkarīga no kultūras iestāžu, kultūras darbinieku un artefaktu pieejamības pilsoņiem.

KULTŪRAS IZPRATNES UN IZPAUSMES lielā nozīme ne vien parāda, ka dalībvalstīm un Komisijai ir būtiski ieguldīt iestādēs un darbiniekos, bet arī pieprasa pievērst īpašu uzmanību infrastruktūras pieejamībai.

Lai to īstenotu ilgtspējīgi, Komisijai un dalībvalstīm jāveicina infrastruktūras lietošana starp nozarēm, jāiegulda līdzekļi cilvēka radītā un vēsturiskā mantojuma aizsardzībā un aktīvi jāiesaista pilsoņi infrastruktūras projektos un pilsētplānošanā.

Ieguldījums kultūras un izglītības iestāžu digitālajos instrumentos var uzlabot artefaktu un pieredzes pieejamību un attīstīt mediju lietotprasmes iemaņas.

- *Ceturtais ieteikums Eiropas Komisijai un dalībvalstīm:*
 - > Padarīt kultūras pieredzi optimāli pieejamu visiem pilsoņiem, īpaši pievērsties pilsoņiem no nelabvēlīgas sociālekonomiskās vides.
- *Atbalsta pasākumi:*
 - > Veicināt starpnozaru infrastruktūru, mantojuma aizsardzību un pilsoņu iesaistīšanu infrastruktūras projektos.
 - > Ieguldīt kultūras un izglītības iestāžu digitālajos instrumentos, kas var uzlabot artefaktu un pieredzes pieejamību un attīstīt mediju lietotprasmes iemaņas.

5. Veicināt visu pilsoņu līdzdalību kultūrā, īpaši pievērsties bērniem, sākot no pirmsskolas vecuma, un pilsoņiem no nelabvēlīgas sociālekonomiskās vides

Lai gan kultūras iestāžu, kultūras darbinieku un artefaktu pieejamība ir nepieciešama, lai radītu KULTŪRAS IZPRATNI UN IZPAUSMI visiem pilsoņiem, ar to vien nepietiek. Papildus pastāvīgi nepieciešams veicināt visu pilsoņu **līdzdalību kultūrā**. Tāpēc kultūras politikai vienmēr jāpievērš uzmanība tādu programmu un līdzekļu izstrādei, īstenošanai un novērtēšanai, kas to veicina.

Pētījumi liecina, ka spēcīgākā potenciālā ilgtermiņa pozitīvā ietekme līdzdalībai kultūrā ir pirmsskolas vecumā. Tāpēc īpaša uzmanība jāpievērš **bērnu iesaistīšanai, sākot no pirmsskolas vecuma**. Šajā uzdevumā skolas, bez šaubām, ir nozīmīgi partneri.

Kultūras un digitālo plašsaziņas līdzekļu pieejamība ir apgrūtināta pilsoņiem no nelabvēlīgas sociālekonomiskās vides. Īpaša uzmanība jāpievērš pasākumiem, kas nodrošina šādu pilsoņu līdzdalību un viņu piekļuvi kultūrai.

- *Piektais ieteikums dalībvalstīm:*
 - > Veicināt visu pilsoņu līdzdalību kultūrā, īpaši pievērsties bērniem, sākot no pirmsskolas vecuma, un pilsoņiem no nelabvēlīgas sociālekonomiskās vides.
- *Atbalsta pasākumi:*
 - > Analizēt pieejamības šķēršļus un izstrādāt rīcības plānus, ņemot vērā cilvēku atšķirīgās izvēles, pieredzi, finansiālās iespējas kā piedāvājumu, ar kuru tie saskaras.

6. Vairo izpratni par kultūras iestāžu un produktu nozīmi, uzsverot to saikni ar sabiedrības problēmām

Daudzās dalībvalstīs izglītības un kultūras politika ir īpaši vērsta uz formālo mācību procesu. Taču liela daļa mūžizglītības notiek saistībā ar ikdienējo un neformālo izglītību. Kultūras izglītība un kultūras kapitāla apguve lielā mērā tiek īstenota mājās, starp vienaudžiem vai ar plašsaziņas līdzekļu starpniecību.

Ievērojams daudzums attiecīgu pētījumu arī liecina, ka vecākiem ir izšķirīga loma savu bērnu kultūras kapitāla veidošanā. Lai gan ne visi vecāki skaidri novērtē kultūras izglītības nozīmi, pētījumos norādīts, ka gandrīz visi uzskata savu bērnu talantu attīstīšanu par ārkārtīgi svarīgu.

Tā kā politika tieši neietekmē neformālo izglītību, svarīgi, lai sabiedrība un vecāki saprastu KULTŪRAS IZPRATNES UN IZPAUSMES nozīmi. To iespējams panākt, atbalstot, dokumentējot un veicinot inovatīvus projektus, kas attīsta saikni starp KULTŪRAS IZPRATNI UN IZPAUSMI, no vienas puses, un mūsdienu sabiedrības sociālajām, ekonomikas un kultūras problēmām un bērnu prasmju un talantu attīstīšanu, no otras puses. Attiecīgie jautājumi ir, piemēram, inovācija, aktīvs pilsoniskums, ilgtspējība, kultūras daudzveidība, sociāla kohēzija un uzņēmējdarbība.

Viens veids, kā to panākt, būtu, piemēram, uzsākt pētniecības programmas, kas izstrādā starpdisciplināru pieeju, lai saprastu mākslas un kultūras izglītību (neiroloģiskos, pedagoģiskos, psiholoģiskos, sociālos aspektus u. c.), īpaši pievēršot uzmanību sinerģijai starp zinātņi un mākslu vai, citiem vārdiem sakot, zinātņi, tehnoloģiju, inženierzinātnēm un matemātiku (STEM) un zinātņi, tehnoloģiju, inženierzinātnēm, mākslu, matemātiku (STEAM)²⁴.

- *Sestais ieteikums dalībvalstīm:*

- > Uzlabot sabiedrības izpratni par KULTŪRAS IZPRATNES UN IZPAUSMES un kultūras iestāžu un produktu nozīmi, uzsverot to ieguldījumu mūsdienu sabiedrības problēmu risināšanā.

- *Atbalsta pasākumi:*

- > Atbalstīt un veicināt inovatīvus projektus, kas pēta un dokumentē KULTŪRAS IZPRATNES UN IZPAUSMES ietekmi uz bērnu prasmju attīstību un tās nozīmi sociālo, ekonomikas un kultūras problēmu risināšanā.

7. Pievērst īpašu uzmanību starpkultūru KULTŪRAS IZPRATNES UN IZPAUSMES apguvei mūža garumā vairākās paaudzēs, lai veicinātu sociālo kohēziju

Viena no galvenajām mūsdienu problēmām ir radīt sociālo kohēziju aizvien daudzveidīgākās un segmentētākās sabiedrībās. KULTŪRAS IZPRATNEI UN IZPAUSMEI var būt liela nozīme, savienojot paaudzes un grupas ar atšķirīgu kultūras pamatu.

- *Septītais ieteikums dalībvalstīm:*

- > Pievērst īpašu uzmanību starpkultūru KULTŪRAS IZPRATNES UN IZPAUSMES apguvei mūža garumā vairākās paaudzēs, lai veicinātu sociālo kohēziju.

- *Atbalsta pasākumi:*

- > Izstrādāt un atbalstīt mācību programmas kultūras iestāžu darbiniekiem, lai veicinātu viņu starpkultūru un kultūras izpratni un spēju pielāgot savu darba stilu dažādu apmeklētāju un dalībnieku vajadzībām.

24

Zinātne, tehnoloģija, inženierzinātnes, māksla, matemātika.

4.3 Ieteikumi par IZGLĪTĪBU

Kultūras izpratnes un izpausmes radīšanā būtiska nozīme ir gan izglītības, gan kultūras nozarei. Šajā pēdējā sadaļā runa vairāk ir par ieteikumiem un atbalsta pasākumiem, kas iekļauj KULTŪRAS IZPRATNI UN IZPAUSMI izglītībā un tās politikā.

- Iekļaut KULTŪRAS IZPRATNI UN IZPAUSMI (8. kompetenci) vispārējā pamatizglītībā un vidējā izglītībā, kas ir kvalitatīva un atbilstoši novērtēta un uzraudzīta.
- Attīstīt sākotnējo skolotāju izglītību un nepārtrauktu profesionālo pilnveidi visiem pedagogiem (skolotājiem, skolu vadībai, agrīnās pirmsskolas izglītības un aprūpes profesionāļiem, PIA pasniedzējiem, augstākās izglītības iestāžu mācībspēkiem, atbalsta personālam), lai uzlabotu iemaņas un izpratni, kas nepieciešama KULTŪRAS IZPRATNES UN IZPAUSMES attīstīšanai izglītojamo un iestāžu vidū.
- Veicināt ilgtermiņa partnerību un tīklus starp izglītības un kultūras iestādēm un citiem attiecīgajiem partneriem.
- Veikt pasākumus, lai paaugstinātu standartus un uzturētu mākslas izglītības augsto kvalitāti formālajā un neformālajā mācību vidē.

8. Iekļaut KULTŪRAS IZPRATNI UN IZPAUSMI (8. kompetenci) vispārējā pamatizglītībā, vidējā izglītībā un agrīnā pirmsskolas izglītībā un aprūpē, kas ir kvalitatīva un atbilstoši novērtēta un uzraudzīta

Lai visiem Eiropas bērniem dotu iespēju attīstīt savu kultūras izpratnes un izpausmes prasmi²⁵, KULTŪRAS IZPRATNE UN IZPAUSME saskaņoti un pastāvīgi jāiekļauj visu bērnu formālajā un pirmsskolas izglītībā.

Atbilstoši ES Padomes ierosinātajai KULTŪRAS IZPRATNES UN IZPAUSMES definīcijai KULTŪRAS IZPRATNEI UN IZPAUSMEI, mūsdiā, jābūt iekļautai:

- gan starpdisciplināri, gan integrēti;
- īpaši pievēršoties dažādiem mākslas priekšmetiem;
- integrētā, plašākā kultūras sistēmā, un tādējādi;
- arī būt saistītai ar citiem mācību priekšmetiem un prasmēm.

Obligātās izglītības skolas mācību programmai jācenšas:

- paredzēt pastāvīgu un integrētu pamatprincipu kopumu;
- kas atbilst skolēnu attīstībai un interesēm un mūsdienu sabiedrības problēmām, kā arī;
- par savu darbības jomu uzskatīt visu skolēnu obligātās izglītības laiku.

Iekļaut KULTŪRAS IZPRATNES UN IZPAUSMES sistēmu izglītības programmā ir viena lieta, bet ieviest šo programmu praksē – pavisam cita. Tāpēc atbilstoša pamatprincipu kopuma izstrāde un mācību vides, labas prakses un konkrētas metodoloģijas izpēte būs galvenais faktors, lai KULTŪRAS IZPRATNE UN IZPAUSME tiktu īstenota īstā klasē. To varētu panākt ar īpašu AKM grupu vai šim mērķim veltītu *Eurydice* pētījumu.

Astotais ieteikums politikas veidotājiem dalībvalstīs:

- > Iekļaut KULTŪRAS IZPRATNI UN IZPAUSMI (8. kompetenci) vispārējā pamatizglītībā, vidējā izglītībā un pirmsskolas izglītībā un aprūpē, kas ir kvalitatīva un atbilstoši novērtēta un uzraudzīta.

- *Atbalsta pasākumi, kas paredzēti gan dalībvalstīm, gan Eiropas Komisijai:*
 - > Izpētīt iespējas iekļaut KULTŪRAS IZPRATNI UN IZPAUSMI pamatzglītības un vidējās izglītības programmās gan mācību priekšmetos (jo īpaši mākslā), gan izglītības programmu jomās. Šajā pasākumā izmantot pašreizējos piemērus.
 - > Izstrādāt atbilstošu pamatprincipu kopumu skolotājiem, skolu vadībai un izglītības resursu sniedzējiem.
 - > Veikt kartēšanas uzdevumu, lai labāk saprastu KULTŪRAS IZPRATNES UN IZPAUSMES starpdisciplināro mācību vidi (iespējams, ar augsta līmeņa grupu, tiešsaistes aptauju un/vai Eurydice pētījumu).

9. Attīstīt sākotnējo skolotāju izglītību un nepārtrauktu profesionālo pilnveidi visiem pedagogiem (skolotājiem, skolu vadībai, agrīnās pirmsskolas izglītības un aprūpes profesionāļiem, PIA pasniedzējiem, augstākās izglītības iestāžu mācībspēkiem, atbalsta personālam un kultūras izglītības profesionāļiem), lai uzlabotu iemaņas un izpratni, kas nepieciešama KULTŪRAS IZPRATNES UN IZPAUSMES attīstīšanai izglītojamo un iestāžu vidū

Mēs lūdzam dalībvalstīm novērtēt un uzlabot KULTŪRAS IZPRATNES UN IZPAUSMES lomu skolotāju un kultūras profesionāļu profesionālajā apmācībā un kvalifikācijas celšanā: KULTŪRAS IZPRATNEI UN IZPAUSMEI un integrētai kultūras izpausmes perspektīvai jābūt neatņemamai visu skolotāju profesionālā profila un apmācības sastāvdaļai. Atbilstoši integrētākai izglītības programmai skolotāji jārosina pētīt savu mācību priekšmetu kultūras aspektu.

Vienlaikus mākslas skolotāju speciālās zināšanas jāvērtē pēc to spējas piedāvāt skolēniem mākslinieciskās izpausmes pilnveidi un saistīt to ar plašāku KULTŪRAS IZPRATNES UN IZPAUSMES sistēmu. Programmas jāizstrādā tā, lai kultūras nozares profesionāļi būtu vairāk informēti par atbilstošām iespējām sadarboties ar skolām.

Mēs ierosinām īpaši novērtēt un salīdzināt, kā dažādas dalībvalstis iekļauj KULTŪRAS IZPRATNI UN IZPAUSMI savā skolotāju apmācībā un kultūras nozares profesionāļu apmācībā, un tādējādi iespējams iegūt labas prakses piemērus vai izsekot atbilstošiem pasākumiem, kas veicina jaunu apmācības veidu izstrādi.

Nepieciešamības gadījumā līdzekļi, kas raksturo skolotāju un kultūras profesionāļu profesionālo profilu vai kvalifikāciju, jāpielāgo KULTŪRAS IZPRATNES UN IZPAUSMES standartiem. Savstarpēja mācīšanās un starptautiska vai starpnozarju apmaiņa var izrādīties iedrošinošs un aizraujošs stimuls kvalifikācijas celšanai.

- *Devītais ieteikums politikas veidotājiem ES līmenī:*
 - > Attīstīt sākotnējo skolotāju izglītību un nepārtrauktu profesionālo pilnveidi visiem pedagogiem (skolotājiem, skolu vadībai, agrīnās pirmsskolas izglītības un aprūpes profesionāļiem, PIA pasniedzējiem, augstākās izglītības iestāžu mācībspēkiem, atbalsta personālam un kultūras izglītības profesionāļiem), lai uzlabotu iemaņas un izpratni, kas nepieciešama KULTŪRAS IZPRATNES UN IZPAUSMES attīstīšanai izglītojamo un iestāžu vidū.
- *Atbalsta pasākumi:*
 - > Dalīties ar pašreizējām pieejām, kas veicina skolotāju un izglītojamo KULTŪRAS IZPRATNI UN IZPAUSMI visās dalībvalstīs, izmantojot pašreizējos tīklus un tādas Komisijas tiešsaistes platformas kā *eTwinning* un *Skolas izglītības vārteja*, kā arī finansētās mobilitātes un partnerības iespējas programmā *Erasmus+*.
 - > Veikt kartēšanas uzdevumu saistībā ar KULTŪRAS IZPRATNI UN IZPAUSMI skolotāju izglītībā un visu pedagogu nepārtrauktā profesionālā pilnveidē.

10. Veicināt ilgtermiņa partnerību un tīklus starp izglītības un kultūras iestādēm un citiem attiecīgajiem partneriem

Visos pārvaldības līmeņos atbilstoša uzmanība jāpievērš **ilgtermiņa partnerības un tīklu** veicināšanai starp skolām, kultūras darbiniekiem un citiem attiecīgajiem partneriem. Šis finansējums jānodrošina un jāvirza atbilstošākajā līmenī (vietējā, reģionālā, valsts u. c.) un jāsaista ar sadarbībā iegūto ziņošanas un apmaiņas pieredzi.

- *Desmitais ieteikums politikas veidotājiem dalībvalstīs:*
 - > **Izstrādāt, īstenot un novērtēt** programmas un instrumentus, kas veicina projektus vai mudina iestādes izveidot ilgspējīgu sadarbību ar skolām. Apsvērt šīs politikas savienošanu ar kultūras iestāžu valsts finansējumu.
- *Atbalsta pasākumi:*
 - > Savienot valsts finansējuma daļu izglītības un kultūras iestādēm un mudināt resursu (infrastruktūras) apmaiņu.
 - > Sistemātiski īstenot un novērtēt izglītības un kultūras sadarbības projektus/iniciatīvas.

11. Veikt pasākumus, lai paaugstinātu standartus un uzturētu mākslas izglītības augsto kvalitāti formālajā un neformālajā mācību vidē

Kvalitātei ir liela nozīme. Pētījumi ir pierādījuši, ka tikai kvalitatīvai mākslas un kultūras izglītībai ir pozitīva ietekme uz skolēniem un skolotājiem. Šajā ceturtajā jeb pēdējā sadaļā mēs apkopojam pasākumus, kas pievēršas kvalitātei.

Šajā saistībā ir svarīgi **veicināt, īstenot un novērtēt** modeļus, koncepcijas un stratēģijas, kas attiecas uz KULTŪRAS IZPAUSMES UN IZPRATNES novērtēšanu. Skolas līmenī šiem modeļiem jābūt saistītiem ar ilgtermiņa redzējumu un skolas direktora un dažādu iesaistīto profesionāļu (skolotāju un kultūras darbinieku) uzdevuma novērtēšanu. Klases līmenī skolotāji jānodrošina ar modeļiem, kas saista KULTŪRAS IZPRATNI UN IZPAUSMI ar attiecīgo mācību priekšmetu un skolēnu attīstību. Izdevēji jārosina ņemt vērā KULTŪRAS IZPRATNI UN IZPAUSMI, izstrādājot izglītības rokasgrāmatas vai metodes.

Formālās izglītības novērtēšanas un uzraudzības līdzekļiem (piemēram, pārbaudēm) var būt liela nozīme, lai novērtētu to, kā skolas sasniedz savus mērķus.

- *Vienpadsmitais ieteikums politikas veidotājiem dalībvalstīs:*
 - > Veikt pasākumus, lai paaugstinātu standartus un uzturētu mākslas izglītības augsto kvalitāti formālajā un neformālajā mācību vidē.
- *Atbalsta pasākumi:*
 - > Iekļaut KULTŪRAS IZPRATNI UN IZPAUSMI formālās izglītības novērtējuma un uzraudzības (piemēram, pārbaudžu) prasībās.

Visbeidzot mēs vēlreiz vēlētos uzsvērt kultūras izpratnes un izpausmes cilvēcisko būtību. Savā slavenajā romānā *Life and fate* (Dzīve un liktenis) par nacisma un staļinisma izraisītajām bezgalīgajām sāpēm un postu, Vasilijš Grosmans, kura darbu Padomju Savienības diktatūra burtiski konfiscēja, rakstīja: **“Lielākais fašisma ienaidnieks ir cilvēks.”**

Rūpīga šīs prasmes apguve var palīdzēt nosargāt demokrātiskās, sociālās, iecietīgās un radošās Eiropas pamatvērtības. Tā mums palīdzēs ieraudzīt sevi un citus tādus, kādi esam piedzimuši un kādiem mums lemts būt: brīnišķīgiem cilvēkiem ar brīvu un radošu prātu.

DOKUMENTU ATSAUCES

Eiropas parlamenta un Eiropas Padomes rekomendācijas

Recommendation of the European Parliament and of the Council of 18 December 2006 on key competences for lifelong learning
<http://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/?uri=celex:32006H0962>

Eiropas padomes Kultūras darba plāns

Work Plan for Culture 2011-2014
<http://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/?uri=celex:42010Y1202%2801%29>

Work Plan for Culture 2015-2018
<http://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-16094-2014-INIT/lv/pdf>

Atklātās koordinācijas metodes (AKM) darba grupu ziņojumi kultūras nozarē

OMC Handbook on Creative partnerships, 2014
http://ec.europa.eu/culture/library/reports/creative-partnerships_en.pdf

OMC Report on Developing synergies with education, especially arts Education, 2010
http://www.artscouncil.ie/uploadedFiles/wwwartscouncilie/Content/News/Young_people,_children,_and_education/MOCedu_final_report_en.pdf

OMC Report on Better access to and wider participation in culture, 2012
http://ec.europa.eu/culture/policy/strategic-framework/documents/omc-report-access-to-culture_en.pdf

OMC Report on the Role of public arts and cultural institutions in the promotion of cultural diversity and intercultural dialogue, 2014
http://ec.europa.eu/culture/library/reports/201405-omc-diversity-dialogue_en.pdf

Eiropas Kultūras ekspertu tīkla ziņojums

'Cultural Awareness and Competences' by Anne Bamford and Michael Wimmer, EENC Short Report, September 2014
<http://educult.at/wp-content/uploads/2011/08/Short-Analytical-Report-11-%E2%80%93-Key-Competence-on-Cultural-Awareness-and-Expression.pdf>

ATKLĀTĀS KOORDINĀCIJAS METODES DARBA GRUPA PAR KULTŪRAS IZPRATNI UN IZPAUSMI

DALĪBNIEKI

ES partnervalstis¹

Partner- valsts	Vārds	Uzvārds	Organizēšana
AT	Barbara	Neundlinger	KulturKontakt, Austrija
AT	Heidi	Meissnitzer	Ständige Vertretung Österreichs bei der EU Austrijas pastāvīgā pārstāvniecība Eiropas Savienībā
BE – Fl.	Christine	Debaene	Kultūras, jauniešu, sporta un mediju departaments
Chair (BE – Fl.)	Brecht	Demeulenaere	Flandrijas Izglītības ministrija
BE – Fl.	Wouter	Van den Driessche	Kultūras, jauniešu, sporta un mediju departaments
BE – Fl.	Marijke	Verdoodt	Kultūras, jauniešu, sporta un mediju departaments
BE – Fr.	Isabelle	Letawe	Francijas Izglītības ministrija, Vispārējā Kultūras administrācija, Jauniešu dienests
BE – Fr.	Nicolas	Van De Velde	Francijas Izglītības ministrija, kultūrizglītības nodaļa
CY	Andri	Hadjigeorgiou	Izglītības un Kultūras ministrija
CY	Chrystalla	Petridou	Padomniece kultūras, izglītības, jaunatnes sporta un audiovizuālo mediju jautājumos Kipras pārstāvniecībā ES
CZ	Michaela	Přílepková	Nacionālais Kultūras informācijas un konsultāciju centrs
CZ	Kristýna	Žůrková	Izglītības, jaunatnes un sporta ministrija
DE	Angela	Murr	Skolu Mākslas un multimediju dizaina centrs, Bādene-Virtemberga (ZKIS)
DE	Gabriele	Pfennings	Federālās valdības pārstāve kultūras un mediju jautājumos
DE	Matthias	Wolf	Kultūras, jaunatnes un sporta ministrija
DK	Ole	Winther	Dānijas Kultūras aģentūra
EE	Asta	Trummel	Igaunijas Kultūras ministrija
EL	Stella	Chryssoulaki	26th Ephorate of Prehistoric and Classical Antiquities/Grieķijas Kultūras un sporta ministrija
ES	Maria Ángeles	Gil Blanco	Izglītības, Kultūras un sporta ministrija

¹ Sarakstā ir visi darba grupas
pārstāvji, kas piedalījušies vismaz
vienā darba grupas sanāksmē.

Partner-valsts	Vārds	Uzvārds	Organizēšana
FI	Mikko	Hartikainen	Somijas Nacionālā izglītības padome
FI	Elisse	Heinimaa	Aalto universitāte, Helsinki
FR	Elizabeth	Ladrat	Kultūras un komunikācijas ministrija
FR	François	Marie	Kultūras un komunikācijas ministrija
HR	Deborah	Hustić	Kultūras ministrija
HR	Maja	Zrnčić	Kultūras ministrija
HU	Edina	Elter	Ungārijas Pastāvīgā pārstāvniecība pie ES
HU	Zoltán	Pompor	Izglītības pētniecības un attīstības institūts, Ungārija
HU	Borbála	Pribay	Ministry of Human Capacities, Kultūras sakaru departaments
IE	Jenny	Siung	Chester Beatty bibliotēka, Dublina
IT	Giuliana	De Francesco	Kultūras mantojuma aktivitāšu un tūrisma ministrija
LT	Vaiva	Lankelienė	Kultūras ministrija
LT	Dalia	Šiaulytienė	Izglītības un zinātnes ministrija
LV	Jolanta	Klišāne	Latvijas Nacionālais kultūras centrs
LV	Baiba	Moļņika	UNESCO Latvijas Nacionālā komisija
MT	John	Attard	Izglītības un nodarbinātības ministrija, Izglītības kvalitātes un standartu direktorāts, Izglītības satura vadības departaments
Chair (NL)	Jan Jaap	Knol	Nīderlandes Kultūras dalības fonds
NL	Ronald	Kox	Nacionālais Kultūrizglītības un amatiermākslas ekspertīzes centrs (LKCA)
NL	Ocker	Van Munster	Nacionālais Kultūrizglītības un amatiermākslas ekspertīzes centrs (LKCA)
PL	Magdalena	Ozimek	Kultūras un nacionālā mantojuma ministrija
PL	Danuta	Pusek	Nacionālā Izglītības ministrija
PT	Elisa	Marques	Izglītības un zinātnes ministrija, Vispārējās izglītības direktorāts, Mākslas izglītības grupa
PT	Maria de Assis	Swinerton	Gulbenkina fonds
RO	Rodica Diana	Cherciu	Izglītības un zinātniskās izpētes ministrija, Pirmsuniversitātes izglītības departaments

Partner-valsts	Vārds	Uzvārds	Organizēšana
RO	Marlena	Minea	Rumānijas Kultūras ministrija, Kultūras mantojuma direktorāts
SE	Anna	Dammert	Izglītības un zinātnes ministrija
SE	Carin	Khakee	Kultūras ministrija
SE	Margareta	Wiman	Izglītības un zinātnes ministrija
SI	Nataša	Bucik	Kultūras ministrija, Radošuma direktorāts
SI	Nada	Požar Matijašič	Izglītības, zinātnes un sporta ministrija
SI	Barbara	Rogelj	Cankarjev dom, Kultūras un kongresu centrs
SK	Zuzana	Komárová	Kultūras ministrija
SK	Jaroslava	Markofova	Nacionālā Pedagoģijas institūta Nacionālā Izglītības satura padome
SK	Kálmán	Petőcz	Nacionālais Izglītības institūts

PIEAICINĀTIE EKSPERTI

Grupas darba uz pilnu laikutika pieaicināti divi ārēji eksperti:

- Mr Ernst Wagner, UNESCO Mākslas un Kultūrizglītības katedras vadītājs Fridriha-Aleksandra universitātē Erlangenē, Vācija;
- Mr Lode Vermeersch, Vecākais pētnieks, Senior researcher, HIVA – darba un sabiedrības pētniecības institūts (University of Leuven), Izglītības zinātņu fakultāte (Vrije Universiteit Brussel).

Citi eksperti, kas tika pieaicināti grupas darbā:

- Ms Anne Bamford, Engine Room direktore; Londonas Mākslas universitātes profesore
- Ms Annemies Broekgaarden, Rijksmuseum Amsterdam izglītības un apmeklētāju daļas vadītāja, Starptautiskās asociācijas „Bērni muzejos“ prezidente
- Mr Jonzi D., mākslinieciskais direktors, Breakin' Convention, Londona
- Mr Pedro De Bruyckere, izglītības zinātnieks, pasniedzējs un pētnieks
- Ms Caroline Kearney, European Schoolnet, izglītības pētniecības analīze
- Ms Joan Parr, Chair, AceNet tīkla prezidente
- Mr Henri Thomas, World Arts and Cultures vadītājs (1997-2012), Adrijas jūras United World College
- Mr Barend van Heusden, profesors un pētnieks, University of Groningen
- Mr Michael Wimmer, EDUCULT vadītājs

KĀ PASŪTĪT ES IZDEVUMUS

Bezmaksas izdevumi

- Viens eksemplārs:
ar *EU Bookshop* starpniecību (<http://bookshop.europa.eu>).
- Vairāk nekā viens eksemplārs vai plakāti/kartes:
Eiropas Savienības pārstāvniecībās
(http://ec.europa.eu/represent_lv.htm),
Eiropas Savienības delegācijās valstīs, kas nav ES dalībvalstis
(http://eeas.europa.eu/delegations/index_lv.htm),
ar *Europe Direct* dienesta starpniecību
(http://europa.eu/europedirect/index_lv.htm)
vai piezvanot uz tālruņa numuru 00 800 6 7 8 9 10 11 (zvanīšana bez maksas no jebkuras vietas Eiropas Savienībā) (*).

(*) Informāciju sniedz bez maksas, tāpat arī lielākā daļa zvanu ir bezmaksas (izņemot dažus operatorus, viesnīcas vai taksofonus).

Maksas izdevumi

- Ar *EU Bookshop* starpniecību (<http://bookshop.europa.eu>).

Fotoattēli:

5. – 6. lpp.: Jan Fabre, de man die de wolken meet © Michiel Hendrickx
11. lpp.: France – Rouen – Le Caliband théâtre, Company-in-residence, Louis Pasteur school © Ecoleélémentairepasteur
12. lpp.: Latvia – Radi! Creativity week
13. – 14. lpp.: Finland – Finnish Network of Children's Cultural Centres
16. lpp.: Sweden © Christine Chilcott
18. – 19. lpp.: Finland – Finnish Network of Children's Cultural Centres © Hanna Nyman
22. lpp.: Latvia – Radi! Creativity week
25. lpp.: Latvia – Radi! Creativity week
31. lpp.: Portugal – ArtisticRes © Rodrigo de Souza
36. lpp.: Slovenia © Gregor Gobec
37. – 38. lpp.: Sweden © Bror Hjorths Hus
40. lpp.: Netherlands © Peter Van Beek
42. lpp.: Hungary – Családi program © Helmich Katalin
44. – 45. lpp.: Slovenia – NFEP © Matjaz Rust
47. lpp.: Hungary © Székely Zsófia
48. lpp.: Netherlands © Peter Van Beek
52. lpp.: Sweden © Maria Hedberg
56. lpp.: Portugal – ArtisticRes © Filipe Ferreira
58. lpp.: Latvia – Radi! Creativity week
59. – 60. lpp.: Latvia – Druviena – Radi! Creativity week
62. lpp.: Portugal – Open Lessons © Rodrigo de Souza
64. lpp.: Hungary © Deim Péter
67. lpp.: France – Rouen 'Architecture en classe', project from the Jules Michelet school © C.Lancien
68. – 69. lpp.: Finland – Finnish Network of Children's Cultural Centres
70. lpp.: Portugal – Open Lessons © Rodrigo de Souza
74. – 75. lpp.: Austria – bink © Christine Aldrian Schneebacher
76. – 77. lpp.: France – Rouen – Le Caliband théâtre, Company-in-residence, Louis Pasteur school © Ecoleélémentairepasteur

